

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

HET ARBITRAGEHOF : BEVOEGDHEIDSCONFLICTEN OF NORMENCONFLICTEN ? JURIDISCHE CONFLICTEN OF POLITIEKE CONFLICTEN ?

Eén van de centrale thema's, waarrond de discussie over de oprichting van het Arbitragehof zich gekristalliseerd heeft, is de dubbele vraag of alle conflicten tussen wet en decreet en tussen decreten onderling bevoegdheidsconflicten zijn en, indien deze eerste vraag ontkennend moet worden beantwoord, of de bevoegdheid van dat Hof niettemin tot de bevoegdheidsconflicten moest worden beperkt. De Afdeling Wetgeving van de Raad van State was van oordeel dat bij art. 107ter Grondwet aan het Arbitragehof enkel bevoegdheid tot regeling van bevoegdheidsconflicten is verleend¹. Ook in het oorspronkelijk regeringsontwerp was er zowel t.a.v. het beroep tot nietigverklaring (art. 1), als t.a.v. de prejudiciële geschillen (art. 7, thans art. 15) slechts sprake van bevoegdheidsconflicten². In de senaatscommissie werd echter een amendement aangenomen luidens hetwelk prejudiciële vragen eveneens betrekking kunnen hebben op «alle conflicten tussen gemeenschapsdecreten of tussen gewestdecreten van verschillende wetgevers, voor zover het conflict betrekking heeft op hun onderscheiden werkingssfeer». Volgens de indiener had het amendement tot doel «te bereiken dat, voor zover men aanneemt dat tussen gewest- en gemeenschapsdecreten conflicten zonder overschrijding van bevoegdheid mogelijk zijn, het Arbitragehof zulke conflicten beslecht om op die wijze tot een eenvormige uitlegging van de bevoegdheidsregeling te komen»³. On-

getwijfeld om de intentie van de indiener en van de commissie zuiverder te verwoorden, werd het amendement in de definitieve tekst zonder verdere commentaar als volgt herschreven: «elk conflict tussen gemeenschapsdecreten of tussen gewestdecreten, die uitgaan van verschillende wetgevers en voor zover het conflict ontstaan is uit hun onderscheiden werkingssfeer» (art. 15, par. 1, b.)⁴. De situering van de oorsprong van het conflict in het onderscheid tussen de verschillende werkingssferen van de betrokken decreten en, meer nog, de intentie om aldus «tot een eenvormige uitlegging van de bevoegdheidsregeling te komen» lijken op het eerste gezicht naar bevoegdheidsconflicten te verwijzen. De uitdrukkelijke tegenstelling, waarin de litt. b van art. 15, § 1, werd gesteld tot de litt. a van dezelfde paragraaf betreffende de prejudiciële geschillen die op bevoegdheidsconflicten betrekking hebben («onverminderd a») en de even uitdrukkelijke verklaring van de indiener van het amendement dat het om conflicten zonder overschrijding van bevoegdheid gaat, laten er echter geen twijfel over bestaan dat normenconflicten zonder bevoegdheidsoverschrijding bedoeld zijn. Van meetaf aan is dus duidelijk dat het Arbitragehof bevoegd is, niet alleen voor bevoegdheidsconflicten tussen wetten en decreten en tussen decreten onderling, maar ook voor normenconflicten tussen Vlaamse en Waalse gemeenschaps-, respect. gewestdecreten die geen bevoegdheidsoverschrijding inhouden. Wel kunnen deze laatste conflicten enkel als prejudiciële geschillen bij het Arbitragehof aanhangig worden gemaakt.

Dat conflicten tussen wetgevende normen in de ruime zin, algemeen gezien, niet noodzakelijk bevoegdheidsconflicten hoeven te zijn, is evident. Om deze bewering te staven moet men slechts verwijzen naar het inhoudelijk conflict tussen de hogere en de lagere wetgevende norm, dat zich in elke gehiërarchiseerde wetgevingsstructuur kan voordoen, bv. op het eigenlijke wetgevend vlak tussen de grondwettelijke en de wettelijke norm of, binnen het kader van een gehiërarchiseerde staatsorganisatie, tussen de wette-

¹ Aanvullend advies van 7 juli 1982, *Parl. St., Senaat*, 1981-82, nr. 246/2, 351-359.

² *Parl. St., Senaat*, 1981-82, nr. 246/1, 21 en 23.

³ *Ibid.*, nr. 246/2, 130. De mogelijkheid van normenconflicten die geen bevoegdheidsconflicten zijn wordt ook aanvaard door de volgende auteurs: DELVA, J., «Toetsing van wetskrachtige normen in het raam van de staatshervorming 1980», *T.B.P.*, 1981, 527, en «Het ontwerp van wet houdende de inrichting, de bevoegdheid en de werking van het Arbitragehof — Enkele aspecten», *T.B.P.*, 1982, 3, nrs. 7 en 15; DUMON, F., «Het Arbitragehof», *R.W.*, 1982-83, 2318; advies P. Gothot, *Parl. St., Senaat*, 1981-82, nr. 246/2, 483-485; concl. adv.-gen. LENAERTS voor Cass., 11 juni 1979, *T.B.P.*, 1979, 502, nrs. 20-21; advies J. MERTENS DE WILMARS, *Parl. St., Senaat*, 1981-82, nr. 246/2, 363-370 en advies J. VELU, *ibid.*, 379-416.

⁴ *Ibid.*, 236.

lijke norm van het wetgevend orgaan en de reglementerende norm van de gedecentraliseerde lichamen⁵. Dat soort conflicten valt echter buiten het hier behandelde onderwerp, aangezien het Parlement en de gemeenschaps- en gewestraden in de staatshervorming 1980 als gelijkwaardige wetgevende machten naast elkaar zijn geplaatst, zij het of juist doordat hun wetgevende bevoegdheden materieel en/of territoriaal niet dezelfde zijn. De bevoegdheden van de gemeenschaps- en de gewestraden sluiten elkaar uit, binnen een zelfde taalgebied materieel, over de taalgrens territoriaal of zowel materieel als territoriaal⁶. Normenconflicten tussen decreten zullen dus meestal het gevolg zijn van een materiële, territoriale of dubbele bevoegdheidsverschijding. Aangezien de territoriale bevoegdheidsfeer van het Parlement die van de gemeenschaps- en gewestraden omsluit, maar hun materiële bevoegdheden onderscheiden zijn, kunnen normenconflicten tussen wet en decreet alleen maar van materiële aard zijn. Als wetskrachtige norm heft het decreet de wet op. Tussen wet en decreet kunnen normenconflicten die geen bevoegdheidsconflicten zijn, zich dus enkel incidenteel voordoen in zoverre zij voortvloeien uit strijdige bepalingen die verschillende materies beogen te regelen. Noch de onnauwkeurige afbakening van de wederzijdse bevoegdheden van Parlement enerzijds, gemeenschaps- en gewestraden anderzijds, noch de aan deze laatste verleende «implied powers»⁷ lijken mij hieraan iets fundamenteels te wijzigen. Beide raken als zodanig slechts het probleem van de bevoegdheid van de betrokken organen. De opheffing van de wet door het decreet is een conflict, waarvan de oplossing in de chronologie van de strijdige bepalingen zelf gegeven is. Het is geen bevoegdheidsconflict, want het heeft slechts betrekking op de strijdigheid van normen, uitgevaardigd door twee bevoegde wetgevers die elkaar binnen hetzelfde gebied in de tijd zijn opgevolgd. Het kan echter ook niet in de echte zin van het woord voor een normenconflict worden gehouden, want zijn oplossing steunt niet op een inhoudelijke interpretatie van de strijdige normen. Zulke conflicten werden terecht intertemporele conflicten genoemd⁸. Zij vallen in de bevoegdheid van de gewone rechtbanken.

Voorbeelden hiervan zijn te vinden in de bekende betwistingen, beslist met de arresten van het Hof van Cassatie van 11 juni 1979⁹ en 30 maart 1981¹⁰ die beide betrekking had-

den op normenconflicten tussen het Taaldecreet van de Cultuuraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap en de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, gecoördineerd op 18 juli 1966. De eerste zaak betrof het ontslag, door een in Wallonië gevestigd bedrijf in het Frans betekend aan een werknemer die hoofdzakelijk in het Nederlands taalgebied tewerkgesteld was. Het Hof van Cassatie was van oordeel dat, het tewerkstellingsgebied in acht genomen, het ontslag met toepassing van het Taaldecreet in het Nederlands gesteld had moeten zijn. Het constateerde echter een bevoegdheidsconflict tussen het Taaldecreet en de Taalwet in zoverre het decreet ook het tewerkstellingsgebied als een zelfstandig criterium hanteert en t.a.v. een in het Nederlands taalgebied tewerkgestelde werknemer het gebruik van het Nederlands voorschrijft, terwijl de wet, die nog in het Frans taalgebied van toepassing is, alleen maar op de vestigingsplaats van de exploitatiezetel van het bedrijf steunt en in zo'n geval het gebruik van het Frans toestaat. De tweede zaak had betrekking op de gevolgen van de rechtzetting van een ontslag wegens gewichtige reden, door een in Brussel gevestigde firma ten onrechte in het Frans aangezegd aan een werknemer die hoofdzakelijk in het Nederlands taalgebied tewerkgesteld was. Zowel het Taaldecreet als de Taalwet leggen in zo'n geval het gebruik van het Nederlands op. Volgens het decreet heeft de opheffing van de nietigheid van geschreven stukken die met schending van zijn bepalingen zijn gesteld, slechts uitwerking vanaf de dag van de indiening van de vervangende stukken bij de griffie van de arbeidsrechtbank. Volgens de Taalwet daarentegen heeft de vervanging van onwettige bescheiden uitwerking op de datum van het te vervangen bescheid. Indien het Taaldecreet toepasselijk moest worden geacht, was het ontslag ongeldig, omdat de vervanging van de oorspronkelijk in het Frans gestelde ontslagbrief door een Nederlandse, in strijd met de gecoördineerde wetten op het bediendencontract, niet was geschied binnen drie dagen nadat de feiten die het ontslag wettigden de werkgever bekend waren. Het Hof van Cassatie nam dat standpunt in. Het zag echter een bevoegdheidsconflict in de tegenstrijdige sancties die het Taaldecreet en de Taalwet aan de nietigheid van de met schending van hun respectieve bepalingen gestelde stukken verbinden. Op grond van de vaststelling dat de werknemer «hoofdzakelijk» in het Nederlands taalgebied werkzaam was, heeft het Hof van Cassatie m.i. in beide zaken terecht aangenomen dat die werknemer in dat taalgebied tewerkgesteld was en derhalve met reden tot de toepasselijkheid van het Taaldecreet besloten¹¹. Hieruit

⁵ Voor een algemene behandeling van het probleem, zie VAN ORSHOVEN, P., «Conflictenregeling en bestuurlijk toezicht», *Jura Falconis*, 1977-78, 543-569.

⁶ Hierbij dient rekening te worden gehouden met het feit, dat de Vlaamse Raad en de Raad van de Franse Gemeenschap inzake de gemeenschapsaangelegenheden, het taalgebruik uitgezonderd, eveneens bevoegd zijn voor de tot hun gemeenschap behorende instellingen die in de hoofdstad Brussel gevestigd zijn (art. 59bis, §§ 4 en 4bis, Grondwet).

⁷ Met «implied powers» wordt bedoeld: de bevoegdheid om regelingen te treffen in aangelegenheden die niet onder de wettelijke bevoegdheden van de gemeenschaps- en gewestraden vallen, voor zover dat voor de uitoefening van die wettelijke bevoegdheden vereist is.

⁸ VAN ORSHOVEN, P., *l.c.*, 550-551.

⁹ *R.W.*, 1979-80, 299, *T.B.P.*, 1979, 500, conclusie adv.-gen. LENAERTS.

¹⁰ *T.B.P.*, 1981, 594, conclusie adv.-gen. LENAERTS.

¹¹ Overeenkomstig de toen geldende procedure, waarin bevoegdheidsconflicten die voor het eerst voor het Hof van Cassatie werden opgeworpen, door de Wetgevende Kamers beslist moesten worden, stelde de Senaat op 1 april 1981 dat het Taaldecreet «geen toepassing kan vinden» in een geval, waarin de werknemer in het Nederlands en het Frans taalgebied tewerkgesteld is (*Parl. St., Kamer*, 1980-81, nr. 811/1). Die beslissing werd naar inhoud en als uitlegging van een decreet door een nationale wetgevende instantie betwist (GYSSELS, J., en VELAERS, J., «Een conflict tussen wet en decreet van de Senaat naar de Kamer», *R.W.*, 1981-82, 1264; MAHIEU, M., noot onder Cass., 30 maart 1981, *J.T.*, 1981, 414, en VAN ORSHOVEN, P., «Conflict tussen Taaldecreet en Bestuursstaalwet», noot onder Cass., 30 maart 1981, *R.W.*, 1981-82, 113). Zij werd niet binnen de gestelde termijn door de Kamer van Volksvertegenwoordigers bekrachtigd.

volgt naar mijn bescheiden mening echter ook de conclusie dat t.a.v. een in het Nederlands taalgebied tewerkgestelde werknemer de toepassing van het Taaldecreet geen bevoegdheidsprobleem oproept¹². T.a.v. de toepassing binnen dat taalgebied levert de strijdigheid van Taalwet en Taaldecreet enkel een intertemporeel conflict op, waarvan de oplossing in de chronologie van hun gelijkwaardige bepalingen gegeven is.

Met conflicten tussen decreten liggen de zaken anders. Natuurlijk kunnen zich ook tussen decreten van een zelfde gemeenschap of gewest intertemporele conflicten voordoen, die zelfs als prejudiciële geschillen niet in de bevoegdheid van het Arbitragehof vallen. Art. 15, § 1, b, van de wet bepaalt immers dat slechts normenconflicten tussen decreten die van verschillende wetgevers uitgaan, onder die bevoegdheid ressorteren. Decreten die van verschillende wetgevers uitgaan, kunnen elkaar echter niet opheffen. Het is dus denkbaar dat zij ook zonder bevoegdheidsoverschrijding via gemeenschappelijke aanknopingspunten elkaar op hetzelfde terrein tegenspreken. Hetzelfde verschijnsel kan zich trouwens voordoen in de verhouding tussen decreten en wetten van vóór de staatshervorming¹³. Na de uitvaardiging van een decreet in een bepaalde gemeenschap of een bepaald gewest, vervult een wet die op dezelfde materie betrekking heeft en in de andere gemeenschap of het ander gewest nog niet is vervangen, in dit laatste in feite evenzeer de functie van een decreet¹⁴. Ook hier kunnen wij teruggrijpen naar de reeds geciteerde cassatiearresten van 11 juni 1979 en 30 maart 1981. Moest zij in de behandelde gevallen niet als een bevoegdheidsconflict geïnterpreteerd worden, de door het Hof van Cassatie vastgestelde strijdigheid tussen Taalwet en Taaldecreet is niettemin reëel.

Het loont echter de moeite even dieper op de aard van deze strijdigheid in te gaan. In een vorig artikel hebben wij reeds opgeworpen dat het door het Taaldecreet gehanteerde criterium van de vestigingsplaats van de exploitatiezetel van het tewerkstellend bedrijf o.i. een bevoegdheidsprobleem oproept in zoverre het op zich voldoende geacht wordt om de taalregeling van dat decreet toepasselijk te verklaren op werknemers die door een in het Nederlands taalgebied gevestigd bedrijf in een ander taalgebied tewerkgesteld worden. Wij lieten gelden dat zo'n toepassing de taalhomogeniteit van dat ander taalgebied schendt en de sociale bescherming van de werknemers in dat gebied te kort doet¹⁵. Indien deze stelling juist is, blijkt de strijdigheid tussen

Taalwet en Taaldecreet toch een bevoegdheidsconflict uit te maken dat zijn oorsprong vindt in het feit dat het laatste een criterium hanteert, waardoor het niet alleen in het eigen, maar ook in het ander taalgebied toepasselijk is. Deze voorbeelden versterken de door de indiener van het boven besproken amendement geuite twijfel of tussen gewest- en gemeenschapsdecreten van verschillende wetgevers normenconflicten kunnen voorkomen die geen bevoegdheidsconflicten zijn. Bij ontstentenis van afdoende ervaring met het nog jonge Belgische conflictenregelingssysteem werd voor de beantwoording van de gestelde vraag verwezen naar het internationaal privaatrecht en naar het interlokaal recht van federale staten¹⁶. Hoe leerzaam deze vergelijking ook moge zijn, zij verstrekt uiteraard geen antwoord op de fundamentele vraag of er geen onoverbrugbaar verschil blijft bestaan tussen conflicten die hun oorsprong vinden in de concurrerende, oorspronkelijke bevoegdheden van soevereine staten of deelstaten van een federatie en conflicten die ontspringen uit de botsing van exclusieve en toegewezen bevoegdheden. Ook een «implied powers»-systeem, dat in de twee bedoelde stelsels overigens in tegenovergestelde richting werkt¹⁷, doet aan dit principiële onderscheid geen afbreuk. Zo'n systeem kan trouwens alleen maar functioneren als regulator van de verhouding wet/decreet, niet van die van decreten onderling. De vraag blijft van belang voor de aan het Arbitragehof verleende vernietigingsbevoegdheid, die tot de bevoegdheidsconflicten beperkt is.

Wat de aan het Arbitragehof toegewezen bevoegdheden betreft, moet dus blijkbaar onderscheid gemaakt worden tussen enerzijds bevoegdheids- en normenconflicten tussen gemeenschaps- resp. gewestdecreten van verschillende taalgebieden evenals bevoegdheidsconflicten tussen decreten en wetten van vóór de staatshervorming en anderzijds bevoegdheidsconflicten tussen decreten en wetten van na de staatshervorming. De eerste twee maken territoriale, het derde een materieel conflict uit. Bevoegdheidsconflicten tussen een gemeenschaps- en een gewestdecreet binnen een zelfde taalgebied moeten met het laatste gelijkgesteld worden. Het zijn eveneens materiële bevoegdheidsconflicten. Bevoegdheidsconflicten tussen een decreet van een gemeenschaps- of gewestraad van het ene taalgebied en een decreet van het andere orgaan van het andere taalgebied zijn noodzakelijk gemengde conflicten, waarin echter ongetwijfeld het aspect van de territoriale bevoegdheidsoverschrijding geacht zal worden op dat van de materiële te primeren. In de territoriale conflicten gaat het uiteraard om de territoriale gelding van de betwiste norm. De territoriale bevoegdheidsoverschrijding kan echter slechts in de inhoud van de norm besloten liggen. De vraag of de betwiste norm door zijn inhoud de territoriale bevoegdheid overschrijdt van het orgaan dat hem heeft uitgevaardigd, is een juridische vraag. Zij is immers een vraag naar de reële betekenis en de draagwijdte van die norm. Een territoriaal conflict is dus een juridisch conflict. De regeling van een materieel bevoegdheidsconflict is formeel evenzeer een rechtsprekende handeling. De criteria voor de oplossing van zo'n geschil

¹² BORRET, J., «Bedenkingen bij het arrest van 11 juni 1979 van het Hof van Cassatie over een door het 'Taaldecreet' gesteld bevoegdheidsprobleem», *R. W.*, 1979-80, 1594; VAN ORSHOVEN, P., «Het conflict tussen Taaldecreet en Bestuursaalwet — Bedenkingen bij een cassatiearrest van 11 juni 1979», *R. W.*, 1979-80, 1523; VEKEMAN, R., «Het eerste bevoegdheidsconflict tussen de wet en het decreet voor het Hof van Cassatie en de wetgevende Kamers», *R. W.*, 1979-80, 2403.

¹³ Met wetten van vóór de staatshervorming bedoelen wij wetten van vóór de grondwetsherziening 1967-71 die op culturele of taal-aangelegenheden betrekking hebben en wetten van vóór de grondwetsherziening 1980 die op persoonsgebonden of gewestelijke materies betrekking hebben.

¹⁴ Advies J. MERTENS DE WILMARS, *Parl. St., Senaat*, 1981-82, nr. 246/2, 364-365.

¹⁵ VEKEMAN, R., *l.c.*, 2410.

¹⁶ Advies J. MERTENS DE WILMARS, *l.c.*, 366-367; advies J. VELU, *Parl. St., Senaat*, 1981-82, nr. 246/2, 411-416.

¹⁷ Advies J. MERTENS DE WILMARS, *l.c.*, 368.

liggen echter in art. 59bis, §§ 2-3, Grondwet en de artt. 4-7 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen. Aangezien die bepalingen slechts algemene en louter politieke bevoegdheidsaanwijzingen behelzen, is ook een beslissing, waarin zij geïnterpreteerd en toegepast worden, in wezen een politieke beslissing. Materiële bevoegdheidsconflicten zijn dus materieel politieke conflic-

ten. Op dat vlak zal het Arbitragehof zijn hoedanigheid van rechtsprekend orgaan uitsluitend kunnen waar maken door de inhoudelijke rechtlijnigheid van zijn rechtspraak.

R. VEKEMAN

Eerste adviseur bij het
Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen

OVERGANGSRECHT EN ECHTSCHEIDING OP GROND VAN FEITELIJKE SCHEIDING — EEN REPLIEK

«La théorie de la non-rétroactivité est une des plus difficiles qui soit dans tout le droit moderne. A chaque loi nouvelle, la controverse renaît»¹.

1. In een recent artikel van prof. J.H. Herbots² werd kritiek uitgebracht op mijn zienswijze — ook van anderen — inzake het overgangsrecht van de wet van 2 december 1982 op de echtscheiding op grond van vijf jaar feitelijke scheiding³. Mijn repliek kan kort zijn aangezien, zoals Herbots zelf opmerkt, zijn analyse tot hetzelfde praktische resultaat kan leiden als die welke hij bekritiseert, te weten dat men zich op het gewijzigde art. 232 B.W. — dat de echtscheiding toelaat op grond van feitelijke scheiding van meer dan vijf jaar — kan beroepen sinds de inwerkingtreding van de nieuwe wet, dit is sinds 31 december 1982 (en niet 1 januari 1983, zoals ten onrechte aangegeven in het artikel van Herbots).

A. De retroactieve werking van de nieuwe wet

2. Steunend op de theorie van Paul Roubier⁴, is Herbots van oordeel dat indien de nieuwe wet onmiddellijk na haar inwerkingtreding mag worden ingeroepen, de reden hiervoor is dat de wet van 2 december 1982 terugwerkende kracht heeft. De feitelijke scheiding van minstens vijf jaar zou dan vallen onder de categorie van de «onmachtige feiten» die onder de oude wet geen rechtstoestand (in casu van uit de echt gescheidene) kon doen ontstaan; laat men een dergelijk feit toch toe die rechtstoestand in het leven te roepen door de nieuwe wet, dan kan dit slechts op basis van de terugwerkende kracht van die wet.

3. De wetgever heeft nochtans aan de wet van 2 december 1982 niet uitdrukkelijk retroactieve werking gegeven; derhalve zou art. 2 B.W. onverminderd toepassing dienen te vinden. Volgens Herbots zou men evenwel kunnen verdedigen dat de wetgever op *stilzwijgende* wijze terugwerkende kracht aan het gewijzigde art. 232 B.W. gegeven heeft. Hij zelf komt tot die conclusie op basis van de «sociologische realiteit» die het als onwaarschijnlijk doet uitkomen dat de wetgever van december 1982 zou bepalen dat

pas vanaf 1 januari 1988 (juister: 31 december 1987) op de vijfjarige feitelijke scheiding een beroep zou kunnen worden gedaan. Niettemin stelt Herbots zelf dat aan een wettekst slechts een stilzwijgende retroactieve werking kan worden gegeven op voorwaarde dat de wil van de wetgever zeer duidelijk blijkt. Welnu, gedurende de parlementaire voorbereiding van de wet van 2 december 1982 is op geen enkel ogenblik de werking van de nieuwe wet in de tijd aan bod gekomen (evenmin trouwens gedurende de voorbereidende werkzaamheden van de wet van 1 juli 1974), zodat het wel zeer gewaagd is om hier van een zeer duidelijke wil van de wetgever te gewagen. Ook het beroep op de notie «sociologische realiteit» om af te wijken van het beginsel van de niet-retroactiviteit van de wet zoals bepaald door art. 2 B.W., lijkt ons weinig overtuigend, en ook niet zonder gevaar wanneer men bedenkt dat m.b.t. de bepaling van art. 2 B.W., hoewel formeel slechts een gewone wettelijke bepaling, beweerd wordt: «Il dépasse la portée d'une simple loi; il constitue un principe fondamental du droit. C'est à la fois 'un précepte pour le législateur, une obligation pour le juge et une garantie pour les citoyens'»⁵.

Ten slotte dient er nog op gewezen te worden dat de mogelijkheid van de *stilzwijgende* retroactieve werking van een wet uitdrukkelijk verworpen wordt door de (Franse) auteurs op wier theorieën Herbots steunt⁶. De Belgische rechtsleer is hierover verdeeld⁷. Het Hof van Cassatie heeft in een aantal oudere arresten de mogelijkheid van een stilzwijgende retroactieve werking erkend, doch met een zeer restrictieve omschrijving⁸; wanneer *in casu* de stilzwijgende

⁵ DE PAGE, I, nr. 227, p. 323, die verwijst naar Cass., 18 januari 1924, *Pas.*, 1924, I, 141.

⁶ ROUBIER, *op. cit.*, p. 161 e.v., nr. 34; BACH, E.L., «Contribution à l'étude du problème de l'application des lois dans le temps», *Rev. Trim. Dr. Civ.*, 1969, 435-440, nrs. 37-40; «Conflits de lois dans le temps», *Encyclopédie Dalloz*, Droit civil, nrs. 75-88. Iets genuanceerder: LEVEL, P., *Essai sur les conflits de lois dans le temps*, 1959, nr. 69, p. 121-124.

⁷ De stilzwijgende retroactieve werking wordt aanvaard door BEKAERT, *op. cit.*, p. 236, nr. 262; VAN GERVEN, W., *Algemeen deel*, 1969, p. 63-64, nr. 21. Anders: DE PAGE, I, p. 329-330, nrs. 230 B en 231.

⁸ Cass., 18 januari 1924, *Pas.*, 1924, I, 141; Cass., 12 september 1940, *Pas.*, 1940, I, 215: «Attendu qu'aucune loi, fût-elle d'ordre public, qui modifie une règle de responsabilité ou établit une responsabilité nouvelle, ne régit la réparation des dommages dont la cause est antérieure à sa mise en vigueur, à moins que, de toute

¹ BEKAERT, A., *Introduction à l'étude du droit*, 1973, 4e uitg., nr. 259; zie ook DE PAGE, I, nr. 226bis, p. 322.

² *R.W.*, 1983-84, 65-72.

³ *R.W.*, 1982-83, 1489-1498, inz. nr. 11.

⁴ ROUBIER, *Le droit transitoire*, Parijs, 1960, 2e uitg.

terugwerkende kracht werd aanvaard, ging het telkens ofwel om zeer flagrante gevallen, bv. wanneer de betrokken bepaling, indien er geen terugwerkende kracht aan zou worden toegekend, van elke draagwijdte ontbloeit zou zijn⁹, ofwel om gevallen waarin de wil van de wetgever duidelijk bleek uit de parlementaire voorbereiding¹⁰, soms dan nog bevestigd in de tekst van de wet zelf. In een recenter arrest blijkt het Hof van Cassatie nu op zijn stelling te zijn teruggekomen en alleen nog maar een afwijking op art. 2 B.W. te aanvaarden indien de nieuwe wet uitdrukkelijk retroactieve werking heeft gekregen¹¹.

B. De onmiddellijke werking van de nieuwe wet

4. In onze opvatting kan men zich sinds 31 december 1982 op het gewijzigde art. 232 B.W. beroepen op grond van het beginsel van de onmiddellijke en exclusieve werking van nieuwe wetten.

5. Inzake gevallen zoals de ontbinding van het huwelijk door echtscheiding, waarbij de tussenkomst van een gerechtelijke uitspraak noodzakelijk is om de rechtstoestand in het leven te roepen¹², schrijft Roubier: «Supposons qu'une loi nouvelle introduise une nouvelle cause de divorce (...) dans une législation qui admettait déjà le divorce (...). Nous nous trouvons alors en présence d'un fait qui, sous la loi qui était alors en vigueur, était irrelevant en tant que cause de divorce (...). Dès lors, *il y a lieu de distinguer entre les faits instantanés*, qui se produisent à un moment de la durée, *et les états de faits continus* qui existaient déjà sous l'ancienne loi, mais se poursuivent sous la loi nouvelle (cursivering P.S.). Pour les premiers, les faits antérieurs à la loi nouvelle ne peuvent être atteints par elle, sans qu'il y ait rétroactivité.» Hier geeft Roubier het voorbeeld van de Franse wet van 27 juli 1884 die van het overspel van de man gepleegd buiten de echtelijke woning een grond tot echtscheiding maakte: het spreekt vanzelf dat het overspel in die omstandigheden gepleegd vóór de inwerkingtreding van genoemde wet, onder de nieuwe wet niet ingeroepen kon

worden als grond tot echtscheiding (nu er geen retroactieve werking aan deze wet werd toegekend).

Roubier vervolgt: «Au contraire, s'il s'agit d'un état de fait continu, (...), la loi nouvelle qui ne pourrait atteindre cet état comme fait du passé peut l'atteindre au moment de son entrée en vigueur comme fait du présent, et en faire un cas de divorce.» Hier geeft de auteur als voorbeeld het geval van de krankzinnigheid: indien een nieuwe wet echtscheiding zou toestaan op grond van de krankzinnigheid zelf van de echtgenoot, zou men zich vanaf de dag van de inwerkingtreding van deze wet op de voortdurende feitelijke toestand van de krankzinnigheid van de andere echtgenoot kunnen beroepen om de echtscheiding te vorderen.

6. Het is duidelijk dat de feitelijke scheiding van meer dan vijf jaar, die door de wet van 2 december 1982 een grond tot echtscheiding geworden is¹³, een voortdurende feitelijke toestand is, en geen direct aflopend feit. De moeilijkheid is evenwel, zoals ook door Herbots wordt aangestipt, dat er hier door de wetgever een bijkomende modaliteit is gesteld aan deze voortdurende feitelijke toestand: er zit een dimensie van duur in de wettelijke voorwaarde. Om dit bijkomend probleem op te lossen, dient een verfijning aangebracht te worden aan de klassieke theorie van de werking in de tijd van nieuwe wetten zoals uitgewerkt door Roubier.

C. Sanctie

7. Voor deze noodzakelijke verfijning doen wij een beroep op de theorie van Bach. Deze auteur brengt terecht kritiek uit op het feit dat in de theorie van Roubier de oplossing van de problemen van overgangsrecht gedomineerd wordt door de notie van «rechtstoestand»¹⁴. Hij is van oordeel dat het probleem van de toepassing van de wet in de tijd eerder gedacht moet worden uitgaande van de gedragingen, de handelingen van de rechtsonderhorigen¹⁵. In deze opvatting kan er slechts sprake zijn van terugwerkende kracht van een nieuwe wetgevende norm in drie gevallen:

1) ingeval de toepassing van de nieuwe norm ertoe leidt een gedraging of een handeling die plaatshadden onder de gelding van de oude wet, voor onregelmatig te houden, terwijl ze overeenkomstig de oude wet regelmatig waren, en dientengevolge op de betrokken rechtsonderhorige de sanctie toe te passen waarin voorzien wordt voor de na de inwerkingtreding van de nieuwe wet plaats te hebben gedragingen of handelingen;

2) ingeval de toepassing van de nieuwe norm ertoe leidt op de rechtsonderhorige wiens gedraging of handeling die plaatshadden onder de gelding van de oude wet en er reeds onregelmatig waren, een verschillende sanctie toe te passen dan die waarin de oude wet voorzag;

certitude, le législateur n'ait entendu déroger au précepte qu'il s'est dicté dans l'article 2 du Code civil» (cursivering P.S.); Cas., 30 januari 1941, *Pas.*, 1941, I, 22.

⁹ Cass., 18 maart 1960, *Arr. Verbr.*, 1960, 678, *Pas.*, 1960, I, 844.

¹⁰ Cass., 9 november 1956, *Arr. Verbr.*, 1957, 166, *Pas.*, 1957, I, 253; Cass., 18 maart 1960, *l.c.*

¹¹ Cass., 3 juni 1966, *Pas.*, 1966, I, 1258: «Attendu que, même si une loi nouvelle d'ordre public (...) est, comme toute autre loi, immédiatement applicable à tous les effets futurs de situations nées sous l'empire de la loi ancienne, sa nature est, à elle seule, impuissante à la rendre applicable aux situations antérieures définitivement accomplies; que le contraire n'est admissible que si la loi nouvelle est *expressément* déclarée applicable avec effet rétroactif auxdites situations» (cursivering P.S.).

¹² Door Herbots en anderen «rechtscheppend of constitutief» vonnis genoemd, wat m.i. een misleidende terminologie is omdat, toegepast op de meest voorkomende categorie van rechtstoestanden voor wier ontstaan de tussenkomst van de rechter noodzakelijk is, nl. de rechtstoestanden die verband houden met de staat van personen, het zowel kan gaan om vonnissen die *declaratief* zijn van staat (bv. onderzoek naar het vaderschap, ontkenning van vaderschap) als om vonnissen die *constitutief* zijn van staat (bv. echtscheiding, verlengd-minderjarigverklaring).

¹³ Voor zover ook aan de twee bijkomende voorwaarden van art. 232 B.W. voldaan is.

¹⁴ BACH, *art. cit.*, p. 412, nr. 5 *in fine*, en p. 417-424, nrs. 12-19, met een treffend voorbeeld (nr. 18) van het onbevredigende karakter van deze notie inzake echtscheiding; *Encyclopédie*, nrs. 42 en 58-60.

¹⁵ BACH, *art. cit.*, p. 424-429, nrs. 20-28; *Encyclopédie*, nrs. 44 en 61.

3) ingeval de toepassing van de nieuwe norm ertoe leidt een gedraging of een handeling die plaatshadden onder de gelding van de oude wet, voor regelmatig te houden, terwijl ze onregelmatig waren overeenkomstig de oude wet, en derhalve de onder de oude wet aan bedoelde gedragingen of handelingen verbonden sanctie ongedaan te maken¹⁶.

Welnu, het zich beroepen op de vijfjarige feitelijke scheiding om vanaf 31 december 1982 de echtscheiding op grond van art. 232 B.W. te vorderen resp. toe te staan, m.a.w. het steunen op een feitelijke scheiding waarvan de minimaal vereiste duur van vijf jaar (gedeeltelijk) teruggrijpt tot vóór de inwerkingtreding van de wet van 2 december 1982, beantwoordt aan geen van de drie genoemde gevallen en houdt derhalve geen retroactieve toepassing van deze wet in.

8. Een verklaring hiervoor is ongetwijfeld te vinden in het betrekken, in de analyse van het probleem van het overgangsrecht, van de notie «*sanctie*», die kan bestaan hetzij in een straf hetzij in een beloning. Wanneer de nieuwe norm erin bestaat in een sanctie te voorzien voor de gedraging of handeling van rechtsonderhorigen, dan kan die norm niet toegepast worden op gedragingen of handelingen die plaatshadden onder de oude norm. Daarentegen, wanneer de nieuwe norm geen sanctie inhoudt voor gedragingen of handelingen van de rechtsonderhorigen, kan die norm, zonder dat er sprake is van retroactieve werking, toegepast worden op gedragingen of handelingen die plaatshadden onder de oude wet¹⁷.

9. Nu zijn beide leden van art. 232 B.W., zoals men weet, vormen van schuldloze echtscheiding («*divorce remède*») — althans wat de grond betreft — in tegenstelling tot de artt. 229 en 231 B.W. die vormen van schuldechtscheiding («*divorce-sanction*») uitmaken. Derhalve kunnen,

¹⁶ BACH, *art. cit.*, p. 432-433, nr. 33; *Encyclopédie*, nr. 65.

¹⁷ BACH, *art. cit.*, p. 454-458, nr. 51.

voor de toepassing van een nieuwe norm inzake deze vormen van schuldloze echtscheiding, gedragingen van de echtgenoten, *in casu* de feitelijke scheiding, die plaatsgehad hebben onder de gelding van de oude wet, in aanmerking genomen worden voor de toepassing van de nieuwe wet, zonder dat er sprake is van een retroactieve werking ervan¹⁸.

10. Aldus ook heeft de Franse wetgever, die met de wet van 11 juli 1975 de «*divorce-remède*» heeft ingevoerd, in art. 23 van de wet bepaald dat de echtscheiding op basis van de nieuwe normen kon worden gevorderd zelfs wanneer de feiten waarop men zich beriep, zich hadden voorgedaan vóór de inwerkingtreding ervan. Dit artikel vormt geen afwijking van de regel van de niet-retroactieve werking van de nieuwe wet (art. 2 van de Franse Code), zoals ten onrechte door een auteur is beweerd¹⁹, maar is gewoon een toepassing van de regel van de onmiddellijke werking van de nieuwe wet²⁰.

Besluit

11. Sinds 31 december 1982 kunnen — en moeten — de rechtbanken art. 232 B.W. toepassen zoals het gewijzigd is door de wet van 2 december 1982 zonder dat hierbij art. 2 B.W. geweld dient te worden aangedaan.

Patrick SENAËVE

¹⁸ Cf. BACH, *art. cit.*, p. 437, nr. 39, noot 58, en p. 441, nr. 42, noot 66; *Encyclopédie*, nr. 107 (ten onrechte door HERBOTS ingeroepen als een *a fortiori* argument voor zijn stelling).

¹⁹ BISMUTH, J.-L., «*Divorce et séparation de corps — Dispositions transitoires*», *J. Cl. Civil*, nrs. 29-48.

²⁰ DEKEUWER-DEFOSSEZ, F., «*Conflits de lois dans le temps*», *J. Cl. civil*, Fasc. 2, nr. 14; MASSIP, J., *La réforme du divorce*, Répertoire du notariat Defrénois, s.d. p. 377-378, nr. 309.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 14 JANUARI 1983

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: de h. Soetaert

Advocaat-generaal: de h. Velu

Advocaten: mrs. Houtekier, Bayart en van Hecke

Wildschade — Konijnen — Schade aan vruchten en gewassen.

Art. 7bis van de Jachtwet sluit alle gewassen zonder uitzondering in en verplicht de aansprakelijken tot een dubbele vergoeding ten einde hen te dwingen om de overvloed aan konijnen, die een «vreselijke plaag» uitmaakt voor de landbouw in de ruime zin, te verdelgen.

Gemeente Bornem t/ P.V.B.A. K.

Gelet op het bestreden vonnis, op 30 juni 1981 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Mechelen;

Over het eerste middel, gericht tegen verweerster en afgeleid uit de schending van de artikelen 7bis, eerste lid, van de wet van 28 februari 1882 op de jacht, zoals gewijzigd door de wet van 4 april 1900,

doordat het vonnis, op de door verweerster tegen eiseres ingestelde hoofdvordering tot schadevergoeding wegens konijnenschade, beslist dat de wet van 4 april 1900 op de jacht toepasselijk is, de vordering ontvankelijk verklaart en, alvorens recht te doen, een gerechtelijk deskundige aanstelt om de schade te bepalen en na te gaan of er wildbestand is, op grond: dat, wat betreft de aard van de te vergoeden schade, de begrippen oogsten en vruchten niet die-

nen te worden genomen in de letterlijke betekenis doch dat eveneens de schade dient te worden vergoed die aangebracht is aan alle gewassen van de bodem: planten, bomen, enz.; dat de termen oogsten en vruchten dienen te worden genomen in ruime zin; dat de stelling van eiseres niet kan aanvaard worden waar deze een restrictieve interpretatie voorstaat van de termen «oogsten en vruchten»,

terwijl de dubbele vergoeding, te betalen wegens schade door konijnen veroorzaakt aan de «oogsten en vruchten», niet toepasselijk is op de schade veroorzaakt door konijnen aan het «Franse Park» dat door verweerster aangelegd wordt; deze dubbele vergoeding een burgerlijke straf is en derhalve de bepaling die ze oplegt beperkend dient te worden geïnterpreteerd; ze daarbij ingegeven is door de bescherming van de landbouw, zodat het bestreden vonnis ten onrechte oordeelt dat de wetgeving op de jacht ter zake toepasselijk was:

Overwegende dat het eerste lid van artikel 7bis van de Jachtwet van 28 februari 1882, welk artikel in die wet is ingevoegd bij artikel 2 van de wet van 4 april 1900, waarvan de Nederlandse tekst is vastgesteld bij artikel 2 van de wet van 30 juni 1967, luidt als volgt: «De vergoeding voor schade, door konijnen aan vruchten en gewassen veroorzaakt, bedraagt het dubbele van de schade»;

Overwegende dat deze bepaling alle gewassen insluit zonder uitzondering en de aansprakelijken tot een dubbele vergoeding verplicht ten einde hen te dwingen om de overvloed aan konijnen, die een «vreselijke plaag» uitmaakt voor de landbouw in de ruime zin, te verdelgen;

Dat het middel faalt naar recht;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 21 JANUARI 1983

Voorzitter-rapporteur: de h. Janssens

Advocaat-generaal: de h. Tillekaerts

Advocaat: mr. Van Hecke

Milieurecht — Wateren — Winnen en pompen van grondwater — Schade — Aansprakelijkheid.

In het tweede lid van art. 1 van de wet van 10 januari 1977 houdende regeling van de schadeloosstelling voor schade veroorzaakt door het winnen en pompen van grondwater, zijn niet de woorden «diegenen die door hun gezamenlijk toedoen de daling van een grondwaterlaag veroorzaken» geen andere personen bedoeld dan de exploitanten van een grondwaterwinning en de opdrachtgevers van openbare of particuliere werken.

N.V. Antwerpse Waterwerken t/ M. e.a.

Gelet op het bestreden vonnis, op 23 november 1981 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van artikel 1 van de wet van 10 januari 1977 houdende regeling van de

schadeloosstelling voor schade veroorzaakt door het winnen en pompen van grondwater,

doordat het vonnis, na te hebben vastgesteld of althans niet geloofend dat eiseres als studiebureau de werken in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid heeft geleid, beslist dat de door artikel 1 van de wet van 10 januari 1977 ingestelde aansprakelijkheid ook weegt op hen die de leiding van de werken in handen hebben,

terwijl de door het tweede lid van artikel 1 bedoelde «diegenen die door hun gezamenlijk toedoen de daling van een grondwaterlaag veroorzaken» geen anderen zijn dan de door het eerste lid bedoelde «exploitant van de grondwaterwinning en de bouwheer van openbare of private werken» en een studiebureau dat in andermans opdracht werken leidt, noch exploitant noch bouwheer is; de wil van de wetgever de aansprakelijkheid te beperken tot de exploitant en de bouwheer volgt uit de verklaringen afgelegd tijdens de parlementaire voorbereiding die er de nadruk op gelegd hebben dat het tweede lid van artikel 1 enkel het geval van veelheid van exploitanten betreft:

Overwegende dat het bestreden vonnis oordeelt dat, op grond van artikel 1, tweede lid, van de wet van 10 januari 1977 houdende regeling van de schadeloosstelling voor schade veroorzaakt door het winnen en pompen van grondwater, hij die «de leiding» van de werken «in handen heeft», aansprakelijk is;

Overwegende dat het wetsontwerp van 8 april 1976, houdende regeling van de schadeloosstelling voor schade veroorzaakt door het pompen van grondwater, in artikel 1, eerste lid, bepaalde dat de exploitant van een grondwaterwinning en de bouwheer van openbare of private werken die door hun toedoen de daling van de grondwaterlaag veroorzaken, objectief aansprakelijk zijn voor de schade die daardoor bovengronds aan onroerende goederen, grond en beplantingen inbegrepen, wordt aangebracht;

Dat artikel 1, tweede lid, van dat wetsontwerp bepaalde dat deze wet niet van toepassing is op de schade die door waterbemaling in mijnen is veroorzaakt; dat artikel 2 luidde: «zij die (in de Franse tekst: les personnes qui) door hun gezamenlijk toedoen de daling van een grondwaterlaag veroorzaken, zijn solidair aansprakelijk voor de daardoor veroorzaakte schade»;

Overwegende dat uit het verslag van de commissie voor de Economische Zaken van de Kamer van Volksvertegenwoordigers blijkt dat de vraag was gerezen of het toepassingsgebied van het oorspronkelijk artikel 2 niet ruimer was dan dat van artikel 1, eerste lid; dat werd aangenomen dat zulks niet het geval was en de tekst van het toenmalig artikel 2 werd ingelast in artikel 1, als tweede lid, met de toelichting: «Het dient te worden aangestipt dat de voorgestelde tekst uitsluit dat het toepassingsgebied van het vroeger artikel 2 ruimer zou kunnen worden geïnterpreteerd dan dat van artikel 1, eerste lid»;

Overwegende dat, nu het op grond van die toelichting is dat de tekst van artikel 1 van de wet van 10 januari 1977 houdende regeling van de schadeloosstelling voor schade veroorzaakt door het winnen en pompen van grondwater, door de wetgever is aangenomen, hieruit volgt dat, in het tweede lid van dat artikel, met de woorden «diegenen die» (in de Franse tekst: «ceux qui») geen andere personen worden bedoeld dan de exploitanten van een grondwaterwin-

ning en de bouwheren van openbare of private werken ;
 Dat de rechtbank, door anders te beslissen, bedoeld artikel schendt ;
 Dat het middel gegrond is ;
 (...)

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

6e KAMER — 30 MAART 1983

Voorzitter : de h. Devaene

Raadsheren : de hh. Van Malderen en Verougstraete

Advocaten : mrs. de Maleingreau en Dubois

Vennootschap — P.V.B.A. — Schuldbekentenis met handtekening van de zaakvoerders zonder vermelding van hun hoedanigheid — Art. 138bis Vennootschapswet.

Nadat een vennoot zijn aandelen in een P.V.B.A. had overgedragen werd een geschrift opgemaakt waarin de vennootschap erkende dat eventuele sommen die zij van de belastingen zou terugkrijgen voor voorbije boekjaren, aan de uitgetreden vennoot zouden worden uitgekeerd. Het stuk werd ondertekend door de zaakvoerders zonder vermelding van hun hoedanigheid.

De schuldbekentenis houdt uitsluitend een verbintenis in van de vennootschap en niet van haar zaakvoerders. Geen enkel argument kan geput worden uit het feit dat de zaakvoerders niet aangeduid hebben in welke hoedanigheid zij het stuk hebben getekend. Dit verzuim, strijdig met art. 138bis Vennootschapswet, houdt niet noodzakelijk in dat de zaakvoerders ook persoonlijk verbonden zijn. De zaakvoerders zijn slechts verbonden wanneer de vertegenwoordiger, nl. het orgaan van de rechtspersoon, in eigen naam handelt zonder dat de wederpartij bij het aangaan van de overeenkomst kennis draagt van de vertegenwoordiging.

P.V.B.A. L. t/ V.

1. Nopens de rechtspleging

Overwegende dat eerste appellante verklaart afstand te doen van haar hoger beroep ; dat geïntimeerde deze afstand aanvaardt ; dat haar hiervan akte wordt verleend ;

Overwegende dat de eerste rechter de vordering die ertoe strekte appellanten hoofdelijk te doen veroordelen tot betaling van 140.000 fr., gegrond heeft verklaard en 9/10 der kosten legde ten laste van de appellanten ;

Dat de enige vraag die thans door het hof moet worden beslecht is of tweede en derde appellant hoofdelijk met eerste appellante tot betaling van dit bedrag moeten worden veroordeeld ;

2. Nopens de feiten

Overwegende dat vaststaat dat K. en M. de deelbewijzen van mevrouw L.-V. in de P.V.B.A. L. hebben gekocht op 14 december 1977 ;

Dat op 6 november 1978 een document werd getekend met de volgende tekst : «La S.P.R.L. L. reconnaît que les éventuels remboursements des contributions sur base de l'exercice 1977 ou années antérieures, seront restitués à mad. L.» ;

Dat beide ondertekenaars hun respectieve hoedanigheid van zaakvoerder of persoon belast met het dagelijks beheer van de P.V.B.A. niet uitdrukkelijk vermeldde ;

Dat uit een berekeningsnota van de administratie (voor het aanslagjaar 1978) voortvloeit dat de administratie erkende 135.809 fr. schuldig te zijn aan de P.V.B.A., gelet op de voorafbetaling van 140.000 fr. gedaan in 1977 voor het aanslagjaar 1978 ;

Dat uit het behoorlijk geparafeerd en genummerd kasboek van de P.V.B.A. kan worden afgeleid dat 135.809 fr. geboekt werden in de P.V.B.A. ;

3. Ten gronde

Overwegende dat de schuldbekentenis van 6 november 1978 uitsluitend een verbintenis inhield van de P.V.B.A. en niet van haar zaakvoerders ; dat de tekst ervan ondubbelzinnig bepaalt wie aansprakelijk is voor de betaling ;

Dat geen enkel argument kan geput worden uit het feit dat appellanten niet aangeduid hebben in welke hoedanigheid zij het stuk hebben getekend ; dat dit verzuim, strijdig met artikel 138bis Ven. W., niet noodzakelijk inhoudt dat de zaakvoerders ook persoonlijk verbonden zijn ;

Dat de zaakvoerders slechts verbonden zijn wanneer de vertegenwoordigers, namelijk het orgaan van de rechtspersoon, in eigen naam handelt zonder dat de wederpartij bij het aangaan van de overeenkomst kennis draagt van de vertegenwoordiging (zie kroniek Vennootschappen, T.P.R., 1978, 742) ;

Dat er in casu geen dubbelzinnigheid was nu de schuld uitdrukkelijk werd erkend door de P.V.B.A. en de hoedanigheid van appellanten die geïntimeerde deelbewijzen hadden overgenomen, door geïntimeerde wel gekend was ;

Dat appellanten derhalve niet verbonden waren ;

Overwegende dat niet ter zake is wat uiteindelijk met het geld geschiedde dat in de P.V.B.A. regelmatig was geboekt ; dat dit probleem uitsluitend de P.V.B.A. aanbelangt en niet geïntimeerde ;

Dat evenmin ter zake is dat de verrichting geboekt werd als een inkomst terwijl zij het resultaat was van een compensatie en die compensatie niet duidelijk uit de boekhouding kan worden afgeleid ;

Overwegende dat de vordering gericht tegen de twee laatste appellanten derhalve ongegrond was ;

(...)

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN AFDELING HASSELT

3e KAMER — 6 JULI 1983

Voorzitter : de h. Romain

Raadsheren in sociale zaken : de hh. Droogmans en Dusoleil

Advocaten : mrs. Poelmans loco Bouveroux en Vandeput

Burgerlijke rechtsvordering — Taak van de rechter — Bescherming van het loon — Vordering van C.A.O.-loon — Vordering ex delicto — Afwezigheid van misdrijf — Gevolg.

Nu ten deze de gevorderde loonregeling als zodanig niet in de toepasselijke C.A.O. is opgenomen en de rechter de

oorzaak van de rechtsvordering niet vermag te wijzigen, is de vordering ex delicto gebaseerd op de Loonbeschermingswet ongegrond bij gebreke van een misdrijf.

S. t/ R.

Overwegende dat het geding betrekking heeft op de eis van appellante, ertoe strekkend geïntimeerde, haar gewezen werkgeefster, te doen veroordelen tot betaling van schadevergoeding wegens overtreding van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon en de wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités, door het niet-betalen van het minimumloon van loongroep 4 van de kleding- en confectionijverheid over de periode van juli 1973 tot december 1976; dat eiseres de schadevergoeding bepaalde op 50.853 fr. + 9.461 fr. + 8.310 fr. wegens verlies van loon, oudejaarspremie en aanvullend vakantiegeld; dat de eerste rechter het door Nicole S. gevorderde loonpeil als eindcontroleuse ontzegde en alleen de vordering betreffende het aanvullend vakantiegeld toekende; dat S. de zaak vervolgens voor het arbeidshof bracht; dat Marthe R. harerzijds een incidenteel beroep inzake het aanvullend vakantiegeld instelt;

Overwegende dat appellante stelt dat zij de functie van «nazicht van werk» vervuld heeft, waarvan sprake in de 6e categorie van de collectieve arbeidsovereenkomst van 14 februari 1958;

(...)

Overwegende dat appellante tot staving van haar thesis verwijst naar het verslag van 18 mei 1978 van het onderzoek dat door de inspectie van de sociale wetten op aanvraag van het Arbeidsauditoraat te Tongeren verricht is; dat de inspecteur na ondervraging van partijen en drie medewerkneemsters tot het besluit komt dat Nicole S. qua functie aanspraak kan maken op de 6e categorie van de C.A.O. van 14 februari 1958 en qua bezoldiging op de 4e loongroep van de latere C.A.O.'s;

(...)

Overwegende dat geïntimeerde in de eerste plaats betoogt dat de vordering, die alleen *ex delicto* geformuleerd is, niet ontvankelijk is, daar *in casu* geen misdrijf kan zijn gepleegd; dat het inspectieverslag immers uiteenzet dat men in het paritair comité nooit tot een akkoord gekomen is om de functieschaal van de C.A.O. van 14 februari 1958 over de loonschaal van de latere C.A.O.'s te verdelen en dat de door appellante gemaakte transpositie van categorie 6 naar loongroep 4 alleen op een officieus document berust; dat de vordering van appellante geen rekening houdt met de fundamentele regel *nullum crimen sine lege*;

Overwegende dat het hof bevindt dat het deze redenen van geïntimeerde in wezen kan aanvaarden; dat S. uitsluitend en met nadruk *ex delicto* vordert en dat haar vordering als zodanig zonder rechtsgrond is, gelet op de afwezigheid van een C.A.O. die de betwiste functie met de geëiste loonhoogte verbindt; dat dit niet alleen geldt in verband met de strafbepaling in de wet betreffende de paritaire comités en collectieve arbeidsovereenkomsten, maar ook voor die in de Loonbeschermingswet, aangezien de noodzaak om het loon naar billijkheid ergens in de groepenreeks te situeren de afwezigheid aantoonst van de duidelijke norm

die vereist is om een delict te kunnen vaststellen, behoudens kennelijk misbruik dat *in casu* niet voorligt;

dat het hof de motieven van de partijen vermag aan te vullen doch niet de oorzaak van hun vordering te wijzigen en, meer bepaald, geen *ex contractu* in de plaats van een *ex delicto*-vordering te stellen; dat de ongegrondverklaring in het vonnis *a quo* dient te worden bevestigd;

Overwegende dat geïntimeerde een kwijting bijbrengt die aantoonst dat appellante het aanvullend vakantiegeld te zijner tijd ontvangen heeft, zodat het vonnis *a quo* op dit punt dient te worden gewijzigd;

(...)

ARBEIDSRECHTBANK TE OUDENAARDE

3e KAMER — 17 MAART 1983

Voorzitter: de h. Moreels

Rechters in sociale zaken: de hh. Herberigs en Vergucht

Substituut-arbeidsauditeur: de h. Desmet

Advocaat: mr. Vanhonsebrouck

**Werkloosheid — Sancties — Artt. 194, 195 en 196 K.B.
20 december 1963 — Cumulatie.**

Wanneer een werkloze: a. een onjuiste of onvolledige verklaring heeft afgelegd of een verplichte verklaring niet of te laat heeft afgelegd en daardoor onverschuldigde uitkeringen heeft verkregen (art. 194), b. zijn controlekaart ten onrechte heeft laten afstempelen (art. 195), c. onjuiste documenten heeft voorgelegd ten einde uitkeringen te ontvangen waarop hij geen recht heeft (art. 196) dient, naast de sanctie wegens overtreding van art. 195, slechts de sanctie bepaald in art. 196 te worden toegepast wanneer de feiten die de grondslag van de artt. 194 en 196 vormen met een zelfde opzet gebeuren.

V. t/ R.V.A.

De feiten

Eiser heeft een voltijdse betrekking bij de N.V. V. en werkt sedert het tweede kwartaal van het jaar 1979 voor de P.V.B.A. F. als gelegenheidsmedewerker. Zijn taak bestaat erin als chauffeur de aan- en afvoer te doen van opliggers en buizen voor tenten.

In het jaar 1976 werd eiser voor de eerste maal uitkeringsgerechtigd als gedeeltelijke werkloze en verklaarde hij op het aangifteformulier C.1.1. van 8 juni 1976, naast zijn gewoon beroep als loontrekkende geen andere activiteit voor eigen rekening, noch voor rekening van een ander uit te oefenen.

Op 3 oktober 1980 deed eiser andermaal een verzoek om uitkering als gedeeltelijke werkloze bij de N.V. V. te Gent. Uit geen enkel stuk, noch uit het administratief dossier, noch uit het dossier van eiser, blijkt dat deze laatste naar aanleiding van voormeld verzoek een aangifte van zijn bijberoep deed.

Ingevolge een onderzoek bij de boekhouder van de firma F. te G. kwam het bestaan van de individuele rekeningen op naam van eiser aan het licht. Hij ontving daar een bru-

toloon van 14.550 fr. in 1979, 17.550 fr. in 1980, 11.100 fr. in 1981 en 10.500 fr. in 1982.

Nopens de uitsluiting van onbepaalde tijd

(...)

Nopens de sancties

a) Sanctie op grond van artikel 195

Overwegende dat overduidelijk blijkt dat eiser zijn controlekaart ten onrechte liet afstempelen; dat hij uit dien hoofde terecht een sanctie opliep die tot het minimum beperkt bleef;

b) Sancties op grond van de artikelen 194 en 196

Overwegende dat eiser de prestaties die hij verrichtte in het kader van zijn bijberoep, enerzijds voor verweerder verzweeg, en ze anderzijds ten onrechte niet op de controlekaart vermeldde ten einde uitkeringen te ontvangen waarop hij geen recht had;

Dat de rechtbank meent dat het geheel van de feiten gebeurde met een zelfde intentie, zodat enkel artikel 196 dient te worden toegepast;

Dat de sanctie op grond van artikel 194 bijgevolg ongegrond voorkomt, aangezien deze bedoeld is voor de gevallen waarin de intentie om uitkeringen te ontvangen waarop men geen recht heeft, niet voorhanden is of niet blijkt;

(...)

VREDEGERECHT TE BOOM

25 AUGUSTUS 1983

Rechter: de h. Montballiu

Advocaten: mrs. Van Kelst en Gregoir

Factuur — B.T.W. — Vordering van een bedrag waarvoor geen regelmatige facturen zijn opgesteld — Toelaatbaarheid.

De fiscale onregelmatigheid van de facturen tast de geldigheid van de overeenkomst tussen partijen niet aan en laat de toelaatbaarheid van de contractuele vordering ongemoeid.

P.V.B.A. M. t/ V.

Overwegende dat de vordering van eiseres strekt tot betaling door verweerder van een som van 27.910 fr., te vermeerderen met de gerechtelijke interesten en de kosten van het geding;

Overwegende dat verweerder allereerst doet gelden dat de vordering van eiseres niet ontvankelijk is omdat de factuur, waarmee het gevorderde bedrag hem op 24 oktober 1980 in rekening werd gebracht, het nummer niet vermeldt waaronder zij ingeschreven werd in het boek van de uitgaande facturen, en de vordering van eiseres bijgevolg steunt op een fiscaal onregelmatige factuur en als niet toelaatbaar dient te worden afgewezen;

Overwegende dat het door verweerder overgelegde origineel van de factuur inderdaad geen nummer draagt, terwijl de door eiseres overgelegde kopie van de factuur daarentegen wel het nummer 27 draagt en eiseres aanvoert dat inge-

volge een nalatigheid bij het verzenden van de factuur dit nummer niet op het origineel vermeld werd;

Dat ter zake bijgevolg bewezen is dat de factuur, waarvan eiseres de betaling vordert, ingeschreven is onder nummer 27 van het boek van de uitgaande facturen van eiseres;

Dat de fiscale onregelmatigheid van de factuur trouwens de geldigheid van de overeenkomst die tussen partijen gesloten werd, niet aantast (Cf. H. De Page, *Droit civil*, III, nr. 786; A.P.R., A. Cloquet, *Factuur*, nr. 320);

Overwegende dat verweerder vervolgens doet gelden dat de vordering van eiseres niet ontvankelijk is omdat eiseres geen werkzaamheden aan verweerder kan factureren die niet door haar, maar door een derde zijn uitgevoerd, en de vordering bijgevolg, voor zover deze betrekking heeft op het werk uitgevoerd te Ouffet, niet ontvankelijk is;

Overwegende dat deze opwerping van verweerder niet de ontvankelijkheid van de vordering van eiseres betreft, doch enkel haar gegrondheid voor zover deze vordering betrekking heeft op het werk uitgevoerd te Ouffet;

Overwegende dat de vordering van eiseres derhalve ontvankelijk is;

(...)

NOOT—*Anders*: Kh. Brussel, 23 november 1966, *R.W.*, 1967-68, 1187; Kh. Gent, 6 mei 1976, *B.R.H.*, 1976, 526; Rb. Hasselt, 23 april 1979-80, 2937 met noot E. Dirix.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (1e Kamer), 25 november 1982

Overheidsopdrachten — Rechtsvordering tot teruggave van boetes wegens vertraging — Termijn — Een jaar na waarborgtermijn — Ook indien de definitieve goedkeuring vóór het verstrijken van de waarborgtermijn heeft plaatsgehad.

Eiser voert aan dat het bestreden arrest (Hof Brussel, 23 juni 1981), bij de beslissing dat verweersters rechtsvordering tot teruggave van boetes wegens vertraging kon worden ingesteld binnen een jaar na het verstrijken van de waarborgtermijn, die bij gebreke van andersluidend beding een jaar bedroeg, eraan voorbijgaat dat het werk voordien definitief werd goedgekeurd, zodat de waarborgtermijn bij de definitieve keuring was verstreken.

«Overwegende dat, naar luid van artikel 18 van het ministerieel besluit van 14 oktober 1964, iedere rechtsvordering die steunt op feiten of omstandigheden die plaatsvinden gedurende de waarborgperiode, of die betrekking heeft op boetes wegens vertraging, op straffe van verval ingesteld moet worden ten laatste een jaar na het verstrijken van de waarborgperiode zoals bepaald bij artikel 16, littera D, 2°;

«Overwegende dat dit artikel en artikel 43 C van hetzelfde besluit, waarnaar het verwijst, zeggen dat de waarborgtermijn een jaar is, zo ter zake geen termijn bepaald is in het lastenkohier, en dat artikel 43 D bepaalt dat de waarborgtermijn loopt met ingang van de datum waarop de voorlopige goedkeuring wordt verleend;

«Overwegende dat aldus de termijn waarbinnen de rechtsvorderingen betreffende boetes wegens vertraging op straffe van verval moeten worden ingesteld, begint te lopen bij het verstrijken van de termijn van een jaar te rekenen van de voorlopige oplevering, waarbij de omstandigheid dat de definitieve keuring voor die datum is gebeurd, bij ontstentenis van een wettelijke bepaling in die zin, geen beperking kan vormen van het recht de zaak bij de rechtbanken aanhangig te maken, zoals dat in vorengenoemde teksten is vastgelegd;

«Overwegende dat bijgevolg het arrest, dat vaststelt dat er tussen partijen geen kortere waarborgtermijn is overeengekomen dan de termijn van een jaar bepaald bij het ministerieel besluit van 14 oktober 1964 en dat de voorlopige oplevering op 3 juli 1975 is gebeurd, en beslist dat de rechtsvordering van verweerder tot teruggave van boetes wegens vertraging, aangezien zij voor 3 juli 1977 is ingesteld, ontvankelijk is, de in het middel bedoelde wettelijke bepalingen niet schendt;

«Dat het middel naar recht faalt.»

(Voorzitter: de h. Closon — Raadsheer-rapporteur: mevr. Raymond-Decharneux — Advocaat-generaal: de h. Ballet — Advocaat: mr. De Bruyn — In de zaak: Belgische Staat t/ N.V. N.)

NOOT—Zie de artt. 16, § 4, 2°, 18, § 2, en 43, §§ 3 en 4, van het M.B. van 10 augustus 1977 houdende vaststelling van de Algemene Aannemingsvoorwaarden van de overheidsopdrachten van werken, leveringen en diensten.

Hof van Cassatie (2e Kamer), 8 maart 1983

Wegverkeer — 1. Richtingsverandering — Rechts afslaan — Zich naar links begeven wegens de plaatsgesteldheid en de afmetingen van het voertuig of de lading waardoor de bestuurder niet bij de rechterrاند van de rijbaan kan blijven — Verplichtingen alvorens zich naar links te begeven en bij het afslaan naar rechts — 2. Inhalen — Gelijkgroondse berm volgen — Fietspad.

Het bestreden vonnis (Corr. Gent, 24 september 1982) veroordeelt eiser ter zake dat hij, als bestuurder van een lichte vrachtauto op de openbare weg die naar rechts afslaat en die zich naar links heeft begeven omdat hij wegens de plaatsgesteldheid en de afmetingen van het voertuig of de lading niet bij de rechterrاند van de rijbaan kon blijven, verzuimd heeft zich vooraf te vergewissen dat geen achterligger reeds begonnen is in te halen en bovendien de andere bestuurders die op normale wijze reden op de openbare weg die hij ging verlaten, in gevaar heeft gebracht. Op de civielrechtelijke vordering van verweerder verklaart het vonnis eiser volledig aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door de aanrijding tussen zijn voertuig en dat van verweerder, bestuurder door Van H. Het vonnis wordt om de volgende redenen wegens schending van de artt. 16.5 en 19.2, 2°, van het Wegverkeersreglement vernietigd:

«Overwegende dat het vonnis steunt op de volgende gronden: 'Uit de gegevens van de strafinformatie, onder meer de stand van de voertuigen na de aanrijding, zoals weergegeven op de situatietekening, en uit de lokalisatie van de schade aan beide voertuigen blijkt dat (eiser) niet

rechts van de rijbaan reed op het ogenblik dat hij de aarde-weg begon in te rijden; uit de eigen verklaring van (eiser) blijkt tevens dat hij er zich niet van vergewist heeft of er geen achterligger een inhaalmaneuver begonnen was op het ogenblik dat hij rechts wou inslaan, noch of hij andere bestuurders niet in gevaar bracht; enkel (eiser) een fout heeft begaan in noodzakelijk oorzakelijk verband met het ongeval; geen enkel voorhanden zijnde gegeven laat toe te besluiten dat Nicole Van H. een onaangepaste snelheid heeft gevoerd of een onvoldoende veiligheidsafstand heeft gelaten tussen haar autovoertuig en dat van haar voorganger; nu bewezen is dat (eiser) zich naar links heeft begeven en zijn voornemen hiertoe heeft kenbaar gemaakt, mocht Nicole Van H. rechts inhalen en tevens gebruik maken van het fietspad voor zover zij hierdoor weggebruikers die zich daar bevonden niet in gevaar bracht';

«Overwegende dat artikel 19.2, 2°, tweede en derde lid, van het Wegverkeersreglement aan een bestuurder die naar rechts wil afslaan, wanneer hij wegens de plaatsgesteldheid en de afmetingen van het voertuig of de lading niet bij de rechterrاند van de rijbaan kan blijven, toestaat zich naar links te begeven op voorwaarde dat hij zich vooraf ervan heeft vergewist dat geen achterligger reeds begonnen is in te halen, en bovendien dat hij de andere bestuurders die op normale wijze rijden op de openbare weg die hij gaat verlaten, niet in gevaar brengt;

«Overwegende dat, op grond van artikel 19.2, 2°, tweede en derde lid, van het Wegverkeersreglement, de bestuurder zich slechts moet vergewissen of geen achterligger reeds begonnen is in te halen vooraleer hij zich naar links begeeft; dat de in die bepalingen vermelde verplichting de andere bestuurders die op normale wijze rijden op de openbare weg die hij gaat verlaten, niet in gevaar te brengen, niet beperkt is tot het ogenblik waarop die bestuurder zich naar links begeeft maar voortduurt terwijl hij vervolgens naar rechts afslaat;

«Overwegende dat daaruit volgt, enerzijds, dat eiser op het ogenblik van het afslaan naar rechts niet de verplichting had zich vooraf ervan te vergewissen of geen achterligger reeds begonnen was in te halen en, anderzijds, dat eiser slechts de andere bestuurders die reden op de rijbaan die hij ging verlaten, niet in gevaar mocht brengen voor zover de laatstgenoemden op normale wijze op die rijbaan reden;

«Overwegende dat, naar luid van artikel 2.7 van het Wegverkeersreglement, het fietspad voorbehouden is voor het verkeer van fietsen en tweewielige bromfietsen; dat, krachtens artikel 16.5 van het Wegverkeersreglement, de inhalende bestuurder slechts het fietspad mag volgen, wanneer het inhalen wegens de breedte van de rijbaan niet gemakkelijk kan worden uitgevoerd en het fietspad een gelijkgrondse berm is, op voorwaarde dat hij de weggebruikers die zich op het fietspad bevinden, niet in gevaar brengt; dat het vonnis ten deze niet vaststelt dat het inhalen wegens de breedte van de rijbaan niet gemakkelijk kon worden uitgevoerd en dat het bedoelde fietspad een gelijkgrondse berm was;

«Dat het vonnis derhalve de veroordeling van eiser niet wettelijk verantwoordt.»

(Voorzitter: de h. Châtel — Raadsheer-rapporteur: de h. Matthijs — Advocaat-generaal: de h. Tillekaerts — Advocaat: mr. De Gryse — In de zaak: C. t. L.)

Hof Antwerpen (4e Kamer), 22 december 1982

Factuur — B.T.W. — Vordering van een bedrag waarvoor geen regelmatige facturen zijn opgesteld — Toelaatbaar.

Gedagvaard tot betaling van de prijs van houtleveringen werpt appellant op dat de vordering niet ontvankelijk is wegens overtreding van de fiscale wet daar de aan B.T.W. onderworpen leveringen van goederen niet zijn gefactureerd.

«Overwegende dat de vordering van geïntimeerde gebaseerd is op de niet-naleving door appellant van diens hoofdvlichting als koper de prijs van de gekochte en geleverde houtpartijen te betalen; dat deze verplichting los staat van de fiscale verplichtingen opgelegd door de B.T.W.-wetgeving, die de bepalingen van artikel 46, tweede lid, van het Wetboek der met het zegel gelijkgestelde taksen niet overgenomen heeft, en derhalve vatbaar is voor een privaatrechtelijke sanctie; dat het middel van niet-ontvankelijkheid derhalve faalt.»

(Voorzitter : de h. Spaas — Raadsheren : de h. Verschueren en mevr. Bourgeois — Advocaten : mrs. Van Peborgh loco De Ridder en Vanwyck loco Dobson — In de zaak : P. t/ S.)

NOOT—*Anders* : Rb. Hasselt, 23 april 1979, *R.W.*, 1979-80, 2937, met noot van Eric Dirix.

Hof Brussel (3e Kamer), 14 maart 1983

Handelspraktijken — Gezamenlijk aanbod — Petroleumprodukten — Reclame.

Appellante, een petroleummaatschappij, had in verscheidene dagbladen een reclamecampagne gevoerd voor haar benzine, waarbij zij eerst een reep chocolade en nadien een frisdrank gratis aanbood aan elke bezoeker van haar benzinestations. In kleine lettertekens werd in elke advertentie vermeld dat de aanbieding zonder enige aankoopverplichting gold.

Bij verzoekschrift vroeg de Belgische staat, vertegenwoordigd door de minister van Economische Zaken, dat deze reclame wegens tekortkoming aan de artt. 35 en 20, 4°, WHP op verbeurte van een dwangsom zou worden gestaakt.

Op 13 mei 1982 wees de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brussel de eis toe. In hoger beroep werd dit vonnis op volgende gronden bevestigd :

«Overwegende dat volgens artikel 35 van de wet op de handelspraktijken van 14 juli 1971, in principe, gezamenlijke aanbiedingen verboden zijn ;

«Dat er volgens het tweede lid van dit artikel 'gezamenlijk aanbod is als bedoeld in dit artikel wanneer de al dan niet kosteloze verkrijging van produkten, diensten of titels waarmee produkten, diensten of andere voordelen kunnen worden verkregen, gebonden is aan de verkrijging van zelfs gelijke produkten of diensten' ;

«Overwegende dat appellante beweert dat artikel 35 ter zake niet toepasselijk is omdat ze de goederen, haar door

andere firma's bezorgd, zonder aankoopverplichting, gratis aanbiedt ;

«Overwegende dat het gratis aanbieden van geschenken wanneer dit niet gekoppeld wordt aan een aankoopverplichting niet onder de verbodsbepaling valt van artikel 35 W.H.P. (*Parl. Doc. Senaat*, 1968-69, nr. 415, blz. 37) ;

«Overwegende echter dat de ter zake gevoerde publiciteit bij het publiek geenszins overkomt als een uitdeling van cadeaus zonder aankoopverplichting ; dat integendeel appellante in de aankondigingen de aandacht van de consument speciaal vestigt op haar tankstations, op de *automobilisten*, en — in de publiciteit voor de frisdrank — op de daadwerkelijke tussenkomst van de pomphouder ; dat de vermelding in kleinere lettertekst 'zonder aankoopverplichting' niet van die aard is dat het verband bij de gewone lezer van de publiciteit wordt verbroken tussen de gratis verkrijging van het geschenk en de verplichting voor de automobilisten tegen betaling gebruik te maken van de benzinepompen door de aankoop van brandstof ; dat het aanbod, zoals het geformuleerd is een feitelijk effect heeft op het koopgedrag van de automobilisten ;

«Dat de gevoerde publiciteit op deze manier het geschenk rechtstreeks koppelt aan het verplicht bezoek aan en betaald gebruik van de installaties van appellante ;

«Dat de eerste rechter terecht heeft beslist dat een 'bezoeker' van een benzineservicestation in de praktijk steeds een afnemer is van benzine, van een ander produkt of van een dienst verkocht door de houder van dit station (*J. Stuyck, Jura Falconis*, 1975-76, 541 ; Brussel, 6 oktober 1981, *R.W.*, 1981-82, 1354, met noot G-L. Ballon ; noot J. Stuyck in *B.R.H.*, 1982, 64 ; G. De Clercq en J. Stuyck, 'Cadeaus bij benzine en stookolie wettelijk verboden : het koninklijk besluit van 24 juli 1980, *R.W.*, 1980-81, 941 en meer speciaal 951) ;

«Dat de aanbieding van een geschenk in casu uitmondt op de verkoop van een hoofdprodukt, benzine, aan de potentiële klanten, de automobilisten, die worden aangesproken door de tekst van de publiciteit ; dat op die wijze de gratis uitdeling verboden wordt met een commerciële transactie (*La répression de la concurrence déloyale dans les Etats membres de la CEE*, Deel II/1, door Schricker, Francq en Wunderlich, nr. 715) ;

«Dat appellante niet ernstig kan beweren dat de pomphouders de geschenken uitdelen zonder aankoop ;

«Overwegende dat geïntimeerde niet gehouden was alvorens de vordering in te leiden door zijn inspectiediensten een onderzoek hieromtrent te laten verrichten ;

«Overwegende dat, in de gegeven omstandigheden, de uitdeling van chocolade en frisdrank gebonden werd aan de afname tegen betaling van produkten of diensten door de consument ; dat deze praktijk in strijd is met artikel 35 van de wet op de handelspraktijken ;

«Overwegende dat de voor dit gezamenlijk aanbod gevoerde publiciteit een inbreuk uitmaakt op artikel 20, 4°, W.H.P., aangezien ze een daad in de hand werkt die ingevolge artikel 55 W.H.P. moet worden beschouwd als een tekortkoming aan de daarin aangeduide bepalingen (art. 55, e W.H.P.)»

(Voorzitters : de hh. De Schrevel en Kebers — Raadsheer : mevr. Declerck — Advocaten : mrs. Depuydt en Vervaeke — In de zaak : N.V. S. t/ Belgische Staat)

NOOT—Het gezamenlijk aanbod bij de verkoop van motorbrandstoffen

1. Bovenstaand arrest is het tweede dat een veroordeling inhoudt van dezelfde petroleummaatschappij wegens inbreuk op de regelen betreffende het gezamenlijk aanbod (zie ook Brussel, 6 okt. 1981 en Voorz. Kh. Brussel, 29 juni 1981, *R.W.*, 1981-82, 1354, n. Ballon, *B.R.H.*, 1982, 64, n. J. Stuyck, *J.T.*, 1982, 728, n. L. van Bunnan).

2. In de eerste rechtszaak werd een veroordeling uitgesproken omdat een gratis fotofilm werd gegeven na drie bezoeken op verschillende dagen aan een benzinestation. In de onderhavige zaak werd gepreciseerd dat er voor de verkrijging van het gratis aanbod geen aankoopverplichting bestond. In beide gevallen meenden de voorzitter en het hof terecht dat, bij reclame voor gratis geschenken en derhalve voor de al dan niet toepasselijkheid van de artt. 35 en 20, 4°, WHP, de indruk die bij het aangesproken publiek wordt gewekt bepalend is en niet de bewoordingen waarin de aanbieding is gesteld. Wordt de normaal aandachtige consument (die uiteraard niet verwacht een geschenk te krijgen in een benzinestation, wanneer hij er niet tankt) door de reclame ertoe gebracht de verkrijging van dit geschenk te binden aan een tankbeurt, dan is er gezamenlijk aanbod.

3. Op dit ogenblik heeft de petroleummaatschappij een derde campagne lopen, waarbij zij beweert haar benzinestations ter beschikking te stellen voor de bevordering van zeven Belgische produkten. Hierbij wordt herhaald dat gratis een bepaald produkt wordt gegeven zonder aankoopverplichting. Tevens wordt vermeld dat deze produkten door de pomphouder namens een andere rechtspersoon (een V.Z.W.) dan de petroleummaatschappij wordt gegeven.

Omdat beide aanbiedingen van verschillende personen uitgaan en omdat wordt beweerd dat het om een verkoopbevorderende actie voor Belgische produkten door een V.Z.W. gaat, zou het verbod van gezamenlijk aanbod niet gelden. Is dit wellicht juist, dan nog kan men eraan twijfelen of het ook hier niet, krachtens de in beide vroegere veroordelingen geformuleerde regel, om een gezamenlijk aanbod gaat, wegens de indruk die door de campagne bij de lezer van de advertentie wordt gewekt.

Tevens zou men zich kunnen afvragen of de suggestie vanwege de petroleummaatschappij dat haar benzinestations niet alleen benzinestations zijn, maar tevens lokale «promotiestands» van de Belgische produktie, haar pomphouder tevens een «promotor» van een «buy Belgian»-campagne, niet een oneerlijke handelspraktijk uitmaakt (art. 54 WHP). Een normale concurrentie en een gezond inzicht in wat reclame is, steunen steeds op de drijfveer van het eigenbelang. Wie op concurrentievreemde, want op altruïsme doelende, op schijnbaar niet voor de handel geschikte motieven een beroep doet, dient met argwaan te worden bekeken. Van zeer ongewone of nieuwe handelspraktijken mag men eisen dat zij veralgemeenbaar zijn, opdat zij als rechtmatig kunnen gelden. M.a.w. wanneer navolging van een handelspraktijk door anderen — bij een succesvolle praktijk ligt zulks voor de hand — tot onaanvaardbare gevolgen zou leiden voor een van de belanghebbenden bij een gezonde concurrentie, dan moet hij als oneerlijk worden aangemerkt (vgl. de Duitse rechtspraak bij H. Eichmann, «Die Beurteilung neuer Werbemethoden durch die Rechtspre-

chung», in *Gewerblicher Rechtsschutz — Urheberrecht — Wirtschaftsrecht. Mitarbeiterfestschrift für Eugen Ulmer*, München, Heymanns, 1973, 287-296). Het ongewenste gevolg is hier marktbederf, het ontwrichten van de markt en het verstoren van de afzetmogelijkheden van de gespecialiseerde detailhandel, indien elke concurrent tot deze praktijk zijn toevlucht zou nemen of zeer vele consumenten zich tot de betrokken petroleummaatschappij(en) zouden wenden. Het verstoren van de afzetmogelijkheden van de gespecialiseerde detailhandel was een van de leidende beweegredenen van de wetgever bij de redactie van de artt. 35 e.v. WHP en van het K.B. 24 juli 1980 tot uitsluiting van de motorbrandstoffen en de vloeibare brandstoffen van de afwijkingen bepaald bij de artt. 37, sub 3, 5, 6, 7 en 8, en 38, sub 2, WHP (*B.S.*, 5 aug. 1980). (Zie L. Van Bunnan, «La vente avec primes dans la nouvelle loi sur les pratiques du commerce», *J.T.*, 1971, 657-661.)

Geen belang hoeft te worden toegekend aan het feit dat de gewraakte praktijk bewust werd geconcipeerd om een wettelijk verbod te omzeilen. Principieel is zulks trouwens geoorloofd.

4. In de onderhavige zaak stond de toepasselijkheid van het reeds vermelde K.B. 24 juli 1980 niet aan de orde. Zulks hoefde ook niet, nu appellante geen enkele door de wet bepaalde uitzondering ter rechtvaardiging kon inroepen.

G.L. Ballon

Rb. Mechelen (1e Kamer), 12 januari 1982

Onrechtmatige daad — Aansprakelijkheid — Zaken — Ongewaaide boom op wegdek — Geen bewijs dat de boom door overmacht of door daad van een derde is omgevallen — Vermoeden van gebrek in de boom.

De eisers vorderen vergoeding voor schade die te wijten is aan het feit dat een aan verweerder toebehorende boom is omgewaaid.

«Overwegende dat 'de door de schade getroffen persoon, die de bewaarder van een levenloze zaak aansprakelijk stelt op grond van art. 1384, eerste lid, B.W., niet alleen moet bewijzen dat de zaak door een gebrek was aangetast, maar ook dat dit gebrek de schade, waarvoor hij vergoeding vordert, heeft veroorzaakt'; — 'Door er enerzijds op te wijzen dat de boom, waartegen de getroffene is gebotst, dwars over de weg lag, en door anderzijds aan te tonen dat het omvallen van deze boom een gevolg was van de gebreken waardoor hij was aangetast, stelt het bestreden arrest op impliciete doch zekere wijze vast dat er tussen de gebreken van de zaak die eiser tot cassatie onder zijn bewaring had en de geleden schade een oorzakelijk verband bestond' (Cass., 22 okt. 1970, *R.W.*, 1970-71, 1561, *J.T.*, 1970, 726);

«Overwegende dat 'Le juge ne peut admettre la preuve du vice par déduction que s'il est établi qu'aucune autre explication de l'accident du vice est possible' (Les Novelles: Les causes de responsabilité, n° 2158);

«Dat 'le comportement anormal de la chose, s'il ne constitue pas une vice de celle-ci, permet de présumer, sauf preuve contraire, l'existence d'un vice' (*J.T.*, 1976, 610);

«Overwegende dat niet bewezen is dat de boom door een storm omgevallen zou zijn; dat niettemin bewijzen worden voorgelegd van het meteorologisch instituut dat op het ogenblik van de ramp een storm woedde;

«Overwegende dat evenmin is bewezen dat bij rioleringswerken de wortels van de bomen werden doorgeschneden, waardoor zij hun kracht verloren;

«Overwegende dat een eenzijdig rapport van een inspecteur van een verzekeringsmaatschappij niet als bewijs kan dienen;

«Overwegende dat, aangezien niet bewezen is dat de boom omgevallen is door overmacht (storm-noodweer) of door de daad van een derde, men moet afleiden dat er een gebrek aan de boom bestond.»

(Voorzitter: de h. Wauters — Rechters: de hh. De Forche en Van de Walle — Advocaten: mrs. Vrijdaghs, Buelens en De Decker — In de zaak: Van de V. en N.V. I. t/ M.)

NOOT—Betreffende deze problematiek raadplege men L. Cornelis, *De buitencontractuele aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door zaken*, Antwerpen, Kluwer, 1982, i.h.b. 66-111, nrs. 74-121, en 577, nr. 20; H. Vandenberghe, M. Van Quickenborne en P. Hamelink, 'Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1964-1978)', *T.P.R.*, 1980, 1228-1247, nrs. 77-87.

Op te merken is dat nietig is het vonnis dat de citaten bevat die overwegingen van de rechters uitmaken en gesteld zijn in een andere taal dan de proces taal (art. 40, eerste lid, van de wet op het gebruik der talen in gerechtszaken).

Rb. Mechelen (2e Kamer), 13 januari 1982

Onrechtmatige daad — Aansprakelijkheid — Ouders — Vijftienjarige brengt medeleerling wegens laster opzettelijk slagen toe — Vermoeden van slechte opvoeding.

Eiser, een ziekenfonds, vordert betaling van 79.137 fr. voor medische verzorging wegens kwetsuren die de zoon van verweerders aan Van L. heeft toegebracht. Over dit feit verklaarde de zoon aan de politie: «Het is juist dat ik Van L. een slag heb gegeven. Ik heb dat gedaan om de volgende reden. Van L. houdt niet op mij bij iedereen die het horen wil te verwijten voor dief. Hierdoor voel ik mij ten eerste gekrenkt en ik heb met hem willen afrekenen door hem eens een slag toe te brengen. Van L. doet die achterklap al geruime tijd. Sinds de week voor het voorval wist ik definitief wat Van L. achter mijn rug babbelde. Ik heb toen het besluit genomen, dat ik, als ik hem tegenkwam, met hem zou afrekenen, wat dan op die bewuste dag ook is gebeurd. Ik heb slechts eenmaal geslagen en ben dan weggevloden. Ik begrijp nu dat ik enigszins verkeerd ben geweest; ik zal in de toekomst de politie of de rijkswacht verwittigen als ik zoiets voorheb met achterklap, in plaats van zelf te redden.»

Ten aanzien van de persoonlijke aansprakelijkheid van de ouders op grond van art. 1384, tweede lid, B.W. beslist de rechtbank:

«Aangezien de ouderlijke aansprakelijkheid rust op een vermoeden van een fout in het toezicht en/of in de opvoeding;

«Aangezien verweerders gehouden zijn het tegenbewijs te leveren;

«Aangezien op het ogenblik van de feiten de zoon van verweerders 15½ jaar oud was, een leeftijd waarvan niet meer kan worden verwacht dat de ouders een constant toezicht moeten uitoefenen op de handel en wandel van hun zoon;

«Aangezien de goede opvoeding van de zoon van verweerders moet worden nagegaan;

«Aangezien verweerders opwerpen dat het toebrengen van een klap aan een medeleerling van dezelfde leeftijd, die hun zoon verweet een dief te zijn, moet worden beschouwd als een normale reactie, en dat volgens de Belgische rechtspraak er geen fout is in de opvoeding wanneer de fout geen uitzonderlijk zwaar karakter heeft en wanneer zij ook had kunnen begaan zijn door een volwassene;

«Aangezien het invoeren dat dergelijke feiten geen fouten zouden zijn wanneer zij ook hadden kunnen begaan zijn door een volwassene irrelevant is;

«Aangezien uit de verklaring van de zoon van verweerders blijkt dat hij wilde afrekenen met Van L., dat hij hem daartoe heeft opgewacht, dat hij slechts sedert een week wist wat Van L. achter zijn rug vertelde;

«Aangezien deze houding moeilijk als een normale reactie kan worden beschouwd;

«Aangezien een dergelijke geestesingesteldheid van - en het toebrengen van opzettelijke slagen door de zoon van verweerders niet getuigen van een goede opvoeding door verweerders;

«Aangezien verweerders niet geslaagd zijn in het leveren van het tegenbewijs waardoor hun persoonlijke aansprakelijkheid zou verdwijnen.»

(Voorzitter: mevr. Bourgeois — Openbaar ministerie: de h. Van Hamme — Advocaten: mrs. Feremans, Verreydt, Vets en Hermans — In de zaak: L.C.M. t/ W. en H.)

NOOT—Zie en vergelijk Vred. Borgerhout, 1 september 1976, *R.W.*, 1976-77, 2673, met noot van M. Bax.

Arbrb. Kortrijk, afd. Roeselare (6e Kamer), 21 februari 1983

Arbeidsongeval — Schadeloosstelling — Keuzerecht van de getroffene tussen gemeenschappelijke schadeloosstelling en prestaties arbeidsongevallenverzekering — Effect in de tijd van afschaffing van het keuzerecht.

«Overwegende dat eiseres in de dagvaarding uiteenzet dat door verweerder wordt opgeworpen dat ingevolge de wijziging van het tweede lid van art. 46, § 2, van de Arbeidsongevallenwet door de wet van 7 juli 1978, in werking op 22 oktober 1978, een einde werd gemaakt aan het optierecht van het slachtoffer van een arbeidsongeval, zodat eiseres haar rechten voortvloeiende uit de arbeidsongevallenverzekering eerst dient op te vorderen alvorens naar gemeen recht een eventueel saldo te verhalen, terwijl eiseres de mening toegedaan is dat zij nog wel het optierecht kan

uitoefenen met betrekking tot het litigieuze arbeidswegon-geval, daar dit dateert van 5 september 1978, dus van vóór de inwerkingtreding van de wijzigende wettekst, hetgeen meebrengt dat de rechtsverhoudingen definitief op 5 september 1978 vastlagen;

«Overwegende dat ingevolge de door art. 8 van de wet van 7 juli 1978 gewijzigde bevoegdheid en procedure de arbeidsrechtbank bevoegd is ook om in de hangende zaken de prejudiciële geschillen te beslechten (zie meer uitgebreid: Arbrb. Kortrijk, afd. Roeselare, 15 december 1980, *R.W.*, 1980-81, 2200);

«Overwegende dat niet betwist wordt dat de wet van 7 juli 1978 in art. 4 het optierecht heeft afgeschaft;

«Overwegende dat de partijen ter zake enkel in betwisting zijn omtrent de toepassing hiervan op het onderhavige ongeval, namelijk of de rechtsverhoudingen tussen partijen met betrekking tot de regeling van de gevolgen van dat ongeval al dan niet definitief vastlagen vóór het van kracht worden van de nieuwe wet;

«Overwegende dat eiseres poneert dat, daar de rechten die zij laat gelden ter zake ontstaan zijn onder de oude wet, zij ook moeten worden geregeld door die oude wet;

«Overwegende dat eerste verweerder terecht verwijst naar het hierboven vermelde vonnis van deze rechtbank van 15 december 1980, nu daarin immers het principe werd vooropgesteld dat reeds meermaals door het Hof van Cassatie werd gehuldigd, namelijk dat de nieuwe wetsartikelen die van openbare orde zijn, onmiddellijk toepassing vinden, niet alleen op alle situaties die zullen ontstaan onder hun regime, maar ook op de toekomstige rechtsgevolgen van situaties die ontstonden onder de oude wet; dat dit echter niet meebrengt dat zij toepasselijk zijn op rechtstoestanden die definitief uitgewerkt en vastgelegd werden onder de oude wet;

«Overwegende dat nu het ongeval gebeurde op 5 september 1978 en het eerste vonnis slechts werd gewezen op 2 april 1979, eiseres er niet in slaagt aan te tonen dat vóór het van kracht worden van de nieuwe wet, namelijk vóór 22 oktober 1978, er reeds rechtstoestanden ontstaan waren die definitief uitgewerkt en vastgelegd waren; de gehele procedure dateert van nadien, zodat de nieuwe wet de rechtsgevolgen moet regelen van de situatie, hoewel deze ontstaan is onder de oude wet;

«Overwegende dat het aldus duidelijk is dat eiseres, in de gegeven omstandigheden, op 2 april 1979 niet meer gerechtigd was een keuze te maken en zich, in plaats van haar rechten voor de arbeidsrechtbank te vorderen, eerst burgerlijke partij voor de strafrechter te stellen.»

(Voorzitter: de h. Denoo — Rechter in sociale zaken: de hh. Develter en Bruggeman — Advocaten: mrs. Delpor-te loco Delagrangé, Lefere loco Van Tyghem en Oplinus loco De Gryse — In de zaak: Van R. t/ L. en N.V. R.)

Kh. Brussel (Voorz.), 15 november 1982

Handelspraktijken — Toelaatbare verwijzing naar concurrerend merk in reclame voor farmaceutica gericht tot artsen en apothekers.

Partijen vervaardigen het geneesmiddel Dipyridamole of brengen het in de handel. Tweede eiseres brengt het in Bel-

gië op de markt onder de benaming Persantin, die als merk is ingeschreven door eerste eiseres, houdster van het merk. Eiseressen verhandelen sinds enige tijd hun produkt in de vorm van dragees als farmaceutische specialiteit, terwijl verweester haar produkt verhandelt als poeder, dat dan als basis dient voor geneesmiddelen volgens recept. Eiseressen verwijten verweester dat zij in haar reclame het merk Persantin als lokvogel gebruikt voor haar produkt. Op zijn minst is het, beweren zij, een ongeoorloofde verwijzing naar hun merk. Vaststaat dat verweester in een vaktijdschrift adverteerde onder de titel: «Nieuw voor magistrale bereidingen: Dipyridamole Delta»; onder aan de advertentie is in kleinere letters te lezen: «Merknaam: Dipyridamole Persantin 12 Boehringer Ing. (specialiteit)». Eiseressen verwijten verweester 1) een onrechtmatig gebruik van het merk Persantin in de zin van art. 13, A, 2, B.M.W.; 2) een onrechtmatig gebruik resp. een onrechtmatige verwijzing naar de maatschappelijke benaming van tweede eiseres, een praktijk waarop art. 20, 3°, en art. 54 Handelspraktijken-wet toepasselijk zouden zijn.

«Dat er een bepaald gebruik wordt gemaakt van het merk Persantin valt niet te betwisten; evenmin het feit dat zulks geschiedt in het economisch verkeer. Toch dienen de omstandigheden te worden nagegaan waarin dit gebruik gebeurt. Dadelijk moet dan opvallen dat het produkt dat partijen op de markt brengen niet 'nieuw' is — de octrooirechten zijn vervallen — doch dat verweester als nieuwe producent van het produkt op de markt komt met een andere, voor 'magistrale bereidingen' geëigende, conditionering van het produkt.

«Bovendien merkt verweester op — terecht menen wij — dat het produkt onder zijn soortnaam 'Dipyridamole' bij de artsen — die dan toch de 'magistrale voorschriften' dienen te verstrekken waarin het produkt eventueel zal voorkomen — minder bekend, zo niet geheel onbekend is.

«In die omstandigheden rijst de vraag of het alluderen op een farmaceutische specialiteit die hetzelfde produkt, maar in vaste dosering, bevat en voor dezelfde therapeutische doeleinden bestemd is, wanneer die allusie, zoals in casu, zonder verder commentaar geschiedt, kan worden beschouwd als de geldige reden waarvan art. 13, A, 2, B.M.W. gewaagt.

«Het Benelux-Gerechtshof heeft in het arrest Claeryn (1 maart 1975, *R.W.*, 1974-75, 2059) beslist dat het niet mogelijk is de vraag betreffende de maatstaven voor de beoordeling van het al dan niet bestaan van een 'geldige' reden in abstracto te beantwoorden. Verder stelt het Hof vast dat een louter 'redelijk belang' niet als geldige reden dient te worden beschouwd.

«Wanneer men nu de door verweester gedane verwijzing naar het merk van eiseressen aan deze criteria toetst en men daarbij rekening houdt met alle omstandigheden zoals ze hierboven zijn aangehaald, en ook met het feit dat deze verwijzing op een bijzonder discrete wijze geschiedt, ziet men niet in waarom men, in de gegeven omstandigheden en meer bepaald in een zodanig complexe bedrijvigheid als het farmaceutisch bedrijf, waarvan overigens de publiciteit gericht is op een bijzonder geselecteerd milieu van artsen, apothekers, laboratoria en wetenschapslui, een milieu dat omtrent de aangeboden produkten een nauwkeurige en zo uitgebreid mogelijke informatie van node heeft, in het beoordelen van een loutere verwijzing naar het merk van een

concurrent strenger zou moeten optreden dan voor de 'onontbeerlijk' geachte verwijzing naar het merk van een ander in de handel van auto-onderdelen en reservestukken (een domein waarin men geneigd is zulk een verwijzing als goorloofd te beschouwen).

«De noodzaak het milieu waarop de publiciteit gericht is, zo volledig mogelijk in te lichten is dus in de gegeven omstandigheden een geldige reden voor verweerster om naar het merk van het produkt van eiseressen te verwijzen.

«Wat de vermelding van de naam van tweede eiseres samen met het merk betreft, eiseressen steunen hier op de artt. 20, 3°, en 54 H.P.W.

«Verweerster werpt op dat het hier niet om handelspubliciteit gaat in de zin van art. 19, aangezien zij niet gericht is op het publiek maar op een beroepsklasse. In de huidige stand van de rechtsleer lijkt dit argument, met inachtneming van de parlementaire voorbereiding van de wet van 14 juli 1971, inderdaad doorslaggevend (De Caluwé, *Les pratiques du commerce*, nr. 161). Niettemin dient de aangeklaagde praktijk verder te worden onderzocht aan de hand van de bepalingen van art. 54 W.H.P.

«Het komt ons voor dat er, gelet op de manier waarop de publiciteit wordt gevoerd, geen verwarringsmogelijkheid bestaat tussen het produkt en de firma's van eiseressen en de firma van verweerster. De verwijzing geschiedt immers door naast de naam van het produkt Dipyridamole een sterretje te plaatsen dat herhaald wordt naast de verwijzing in de rechterhoek beneden en deze verwijzing is, zoals reeds is opgemerkt, in kleinere druk gesteld en vermeldt alleen de naam van de specialiteit en de firma die deze specialiteit op de markt brengt. Verweerster verwijst aan de hand van verschillende andere druksels die zij bij haar dossier voegt, dat zulke verwijzingen in het farmaceutische milieu nog meer worden gebruikt (zie o.a. Apothekersblad 8-9/1982). In die omstandigheden, en gelet op het beroepsmilieu waarop zij gericht is, heeft een publiciteit die op dezelfde wijze geschiedt als de behandeling van het produkt in de vakliteratuur, d.i. met eenvoudige referte aan gelijkaardige concurrerende produkten, zonder dat daarbij enig ander commentaar wordt gegeven, des te minder een verwarrend karakter, daar naast het merk van het produkt zeer duidelijk en onduidelzinnig wordt vermeldt wie de merkhouders is.

«In die gegeven omstandigheden en onder de welbeperkte voorwaarden zoals de publiciteit gevoerd wordt en hierboven wordt beschreven, is zij niet van die aard dat zij een inbreuk op de eerlijke handelsgebruiken uitmaakt.»

(Voorzitter : de h. Bogaerts — Advocaten : mrs. Van Innis, De Gryse en Dauwe — In de zaak : GmbH D. en N.V. B. t/ N.V. D.)

NOOT—Vergelijkende reclame voor farmaceutica

1. Met de beslissing kan grotendeels worden ingestemd. In de eerste plaats wordt zonder aarzeling een uitspraak op grond van artikel 55 Handelspraktijkenwet (WHP) gedaan in verband met een handelwijze die door eiseressen zelf als overtreding van artikel 13, A, 2, Benelux Merkenwet (BMW) wordt gekwalificeerd. Verweerder had niet eens de onbevoegdheid van de voorzitter ex artikel 56 WHP (onbevoegdheid inzake daden van *namaking* van «fabrieks- of handelsmerken») opgeworpen. Dit is niet zo verwonder-

lijk: de rechtspraak is inmiddels duidelijk gevestigd in de zin dat daden bedoeld bij artikel 13, A, 2, BMW niet geveerd worden door artikel 56 WHP (zie recent : Voorz. Kh. Gent, 10 februari 1981, *R.W.*, 1981-82, 324; Voorz. Kh. Brussel, 15 oktober 1980, *R.W.*, 1981-82, 322, die naar Braun, A., noot in *B.R.H.*, 1978, 596-604 verwijzen; Voorz. Kh. Brussel, 11 juli 1980, *Ing.-Cons.*, 1981, 87; Voorz. Kh. Brussel, 12 juni 1981, *Ing.-Cons.*, 1981, 350), al wordt wel eens als overtreding van artikel 13, A, 2, BMW genoemd iets wat duidelijk een vorm van namaking in de zin van art. 13, A, 1, is (Voorz. Kh. Gent, 10 februari 1981, *R.W.*, 1981-82, 324: verwarringstichtende kranten — c.q. krantenkaterntitels «Streekkrant»). De voorzitter is hooguit (zie Gotzen, M., *Van Belgisch naar Benelux Merkenrecht*, Brussel, 1969, 127-130 en Verougstraete, I., «Bevoegdheden van de voorzitter van de rechtbank van koophandel rechtdoende op grond van art. 55 WHP», *R.W.*, 1978-79, 838, die «namaking» in art. 56 interpreteren in de nog engere zin van een strafrechtelijke overtreding van de wet van 1 april 1879; zie ook Van den Bergh, R., «Samenloop, reflexwerking en aanvullende werking van intellectuele eigendomsrechten en de algemene norm inzake eerlijke handelsgebruiken», *R.W.*, 1978-79, 1745-1768, nr. 8, over de overbodigheid bij overtreding van art. 13, A, 1, BMW artikel 54 WHP in te roepen) onbevoegd de stopzetting te bevelen van onder artikel 13, A, 1, BMW bedoelde daden (van namaking).

Het aanwenden van andermans merk als lokvogel («marque d'appel») (zie bv. Voorz. Kh. Brussel, 12 juni 1981, *l.c.*) of om zijn eigen produkt of onderneming te identificeren dient onder artikel 13, A, 2, BMW, niet onder artikel 13, A, 1, BMW, te worden beoordeeld. Eerstgenoemde praktijk is zeker onrechtmatig (zie bv. Voorz. Kh. Brussel, 9 januari 1979, *Ing.-Cons.*, 1979, 40). Het gebruiken van andermans merk als referentiepunt is dat, zoals uit de gemotiveerde zaak blijkt, niet per se. Wel zal die gedraging terzelfder tijd nogal licht onder artikel 20, 2°, in fine, WHP (verbod vergelijkende reclame) vallen, tenzij de informatie niet bij het «publiek» wordt verspreid en dus geen reclame is in de zin van artikel 19 WHP. In casu wordt evenwel te snel tot niet-toepasselijkheid van artikel 20 besloten: de informatie wordt immers bij de apothekers — voor voorschriftbehoevende farmaceutica uiteraard het publiek — verspreid. Maar zelfs al is artikel 19 niet van toepassing, dan kan met gebruikmaking van dezelfde criteria, artikel 54 worden toegepast. Het principieel verbod de concurrent tegen zijn zin te noemen is immers niet beperkt tot de reclame (Ballon, G.L., «Reclame van bepraten naar bepleiten», *B.R.H.*, 1978, 268; zie reeds Moreau, A., *Traité de la concurrence illicite*, Brussel, 1904, 195). Ballon (*l.c.*, 268) heeft er terecht op gewezen dat het rechtspolietiek ongewenst en vanuit een juist begrip der persoonlijkheidsrechten onjuist is de *loutere betroffenheid* van de concurrent als uitgangspunt voor onrechtmatigheid te nemen.

Bij toepasselijkheid van artikel 19 lijkt t.a.v. de aangeklaagde reclame artikel 20, 2°, (vergelijkende reclame) evenwel een betere rechtsgrond dan het i.c. ingeroepen artikel 20, 3°, (verwarringstichtende reclame).

2. Evenmin zuiver is de toepassing door de stakingsrechter van artikel 13, A, 2, BMW als zodanig. Hij is in principe enkel bevoegd de WHP toe te passen. Een toetsing aan artikel 13, A, dient dus via artikel 54 WHP te geschieden.

Van praktisch belang is deze opmerking echter niet, aangezien het schadevereiste (aan beroepsbelangen) dat in artikel 54 boven een vereiste van fout, bv. overtreding van de BMW (als «onwettige mededinging», zie Swennen, H., en Verougstraete, I., «Kroniek», *S.E.W.*, 1977, 686), wordt gesteld, toch ook in artikel 13, A, 2, BMW («dat aan de houder van het merk schade kan worden toegebracht») terug te vinden is.

In dit verband kan worden opgemerkt dat datgene wat niet onder het, o.m. door het Benelux Gerechtshof geïnterpreteerde, begrip «geldige reden» van artikel 13, A, 2, valt, uiteraard niet krachtens de WHP toelaatbaar kan worden geacht. Anderzijds verzet niets er zich tegen dat een verwijzing naar andermans merk die onder artikel 13, A, 2, wegens het bewijs van een geldige reden, als toelaatbaar moet worden beschouwd, toch wegens inbreuk op een strengere norm uit de WHP (zoals artikel 20, 2°, in fine) of wegens bijkomende door die wet geviseerde omstandigheden wordt verboden (zie artikel 13, A, aanhef BMW).

Nu is dit, gezien de grote strengheid van artikel 20, 2°, WHP, geen probleem. Maar quid indien vergelijkende reclame, binnen bepaalde grenzen, wordt toegelaten (zie voorstel van harmonisatie inzake misleidende en oneerlijke reclame, richtlijn EEG, *PB EG*, C 70 van 21 maart 1978 en C 194 van 1 augustus 1979.).

3. In de geannoteerde zaak wordt het gebruik van andermans merk als referentiepunt voor zijn eigen aanbod zowel onder de BMW als onder de WHP toelaatbaar geacht. Wat impliciet (Voorz. Kh. Brussel, 9 januari 1969, *Ing.-Cons.*, 1979, 40, en Voorz. Kh. Brussel, 29 oktober 1979, *Ing.-Cons.*, 1980, 31) en vroeger soms zelfs expliciet (Voorz. Kh. Brussel, 19 februari 1954, *J.T.*, 1954, 296, gewijzigd door Brussel, 25 januari 1956, *J.T.*, 1956, 178) kon worden afgeleid uit de bestaande jurisprudentie, wordt nu expliciet erkend: de noch verwarringstichtende, noch denigrerende (voor een voorbeeld van een denigrerende en dus verboden referentie aan een concurrerend geneesmiddelenmerk in prospectiemateriaal voor artsen: Voorz. Kh. Brussel, 9 januari 1979, *Ing.-Cons.*, 1979, 40) vermelding van een concurrent in de bij beoefenaars van de geneeskunde verspreide informatie over *nieuwe geneesmiddelen* geldt als uitzondering op het strenge verbod de concurrenten in het eigen aanbod te noemen. De geneesmiddelenfabrikant die zijn produkt bekend wenst te maken door te verwijzen naar concurrerende produkten, dient evenwel strikt neutraal te blijven. Niet alleen een neerhalende toon (Voorz. Kh. Brussel, 9 januari 1979, *t.a.p.*; Voorz. Kh. Brussel, 29 oktober 1979, *t.a.p.*) maar ook — althans volgens oudere rechtspraak (Brussel, 25 januari 1956, *t.a.p.*) — de expliciete suggestie dat het nieuwe produkt het concurrerende produkt best zou vervangen, zal algaauw onrechtmatigheid opleveren.

Een dergelijke strikte neutraliteit en passiviteit geldt natuurlijk enkel voor reclame en informatie die uitgaat van wie belang heeft bij de verkoop. De (sociale) verzekeringsinstellingen en de overheid (RIZIV en Ministerie van Volksgezondheid) zouden, zoals dat het geval is in Nederland (zie Verkade, D.W.F., «Geneesmiddelen en merkenrecht», *Genezondheidsrecht*, 1981, 146), met inachtneming van de regels (vooral inzake objectiviteit) die gelden voor vergelijkende warentests (zie Ballon, G.L., «Het vergelijkend warenonderzoek naar Belgisch recht», *R.W.*, 1982-83, 401-434) wel

het ene produkt als (bv. vanuit kostenstandpunt) substitueert voor een ander kunnen aanbevelen.

Ook het in januari 1983 aan de pers voorgestelde «Geneesmiddelenrepertorium» (*De Financiële Economische Tijd*, 12 januari 1983) dat dank zij een subsidie van het Ministerie van Volksgezondheid voortaan jaarlijks gratis door het Belgische Centrum voor Farmakoterapeutische Informatie aan artsen, apothekers en medische centra ter beschikking zal worden gesteld, valt, gezien zijn niet-commerciaal karakter, in principe niet onder artikel 19 WHP. De afbrekende kritiek die er t.a.v. bepaalde geneesmiddelen (ineffectiviteit, nevenwerkingen) in voorkomt, zal wel op zijn juistheid kunnen worden getoetst maar valt niet onder het verbod van «afbrekende» vergelijkingen in artikel 20, 2°.

4. De geannoteerde beschikking is ook een der zeldzame, zo niet de eerste zuivere beslissing(en) waarin systeemvergelijking, zij het dan m.b.t. het specifieke domein der farmaceutica anders dan bij wijze van obiter dictum (zie bv. Voorz. Kh. Brussel, *Ing.-Cons.*, 1973, 54; Voorz. Kh. Brussel, 31 juli 1974, *Bull. Handelsregl.*, nr. 9-10, 49; Voorz. Kh. Brussel, 13 juni 1977, *B.R.H.*, 1978, 334) wordt gebillijkt.

J. Stuyck

Vred. Brasschaat, 27 januari 1982

Handelshuur — Aanvraag tot huurhernieuwing — Antwoord van verhuurder waarin andere voorwaarden worden voorgesteld en tevens wordt vermeld dat, bij gebreke van akkoord, de brief als opzegging zal worden beschouwd. Interpretatie — Principiële instemming met de gevraagde hernieuwing, maar tegen een andere huurprijs — Vordering tot betaling van uitzettingsvergoeding van drie jaar huur wegens weigering van hernieuwing zonder geldige reden — Ongegrond.

Voor een café dat zij sedert 1 januari 1965 huurde van verweerster, vroeg eiseres regelmatig op 14 juli 1981 huurhernieuwing vanaf 1 januari 1983 tegen de geldende voorwaarden (huurprijs van 7.292 frank per maand). Op 29 juli 1981 antwoordde verweerster: «Uw schrijven ter inzage genomen van 14 juli 1981 zie ik mij toch genoodzaakt andere voorwaarden voor te stellen (...) Ik wil niet tot het uiterste gaan maar stel de prijs voor van 10.000 frank per maand plus de stijging van de index. Zo u zich met deze voorwaarden niet kunt verzoenen zal ik, indien ik binnen drie weken geen aangetekend schrijven ontvangen heb, deze brief beschouwen als uw opzeg. Gelieve mij dan wel te laten weten wanneer het eigendom te bezichtigen is. Zo u akkoord bent met de prijs van 10.000 frank per maand zullen we het bestaande contract stilzwijgend vernieuwen.» Eiseres antwoordde niet op die brief, maar dagvaardde verweerster op 31 augustus 1981. Zij vordert dat gezegd wordt dat verweerster overeenkomstig art. 16, IV, van de Handelshuurwet de huurhernieuwing heeft geweigerd en dat de huur ten einde komt op 31 december 1982; zij eist betaling van een uitzettingsvergoeding gelijk aan drie jaar huur en vraagt het gehuurde te mogen blijven betrekken na 31 december 1982 totdat de vergoeding volledig zal zijn betaald.

«Aangezien aanlegster beroepshalve (brouwerij, huurster-voortverhuurster van minstens vele honderden café's) zeer goed op de hoogte is van de inzake kleinhandelshuren geldende voorschriften;

«Aangezien zij derhalve op 29 juli 1981 zeer goed wist dat het gebrekkig geredigeerd schrijven van verweerster door de rechtbanken niet anders zou worden geïnterpreteerd dan als een principiële instemming met de gevraagde huurhernieuwing, weliswaar tegen een andere huurprijs dan die door de onwetende eigenares gedictieerd (zie o.a. Cass., 21 oktober 1954, *Pas.*, 1955, I, 143; Hasselt, 9 juni 1965, *R.W.*, 1965, 741); verder dat, bij gebrek aan desbetreffend akkoord tussen partijen, zij de nieuwe huurprijs zonder moeite kon doen bepalen door de vrederechter;

«Aangezien zelfs het woordje 'opzeg', voorkomend in de brief van 29 juli 1981 zonder enig voorwerp was, vermits ook zonder opzeg, het huurceel op 31 december 1982 automatisch zou verstrijken indien aanlegster niet vooraf het nodige deed om een huurvernieuwing af te dwingen overeenkomstig de wet;

«Aangezien wij uit dit alles enkel kunnen afleiden dat aanlegster wel een nieuw huurceel verlangde tegen een huurprijs van 7.292 frank per maand, doch niet tegen een huurprijs eventueel te bepalen door de rechtbank;

«Dat haar eis tot het bekomen van de door haar voorziene enorme schadevergoeding dan ook niet kan worden ingewilligd.»

(Rechter : de h. De Bièvre — Advocaten : mrs. De Ridder en Debergh — In de zaak : N.V. Brouwerij C. t/ R.)

NOOT—Zie en vergelijk Rb. Brussel, 7 januari 1977, *R.W.*, 1977-78, 2015.

Vred. Antwerpen (6e Kanton), 3 februari 1982

Huur — Tekortkoming van verhuurder aan herstelingsverplichting — Gebreken van het verhuurde goed waardoor de huurder schade lijdt — Defect aan centrale verwarming en afsluiten van elektriciteitstoevoer tijdens de winterperiode — Ontbinding van de huurovereenkomst met schadevergoeding ten laste van de verhuurder.

«De eis beoogt de betaling van 14.000 fr. voor huur van de maanden januari en februari 1981.

«De verweerster betwist de vordering, stellende dat haar het normaal huurgenot niet verstrekt werd. Sinds oktober 1980 zou de centrale verwarming defect geweest zijn en bovendien zouden de vloeren van keuken en badkamer van het gehuurde goed volledig opengebroken zijn tijdens de huur. Ten slotte zou de elektriciteit op 8 mei door de elektriciteitsmaatschappij afgesloten geworden zijn. De verweerster stelt dan ook een tegeneis waarbij zij een vergoeding vraagt gelijk aan drie maanden huur voor het ontbreken van verwarming, een vergoeding eveneens gelijk aan drie maanden huur voor verbreking van de huurovereenkomst en tevens teruggave van de gestorte huurwaarborg.

«Na het stellen van de tegeneis breiden de eisers hun vordering uit tot de betaling van de huurprijs voor de maand

mei 1981 en een wederhuringsvergoeding gelijk aan drie maand huur.

«Overwegende dat de eisers door aangetekend schrijven van 26 december 1980 in gebreke werden gesteld om het defect aan de centrale verwarming te doen herstellen; dat zij erkennen reeds vroeger, m.n. in de loop van de maand oktober 1980 ervan op de hoogte te zijn gebracht dat er moeilijkheden waren met de centrale verwarming;

«Overwegende dat de centrale verwarming eerst op 3 maart 1981 hersteld is;

«Overwegende dat de vordering van de verweerster niet gegrond is op artikel 1724 maar wel op de artikelen 1720 en 1721 van het Burgerlijk Wetboek; dat de verhuurder gehouden is gedurende de huurtijd alle herstellingen te doen die nodig mochten worden, en vrijwaring verschuldigd is aan de huurder voor alle gebreken van het verhuurde goed, die het gebruik daarvan verhinderen; dat, indien door die gebreken enig verlies voor de huurder ontstaat, de verhuurder verplicht is hem daarvoor schadeloos te stellen;

«Overwegende dat de litigieuze woning verhuurd was met centrale verwarming; dat de centrale verwarming in de huidige staat van beschaving als een van de essentiële elementen van de huur-verhuurovereenkomst moet worden beschouwd des te meer daar het hier gaat over de winterperiode;

«Overwegende dat wij ex aequo et bono de waardevermindering van het gehuurde goed, door het gebrek aan centrale verwarming, schatten op 50 %; dat het plaatsen van een gasgenerator eerst gebeurde in de loop van de maand februari 1981 en slechts als een gedeeltelijke oplossing kan worden beschouwd;

«Overwegende dat de schadevergoeding voor verlies van de huurder wegens het gebrek aan het verhuurde goed zich derhalve uitstrekt over een periode van vijf maanden, nl. van oktober 1980 tot februari 1981; dat, daar de verweerster geen huur betaalde voor de maanden januari en februari 1981, haar derhalve als schadeloosstelling toekomt : $35.000 \times 50 \% = 17.500 - 14.000 = 3.500 \text{ fr.}$;

«Overwegende dat uit de bij het dossier gevoegde bescheiden blijkt dat de elektriciteitstoevoer afgesloten werd in het begin van de maand mei 1981;

«Overwegende dat de bewoning van een modern appartement zonder elektriciteit in de huidige tijd ondenkbaar is; dat in wederkerige overeenkomsten de stilzwijgend ontbindende voorwaarde steeds aanwezig is voor het geval een der partijen haar overeenkomst niet uitvoert; dat de ontbinding in rechte moet worden gevorderd en de verweerster deze ontbinding vordert; dat de rechtbank deze ontbinding toestaat vanaf begin mei 1981;

«Overwegende dat aan de verweerster wegens voortijdige ontbinding van de huurovereenkomst een schadevergoeding toekomt gelijk aan drie maanden huur, hetzij 21.000 fr.;

«Overwegende dat, daar de elektriciteitstoevoer reeds afgesloten werd in het begin van de maand mei 1981 er voor deze maand geen huishuur verschuldigd is;

«Overwegende dat er omtrent de teruggave van de huurwaarborg geen betwisting is.»

(Rechter : de h. Hernould — Advocaten : mrs. Wouters en Celis — In de zaak : L. en Van M. t/ C.)

EUROPEES RECHT

Overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaak 38/82 — Hauptzollamt Flensburg/Firma Hansen GmbH (prejudicieel) — *Belastingregeling voor gedistilleerd — Toepassing lagere belastingen* — 26 april 1983

Het Bundesfinanzhof heeft twee prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van artikel 95 EEG-Verdrag, zulks met het oog op de beoordeling van de verenigbaarheid van het Duitse Branntweinmonopolgesetz (in de vóór 1978 geldende versie) met het gemeenschapsrecht.

Het bodemgeschil betreft het belastingtarief van de op lichte rum uit de Franse overzeese departementen en Suriname toegepaste Monopolausgleich. In 1974 sloeg Hansen uit haar depot een zekere hoeveelheid lichte rum uit om die in de Bondsrepubliek Duitsland op de markt te brengen. Op dat gedistilleerd paste de administratie het gebruikelijk tarief toe. Volgens Hansen mocht de Monopolausgleich voor ingevoerd gedistilleerd krachtens artikel 95 EEG-Verdrag niet hoger zijn dan de laagste belasting op Duits gedistilleerd uit vruchten. Het Finanzgericht te Hamburg, waarbij het geschil aanhangig was gemaakt, besliste dat op het gedistilleerd in geding de verlaagde heffing moest worden toegepast.

Het Hauptzollamt Flensburg ging van dat vonnis in beroep, stellende dat de verlaagde heffing een voordeel vormt dat alleen wordt toegekend aan bepaalde categorieën binnenlandse producenten die aan zekere voorwaarden voldoen; derhalve is dit voordeel alleen op ingevoerd gedistilleerd van toepassing mits het aan dezelfde voorwaarden voldoet.

Naar aanleiding van dat geding stelde het Bundesfinanzhof het Hof twee prejudiciële vragen die er in wezen toe strekken te vernemen of artikel 35 EEG-Verdrag aldus moet worden uitgelegd dat de meest gunstige belastingregeling die voor bepaalde soorten binnenlands gedistilleerd geldt, automatisch ook voor uit andere Lid-Staten ingevoerd gedistilleerd uit vruchten of gelijksoortig gedistilleerd van toepassing is, dan wel of dat voordeel alleen geldt indien het gedistilleerd aan alle, of aan één of meer gestelde voorwaarden voldoet.

Wat de ingevoerde rum betreft dient te worden vermeld dat dit soort gedistilleerd volgens het normale tarief werd belast en dat het de nationale rechter alleen erom begonnen is, te vernemen of de gunstige regeling die slechts een gering deel van de nationale productie ten goede komt — namelijk bepaalde soorten gedistilleerd uit vruchten — op rum van toepassing is.

Er zij aan herinnerd dat het de Lid-Staten in de huidige stand van het gemeenschapsrecht niet verboden is, voor sommige soorten gedistilleerd of aan zekere categorieën producenten fiscale voordelen, zoals vrijstellingen of belastingverlagingen, toe te kennen. Zulke gunstige regelingen moeten zich evenwel zonder discriminatie uitstrekken tot ingevoerde producten die aan dezelfde voorwaarden voldoen als de begunstigde nationale producten en mogen deze laatste niet zijdelings beschermen.

Blijkens het arrest van 7 mei 1980 (zaak 153/80, Hansen, Jurispr. 1980, blz. 1165) kan het verlaagde tarief voor ingevoerd gedistilleerd alleen gelden wanneer aan de in de nationale wetgeving met betrekking tot de productie vastgestelde kwantitatieve maatstaven is voldaan.

Levert geen schending van artikel 95 op, het vereiste dat de voorwaarden waaraan de nationale producten moeten voldoen, eveneens moeten zijn vervuld door de producten uit andere Lid-Staten — te weten gedistilleerd afkomstig uit coöperaties van kleine landbouwers, met eigen grondstoffen geproduceerd gedistilleerd, enz. ...

Het Hof, rechtdoende, heeft de gestelde vragen als volgt beantwoord:

«Artikel 95 EEG-Verdrag moet aldus worden uitgelegd dat uit andere Lid-Staten ingevoerd gedistilleerd in aanmerking kan komen voor een niet-discriminerend en derhalve uit hoofde van het gemeenschapsrecht geoorloofd belastingvoordeel, mits het gedistilleerd voldoet aan alle voorwaarden gesteld in het voorschrift waarin bedoeld belastingvoordeel is neergelegd.»

Zaak 170/82 — Office national de commercialisation des produits viti-vinicoles (Alger)/Sarl Les Fils d'Henri Ramel (prejudicieel) — *Landbouw — Monetair compenserende bedragen — Gemeenschapsregeling — Toepassingsgebied — Betrekkingen tussen handelaar en zijn contractant — Gevolgen van de monetair compenserende bedragen voor het begrip referentieprijis franco-grens* — 28 april 1983

Het Tribunal de commerce te Bourg-en-Bresse heeft twee prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van de gemeenschapsbepalingen betreffende de berekening van de referentie- en de aanbiedingsprijs franco-grens bij invoer in een Lid-Staat van wijn uit een derde land en betreffende de invloed van monetair compenserende bedragen op die prijsmechanismen, en voorts over de geldigheid in het licht van het gemeenschapsrecht van een in een overeenkomst tussen twee handelaars bedongen overdracht van de monetair compenserende bedragen.

Deze vragen zijn gerezen in een geschil tussen het Office national de commercialisation des produits viti-vinicoles (O.N.C.V.), een Algerijns industrieel en commercieel georiënteerd publiekrechtelijk lichaam dat met name is belast met het in de handel brengen van wijn uit Algerije, en de vennootschap Ramel.

Ramel voert bij de ONCV gekochte wijn uit Algerije in Frankrijk in. De verkoopovereenkomsten bevatten onder «overeengekomen prijzen» de volgende clausule:

«De koper zal elk bedrag dat de ONIVIT hem bij wege van monetaire compensatie toekent, onmiddellijk en op basis van een daartoe bestemde aanvullende factuur, op de rekening van de verkoper storten. Daar het monetair compenserend bedrag op de dag van de invoer wordt berekend, verbindt de koper zich ertoe het de verkoper mede te delen zodra de wijn is ingeklaard...».

Tot 1978 heeft Ramel regelmatig de verschuldigde monetair compenserende bedragen gestort. Vanaf mei 1978 weigerde zij die bedragen te betalen op grond dat zulks in strijd zou zijn met de communautaire voorschriften en dat genoemde clausule zowel onrechtmatig als nietig zou zijn.

Naar aanleiding van die weigering daagde het ONCV Ra-

mel voor het Tribunal de commerce te Bourg-en-Bresse, dat twee prejudiciële vragen stelde.

Het ONCV concludeerde tot afwijzing van het verzoek, hetgeen het Hof van Justitie verwierp op grond van artikel 177 EEG-Verdrag en van de verdeling van de rechtsprekende bevoegdheid tussen de nationale rechter en het Hof.

De nationale rechter wenste van het Hof te vernemen of een verkoopbureau van een derde land (uit de Maghreb) wijn vrij van invoerrechten naar een Lid-Staat van de Gemeenschap mag uitvoeren tegen invoerprijzen beneden de communautaire referentieprijzen.

Het Hof heeft voor recht verklaard :

«Artikel 9 van de verordening van de Raad van 28 april 1979 juncto artikel 13 van de interimovereenkomst tussen de Europese Economische Gemeenschap en de Democratische Volksrepubliek Algerije, in bijlage bij verordening nr. 1287/76 van de Raad, verzet zich ertegen dat een verkoopbureau van een derde land, zoals Algerije, wijn uitvoert naar een Lid-Staat van de Gemeenschap tegen aanbiedingsprijzen franco-grens die lager zijn dan de desbetreffende referentieprijzen. In zo'n geval zou een compenserende heffing moeten worden ingevoerd om het verschil tussen de referentieprijzen en de aanbiedingsprijzen franco-grens te overbruggen.»

Het Hof is van oordeel dat de andere vragen het probleem doen rijzen, welke invloed de monetair compenserende bedragen op de hiervoor besproken prijsmechanismen heeft, en of de in het geding zijnde contractuele clausules overeenstemmen met het gemeenschapsrecht.

Het Hof heeft voor recht verklaard :

«Ingeval tegen de minimumprijs wordt verkocht, moeten de bepalingen van artikel 17, lid 3, van verordening nr. 1577/76 aldus worden uitgelegd dat, wanneer de importeur bij de invoer slechts een bedrag heeft betaald gelijk aan de referentieprijzen franco-grens, terwijl de verkoop moet geschieden op een niveau waarop de aanbiedingsprijzen franco-grens gelijk is aan de referentieprijzen franco-grens vermeerderd met de monetair compenserende bedragen, de Franse importeur — wil hij de communautaire voorschriften in acht nemen — aan de Algerijnse exporteur per se een som moet terugbetalen die gelijk is aan de monetair compenserende bedragen (mits die precies bekend zijn), en dat de contractueel bedongen terugbetaling van een bedrag gelijk aan die monetair compenserende bedragen in dat geval dan ook niet mag worden gezien als strijdig met het gemeenschapsrecht, doch integendeel is bedoeld om de naleving ervan te verzekeren.»

Zaak 238/81 — Raad van Arbeid/Mevr. Van der Bunt-Craig (prejudicieel) — 5 mei 1983

De Centrale Raad van Beroep heeft een reeks prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van bepalingen van verordening nr. 1408/71 betreffende de toepassing van de sociale zekerheidsregelingen op loontrekkenden en hun gezinnen, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen.

Die vragen zijn gesteld in een geding tussen mevr. Van der Bunt-Craig, van Britse nationaliteit en gehuwd met een Nederlander, en de Raad van Arbeid over de wijze waarop de Raad toepassing heeft gegeven aan de bepalingen van het koninklijk besluit van 20 maart 1968 dat is bedoeld om

samenloop van uitkeringen ingevolge de Algemene Weduwen- en Wezenwet te beperken.

De vragen luiden als volgt :

«1. Behoort ook bij samenloop van een uitsluitend krachtens een nationale wettelijke regeling ontvangen pensioen met een andersoortige uitkering van een andere Lid-Staat de toepasselijkheid van een nationale anti-cumulatiebepaling in die toegevoegde te worden beperkt dat, wanneer de toepassing van de nationale wettelijke regeling minder gunstig uitvalt dan die van het stelsel van artikel 46 van verordening nr. 1408/71, laatstgenoemd artikel moet worden toegepast ?

2. Moet artikel 107 van verordening nr. 574/72 aldus worden uitgelegd dat de bij dat artikel vastgestelde methode van omrekening van munteenheden mede van toepassing is op de omrekening krachtens een — door artikel 12, tweede lid, van verordening nr. 1408/71 gesauveerde — nationale anti-cumulatiebepaling van de uitkeringen van een andere Lid-Staat ?

3. Brengen de doelstellingen die ten grondslag liggen aan de artikelen 48 tot en met 51 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap met zich mee dat lopende uitkeringen (berekend uitsluitend op grond van het nationale recht dan wel via het stelsel van artikel 46 van verordening nr. 1408/71), waarvan de hoogte ten tijde van de toekenning mede afhankelijk is van de hoogte van een of meer uitkeringen ingevolge de wettelijke regeling van een of meer andere Lid-Staten, overeenkomstig of naar analogie van het bepaalde in artikel 107 van verordening nr. 574/72 periodiek dienen te worden berekend in verband met gewijzigde wisselkoersen ?

Zo ja, dient dan bij deze periodieke herberekeningen :

a) ondanks het bepaalde in artikel 51 van verordening nr. 1408/71 rekening te worden gehouden met het op de ingangsdatum van de herberekening geldende bedrag van de buitenlandse uitkering(en) ;

b) telkens weer de vergelijking plaats te vinden tussen het nationaalrechtelijke bedrag en het bedrag, berekend via het stelsel van artikel 46 van verordening nr. 1408/71 ?»

Hierop heeft het Hof voor recht verklaard :

«1. Uitkeringen, verkregen uit hoofde van de wettelijke regeling van twee Lid-Staten, welke ten doel hebben een bejaarde die niet meer over de inkomsten van haar overleden echtgenoot beschikt, middelen van bestaan te verschaffen, en waarvan de respectieve bedragen worden vastgesteld op basis van de verzekering en de sociale zekerheidsbijdragen van die echtgenoot, zijn gelijksoortige uitkeringen.

De bepalingen van verordening nr. 1408/71 staan niet eraan in de weg dat wanneer een werknemer die uitsluitend krachtens de nationale wettelijke regeling een pensioen ontvangt, die nationale wettelijke regeling integraal op hem wordt toegepast, met inbegrip van de nationale anti-cumulatievoorschriften. Valt evenwel de toepassing van deze nationale wettelijke regeling voor de werknemer minder gunstig uit dan het stelsel van artikel 46 van verordening nr. 1408/71, dan moeten de bepalingen van dit artikel worden toegepast. In dat geval is artikel 46, lid 3, van toepassing, met uitsluiting van de anti-cumulatievoorschriften van de nationale wettelijke regeling.

2. Wanneer in verschillende Lid-Staten gelijksoortige uitkeringen zijn toegekend en vastgesteld op basis van de

desbetreffende nationale wettelijke regelingen, zonder enige verwijzing naar de bepalingen van verordening nr. 1408/71, zijn er geen termen aanwezig voor toepassing van de omrekeningsmethode van artikel 107 van verordening nr. 574/72.

3. Geen enkele gemeenschapsbepaling houdt de verplichting in om een sociale-zekerheidsuitkering waarvan de hoogte in een andere Lid-Staat is vastgesteld, periodiek opnieuw te berekenen in verband met wijzigingen in de wisselkoersen.»

Zaak 139/82 — Mevr. Paola Piscitello/Instituto Nazionale della Previdenza Sociale (INPS) (prejudicieel) — *Sociale zekerheid — Sociaal pensioen — Overdrachten* — 5 mei 1983

P. Piscitello, Italiaanse, genoot sinds 1 januari 1973 een sociale bijstandsuitkering als voorzien in de Italiaanse wet.

De sociale bijstandsuitkering wordt toegekend aan Italiaanse onderdanen die de 65-jarige leeftijd hebben bereikt, op Italiaans grondgebied woonachtig zijn en wier jaarinkomen — voor gehuwden wordt het inkomen van de echtgenoot bijgeteld — onder het wettelijk minimum ligt.

De sociale bijstandsuitkering wordt automatisch toegekend aan iedere Italiaans onderdaan die de 65-jarige leeftijd heeft bereikt, geen andere sociale zekerheids- of bijstandsuitkering ontvangt en wiens inkomen fiscaal onder het bestaansminimum ligt. Zo de betrokkene evenwel andere inkomsten heeft, wordt het bedrag van de sociale bijstandsuitkering verlaagd.

Per 1 april 1975 werd Piscitello's sociale bijstandsuitkering ingetrokken op grond dat zij vanaf die datum haar woonplaats had overgebracht naar België, waar zij bij een familielid verbleef, om welke reden zij niet meer aan alle in de Italiaanse wet gestelde voorwaarden voldeed.

Naar aanleiding van dat geding heeft de Italiaanse Corte di Cassazione een prejudiciële vraag gesteld die daartoe strekt te vernemen, enerzijds of een uitkering als de Italiaanse sociale bijstandsuitkering onder de materiële werkingssfeer van verordening nr. 1408/71 valt, en anderzijds of hetgeen in artikel 10, lid 1, van die verordening in verband met de ontheffing van de bepalingen inzake de woonplaats is bepaald, eveneens geldt voor de onderhavige uitkering.

Hierop heeft het Hof voor recht verklaard:

«1. Een uitkering als de sociale bijstandsuitkering voorzien in artikel 26 van de Italiaanse wet nr. 153 van 30 april 1969, waarbij enerzijds de rechthebbenden zonder enige individuele en discretionaire beoordeling van hun persoonlijke behoeften of situatie een wettelijk omschreven status wordt toegekend, en die anderzijds de uitkeringsgerechtigden inzake sociale zekerheid een aanvulling op hun inkomen kan opleveren, valt in beginsel onder de sociale zekerheid als bedoeld in artikel 51 EEG-Verdrag, en is niet van verordening nr. 1408/71 uitgesloten op grond van artikel 4, lid 4, daarvan.

2. Een uitkering als voorzien in artikel 26 van voornoemde Italiaanse wet wordt onder de voorwaarden en op basis van de aldaar omschreven objectieve maatstaven aan de bejaarde onderdanen toegekend teneinde hun een be-

staansminimum te verzekeren. Zulks een uitkering dient derhalve te worden gelijkgesteld met een uitkering bij ouderdom in de zin van artikel 4, lid 1, sub c, van verordening nr. 1408/71. Zij behoort derhalve tot de uitkeringen bedoeld in artikel 10, lid 1, van verordening nr. 1408/71. Bij het ontbreken van bijzondere bepalingen betreffende die uitkering in verordening nr. 1408/71, moet worden erkend dat het bepaalde in artikel 10, lid 1, van die verordening omtrent de ontheffing van de bepalingen inzake de woonplaats, op die uitkering van toepassing is.»

Zaak 80/82 — Administration des Impôts/G. Soler (prejudicieel) — *Jonge nog gistende wijn — Omschrijving* — 5 mei 1983

De Franse Cour de Cassation heeft een prejudiciële vraag gesteld over de uitlegging van het begrip «jonge nog gistende wijn» als omschreven in bijlage II bij verordening nr. 816/70 van de Raad betreffende de gemeenschappelijke ordening van de wijnmarkt.

Die vraag is gerezen in een strafzaak wegens het houden, met het oog op de verkoop onder de naam wijn, van een produkt dat de kenmerken vertoont van een «jonge nog gistende wijn».

«Jonge nog gistende wijn» behoort evenwel niet tot de produkten die binnen de Gemeenschap voor rechtstreekse menselijke consumptie mogen worden aangeboden of afgeleverd.

«Jonge nog gistende wijn» is wijn waarvan de alcoholische gisting nog niet is geëindigd en die nog niet is ontdaan van de wijnmoer. De Cour de Cassation wenst alleen te vernemen of de wijn in casu mocht worden geacht te zijn «ontdaan van de wijnmoer».

De Franse Cour de Cassation heeft het Hof van Justitie een vraag gesteld die ertoe strekt te vernemen «of de nationale rechter wijn met een wijnmoerpercentage tussen 0,35 en 0,40 % kan aanmerken als wijn die is ontdaan van de wijnmoer, op grond dat een dergelijk percentage volgens de deskundigen is te verwaarlozen».

De vraag strekt er in wezen toe te vernemen of wijn met een te verwaarlozen wijnmoerpercentage mag worden geacht te zijn ontdaan van de wijnmoer in de zin die daaraan in de gemeenschapsverordening wordt gegeven.

Uit de bij het Hof ingediende opmerkingen blijkt dat het wijnmoerpercentage dat na de «afheveling» in de wijn achterblijft, van tal van factoren afhankelijk is en niet in abstracto kan worden bepaald.

Voorts staat vast dat die bewerking nooit absoluut kan zijn, en dat zelfs voor consumptie geschikte tafelwijn te allen tijde opnieuw kan gaan gisten.

Het Hof heeft voor recht verklaard:

«Wijn waarvan het gemiddelde wijnmoerpercentage beduidend lager ligt dan nadat hij een eerste maal was vertapt, mag worden geacht van de wijnmoer te zijn ontdaan in de zin van verordening nr. 816/70, bijlage II, punt 8 (vervangen bij verordening nr. 337/79, bijlage II, punt 9), houdende een gemeenschappelijke ordening van de wijnmarkt. Het staat aan de nationale rechter bedoeld percentage te beoordelen volgens de oenologische tradities eigen aan de betrokken wijn.»

Zaak 244/81 — Klöckner Werke AG/Commissie — *Staalmarkt — Produktiequota* — 11 mei 1983

Klöckner heeft om nietigverklaring verzocht van de mededelingen van de Commissie van 28 juli en 31 augustus 1981, waarbij de Commissie krachtens algemene beschikking nr. 1831/81 verzoeksters' referentieproductie, alsmede de productie- en leveringsquota van de van categorie I afgeleide producten voor het derde kwartaal 1981 vaststelde.

Vooraf wijst het Hof erop, dat de door verzoekster in de onderhavige zaak aangevoerde argumenten grotendeels samen vallen met de middelen die zij in zaak 119/81 heeft aangevoerd, waarin inmiddels op 7 juli 1982 tussen dezelfde partijen arrest is gewezen (Jurispr. 1982, blz. 2627). Algemene beschikking nr. 2794/80, welke in die zaak aan de orde was, is inmiddels evenwel vervangen door voornoemde beschikking, en verder heeft verzoekster enige nieuwe argumenten aangevoerd. Derhalve dient tegelijkertijd op de in voornoemd arrest reeds besliste feitelijke en rechtsvragen en de in het onderhavige beroep opgeworpen nieuwe vragen te worden ingegaan.

1. Het middel ontleend aan het ontbreken van instemming van de Raad

Verzoekster ontkent niet dat de Raad met beschikking nr. 1831/81 heeft ingestemd. In geschil is alleen, of de wijze waarop de instemming werd gegeven in overeenstemming is met de eisen van artikel 58 EGKS-Verdrag.

Volgens verzoekster was de Commissie verplicht een volledig uitgewerkte ontwerp-beschikking aan de Raad voor te leggen, en kon zij niet volstaan met meer of minder concrete voorstellen. De Commissie moet bijgevolg aantonen dat de beschikking die zij heeft vastgesteld in overeenstemming is met de aan de Raad voorgelegde en door hem goedgekeurde tekst.

Verzoeksters' betoog miskent de in artikel 58 neergelegde bevoegdheidsverdeling alsook de beginselen waarop het door het EGKS-Verdrag in het leven geroepen wetgevingssysteem berust.

Volgens artikel 58 is het de taak van de Commissie vast te stellen of van een uitgesproken crisisperiode sprake is. Overeenkomstig hetzelfde artikel is de Commissie bevoegd passende maatregelen te nemen, zij het dat zij niet zonder «instemming» van de Raad mag handelen.

De vorm van het in artikel 58 bedoelde overleg tussen Commissie en Raad is niet nader uitgewerkt. Onder deze omstandigheden ligt het op de weg van beide instellingen om in gezamenlijk overleg en met inachtneming van hun respectieve bevoegdheden gestalte te geven aan hun onderlinge samenwerking. Aan de eisen van artikel 58 is derhalve voldaan, indien de Raad op grond van deze samenwerking instemt met de door de Commissie voorgestelde quotaregeling.

Wat betreft de eisen die uit de gemeenschapsrechtelijke legitimatie voortvloeien, overweegt het Hof dat het door het EGKS-Verdrag in het leven geroepen stelsel van beroepsmogelijkheden voldoende waarborgen biedt. Het middel wordt mitsdien verworpen.

2. Het middel ontleend aan miskennen van de verplichting een minimumbezettingsgraad te waarborgen.

Verzoekster herhaalt hetgeen zij in zaak 119/81 heeft betoogd. Zij stelt dat de Commissie bij het zoeken naar een

billijke grondslag dient te waarborgen dat binnen de ondernemingen een minimum werkgelegenheid wordt gehandhaafd, en wel door de quota zodanig vast te stellen dat de bezettingsgraad van iedere onderneming overeenkomt met het gemiddelde in de Gemeenschap.

Zij wijst erop dat de verslechterde toestand waarin zij zich bevindt als gevolg van de verlaging van haar quota, haar existentie bedreigt en haar in een «noodtoestand» brengt. Het door artikel 58 nagestreefde doel kan alleen worden verwezenlijkt met een regeling die de ondernemingen een behoorlijke bezetting van hun huidige productiecapaciteit waarborgt.

Verzoekster betoogt verder dat de bepalingen van beschikking nr. 1831/81 die tot een verslechtering van haar positie hebben geleid, niet met redenen zijn omkleed, en derhalve nietig zijn.

Het Hof overweegt, dat de Commissie met de onderhavige beschikking de grondslag voor de bepaling van de referentieproductie ten opzichte van verordening nr. 2794/80 heeft gewijzigd.

Met deze wijziging beoogde de Commissie de berekening van de referentieproductie op een voor alle ondernemingen in de Gemeenschap billijkere grondslag te laten plaatsvinden, door zowel een vóór de crisis als een kort voor de invoering van het quotastelsel gelegen productieperiode in aanmerking te nemen. Hiermee zijn de voor de vaststelling van de quota gebezigde criteria volgens de Commissie beter afgestemd op de feitelijke situatie waarin de ondernemingen zich bevinden en heeft de productiecapaciteit als correctiemiddel van de referentieproductie afgedaan.

Zoals het Hof in zijn arrest van 7 juli 1982 heeft overwogen, kan in redelijkheid niet worden betwist dat het door de Commissie gekozen criterium van de werkelijke productie in overeenstemming is met artikel 58, lid 2.

Door het voordeel te beperken dat voor sommige ondernemingen ten koste van andere voortvloeide uit het in aanmerking nemen van een onder het gemiddelde in de Gemeenschap liggende bezettingsgraad, en daarmee te trachten de door de crisis veroorzaakte lasten beter over alle ondernemingen in de Gemeenschap te verdelen, heeft de Commissie de grenzen van de beleidsruimte die artikel 58 haar toekent en volgens welk de productiequota «op een billijke grondslag» moeten worden vastgesteld, niet overschreden.

Verzoeksters betoog, dat het productiequotastelsel zodanig moet zijn ingericht dat het de ondernemingen een redelijke bezettingsgraad garandeert, miskent het eigenlijke doel van artikel 58. Deze bepaling strekt er niet toe de ondernemingen in staat te stellen zich in een crisisperiode te onttrekken aan de gevolgen van het voor die tijd door hen gevoerde investerings- en productiebeleid, wanneer blijkt dat de economische ontwikkeling daarbij verkeerd is ingeschat.

Ten aanzien van het door verzoekster aangevoerde motiveringsgebrek (in de preambule van beschikking nr. 1831/81 wordt met betrekking tot de onderhavige strijd-vraag slechts gezegd dat «rekening wordt gehouden met de ervaring die is opgedaan met het beheer van het bij (beschikking nr. 2794/80) ingevoerde stelsel») memoreert het Hof zijn eerdere rechtspraak inzake de motivering van handelingen van de Gemeenschap. Bij een handeling met een verordenend karakter als de onderhavige algemene beschik-

king kan geen specifieke motivering worden verlangd van de verschillende — soms zeer talrijke en ingewikkelde — onderdelen, feitelijk of rechtens, die daarin voorkomen, zodra deze binnen de systematiek van het geheel vallen.

Dit geldt stellig voor de onderhavige bepalingen, waarvan verzoekster de strekking gemakkelijk kan vaststellen aan de hand van een vergelijking tussen de bepalingen van de twee opeenvolgende beschikkingen. Dit middel wordt derhalve in zijn geheel verworpen.

3. Het middel dat de Commissie geen rekening heeft gehouden met de gevolgen van verboden subsidies

Verzoekster herhaalt in ongewijzigde vorm de in zaak 119/81 op dit punt aangevoerde argumenten, zonder er nieuwe aan toe te voegen. Het Hof herinnert aan zijn uitspraak in die zaak en verwerpt het middel.

4. Het middel dat de Commissie de productiequota heeft vervangen door «leveringsquota» en exportquota heeft vastgesteld

Verzoekster meent dat de kwestie van de «leveringsquota» niet is beslist in het arrest van 7 juli 1982, aangezien het Hof in dat arrest oordeelde dat dit begrip bij de vaststelling van de productiequota voor het tweede kwartaal 1981 geen enkele rol had gespeeld. Zij verzoekt derhalve dit probleem nogmaals te onderzoeken en voert in hoofdzaak aan, dat artikel 58 de Commissie alleen de bevoegdheid toekent de productie, doch niet de afzet van staal op de gemeenschappelijke markt of op de exportmarkten te beïnvloeden. Uit het EGKS-Verdrag kunnen geen «implied powers» worden afgeleid op grond waarvan de Commissie invloed op de levering van goederen zou kunnen uitoefenen. Artikel 58 kent de Commissie evenmin de bevoegdheid toe de handel met het buitenland te regelen, en met name niet om de uitvoer te beperken.

Het Hof overweegt dat uit de bepalingen van beschikking nr. 1831/81 volgt, dat de Commissie voor elke onderneming een globaal productiequotum vaststelt en het gedeelte bepaalt dat daarvan op de gemeenschappelijke markt mag worden afgezet; het resterende gedeelte mag naar derde landen worden uitgevoerd.

In het arrest van 7 juli 1982 heeft het Hof erop gewezen dat op grond van de aard van het mechanisme van artikel 58 iedere beperking van de productie haar weerslag heeft zowel op de verkoopmogelijkheden binnen de gemeenschappelijke markt als op de exportmogelijkheden. De invoering van productiequota ware ondoeltreffend indien de ondernemingen de vrijheid zouden behouden om ongecontroleerde hoeveelheden naar derde landen uit te voeren. Deze exporten zouden niet alleen schade kunnen toebrengen aan de belangen van de Gemeenschap op die markten, maar eveneens ertoe kunnen leiden dat bepaalde hoeveelheden opnieuw in omloop worden gebracht op de interne markt en het evenwicht op deze markt in gevaar brengen.

Het Hof oordeelt dat de Commissie haar bevoegdheden ex artikel 58 niet heeft overschreden door bij de aangevochten beschikking verschillende kwartaalreferentieproductiecijfers vast te stellen voor de toepassing van de procentuele vermindering bij de bepaling van respectievelijk het productiequotum en het gedeelte van de productie dat binnen de Gemeenschap mocht worden geleverd.

Het Hof verwerpt het beroep.

Gevoegde zaken 303 en 312/81 — Klöckner Werke AG/Commissie — 11 mei 1983

Het beroep van Klöckner in zaak 303/81 strekt tot nietigverklaring van de beschikking van de Commissie van 19 oktober 1981, waarbij verhoging van de productie- en leveringsquota voor het eerste kwartaal 1981 werd afgewezen; het beroep in zaak 312/81 strekt tot nietigverklaring van de beschikking van de Commissie, van 28 oktober 1981, waarbij verzoekster een boete werd opgelegd wegens overschrijding van voornoemde quota en subsidiair tot verlaging van het boetebedrag.

Bij brief van 19 december 1981 deelde de Commissie krachtens algemene beschikking nr. 2794/80/EGKS Klöckner de referentieproductiecijfers en productiequota voor het eerste kwartaal 1981 mede; hiertegen heeft Klöckner geen beroep ingesteld. Op 4 februari 1981 verzocht Klöckner evenwel de Commissie het quotum overeenkomstig artikel 14 van de algemene beschikking te verhogen, waartoe zij stelde dat de opgelegde productiebeperkingen haar in «uitzonderlijke moeilijkheden» hadden gebracht.

Bij beschikking van 19 oktober 1981 wees de Commissie dit verzoek als ongegrond af, waartegen Klöckner beroep heeft ingesteld (zaak 303/31).

In het eerste kwartaal 1981 had Klöckner het haar toegevoerde quotum voor walserijproducten van groep I met 28 682 ton overschreden. De Commissie achtte de door Klöckner in dit verband naar voren gebrachte argumenten niet steekhoudend en legde haar overeenkomstig artikel 9 van de algemene beschikking bij beschikking van 28 oktober 1981 een boete ad 2 151 150 ECU op.

Van deze beschikking kwam Klöckner in beroep bij het Hof (zaak 312/81).

1. Het beroep in zaak 303/81

Het eerste middel: miskennis van het begrip «uitzonderlijke moeilijkheden» van artikel 14 van de algemene beschikking

Op grond van de op de staalmarkt opgedane ervaring paste de Commissie dit artikel in haar bestuurlijke praktijk aldus toe, dat zij het bestaan van uitzonderlijke moeilijkheden in aanmerking nam, wanneer de bezettingsgraad in een onderneming meer dan 10 % beneden de gemiddelde bezettingsgraad van de ondernemingen in de Gemeenschap lag.

Verzoekster stelt dat de Commissie met deze maatstaf het gemeenschapsrecht heeft geschonden en haar bevoegdheid heeft misbruikt. De Commissie is volgens haar verplicht alle omstandigheden van het concrete geval in aanmerking te nemen.

De Commissie stelt hier tegenover, dat zij verplicht is elk verschil in behandeling tussen de betrokken ondernemingen te vermijden, en derhalve een volledig objectieve maatstaf als de onderhavige tot rechtsnoer moet nemen.

Het Hof overweegt dat de billijkheidsclausule van artikel 14 alleen van toepassing is, wanneer een onderneming zich als gevolg van de toepassing van de quotaregeling in buitengewone moeilijkheden bevindt.

Aangezien het een algemene crisis was en derhalve alle ondernemingen gezamenlijk getroffen werden, mocht de Commissie ervan uitgaan dat de productiebeperkingen die zij vaststelde alleen bij ondernemingen waarvan de bezettingsgraad aan bepaalde voorwaarden voldeed, tot buitengewone moeilijkheden aanleiding kon geven.

Het feit dat een afwijking van 10 % van het gemiddelde werd aangehouden, kan evenmin onrechtmatig worden geacht, zodat het eerste middel faalt.

Het tweede middel: onjuiste berekening van verzoeksters' productiecapaciteit

Verzoekster voert subsidiair aan, dat zelfs indien men ervan uitgaat dat de door de Commissie bij de toepassing van artikel 14 gekozen maatstaf gewettigd is, haar quotum had moeten worden verhoogd. De Commissie heeft namelijk ten onrechte aangenomen dat haar bezettingsgraad 5,4 % beneden het gemiddelde lag; in werkelijkheid bedraagt het verschil 17 %.

Ter staving van haar betoog heeft verzoekster cijfers en deskundigenrapporten aangehaald, die het Hof reeds in het arrest van 7 juli 1982 als ontoereikend bewijs had aangemerkt. Voorts heeft verzoekster op dit punt geen nieuwe feitelijke gegevens aangevoerd die een ander oordeel zouden rechtvaardigen.

Ook het tweede middel wordt derhalve verworpen.

2. Het beroep in zaak 312/81

Het middel ontleend aan de schending van de belofte geen boete op te leggen

Verzoekster betoogt dat de Commissie in maart 1981, toen reeds duidelijk was dat Klöckner haar quota voor het eerste kwartaal 1981 zou overschrijden, de zogenaamde Eurofer II-besprekingen heeft bevorderd die tussen de grote Europese staalondernemingen een overeenkomst over vrijwillige productiebeperking beoogden tot stand te brengen om een verlenging van de quotaregeling te voorkomen. In dit kader vonden besprekingen plaats tussen de Commissie en verzoekster; deze wilde niet aan Eurofer II deelnemen, en de Commissie heeft getracht haar tot andere gedachten te brengen.

In dit verband verklaarde de kabinetchef van de heer Davignon in de loop van een telefoongesprek met de voorzitter van de raad van bestuur van Klöckner, dat wanneer Klöckner aan de Eurofer-besprekingen zou deelnemen de Commissie het door de overschrijding van verzoeksters' productiequotum in het eerste kwartaal 1981 gerezen probleem tot oplossing zou brengen, en wel onafhankelijk van het slagen of mislukken van de Eurofer-besprekingen.

Het Hof overweegt onder meer dat de aan genoemde kabinetchef toegeschreven uitspraken te onbepaald zijn, en verworpt het middel.

Het middel inzake het bestaan van een noodtoestand

Verzoekster voert aan, dat zij wanneer zij zich aan haar quota had gehouden, zulke hoge verliezen had geleden dat zij haar bedrijf had moeten sluiten. Zij heeft derhalve in een noodtoestand gehandeld, zodat haar objectief onrechtmatige handelwijze gerechtvaardigd is en haar geen boete mag worden opgelegd.

Aangezien de noodtoestand in de rechtsorden van alle Lid-Staten als rechtvaardigingsgrond voor onrechtmatig handelen is erkend, dient dit beginsel volgens Klöckner ook voor het gemeenschapsrecht te gelden. In casu is aan alle vereisten om van een noodtoestand te kunnen spreken, voldaan. Het belang dat is geschonden, en dat gelegen is in de ordelijke werking van het quotastelsel, draagt een zuiver formeel karakter, terwijl het onrechtmatig handelen ertoe diende een grondrecht, het recht om te overleven, te verdiepen.

De Commissie wijst erop dat artikel 58 beoogt de gevol-

gen van de crisissituatie in de staalsector op billijke wijze over alle ondernemingen in de Gemeenschap te spreiden om hun rentabiliteit op lange termijn te handhaven of te herstellen. Dit doel kan niet worden verwezenlijkt wanneer elke onderneming zich met een beroep op noodtoestand aan alle crisisgevolgen kan onttrekken.

De Commissie meent verder dat verzoeksters voortbestaan niet werd bedreigd ten tijde dat de quota werden overschreden. De gestelde bedreiging was bovendien geen gevolg van de invoering van het quotastelsel, maar is terug te voeren op verkeerde investeringsbeslissingen in de voorgaande jaren.

Het Hof overweegt ten aanzien van de zeer hoge kosten van de herstructurering die verzoekster sinds 1973 heeft doorgevoerd en die de noodtoestand zouden hebben veroorzaakt, dat deze omstandigheid een uitvloeisel is van een economische beleidskeuze van de onderneming zelf. Een van de fundamentele voorwaarden die in de rechtsorden van de Lid-Staten aan de noodtoestand worden gesteld, is immers juist dat de gevaarssituatie die de onrechtmatige handeling rechtvaardigt, niet door de betrokkene zelf is veroorzaakt.

Het quotastelsel is rechtmatig vastgesteld. Het zou ernstig worden geschaad, zo niet geheel uitgeschakeld, wanneer elke onderneming zich met een beroep op noodtoestand als gevolg van ernstige economische moeilijkheden aan de beperkingen zou kunnen onttrekken en naar goeddunken haar productiequotum zou kunnen overschrijden.

Dit middel wordt bijgevolg verworpen.

Het subsidiaire verzoek tot verlaging van de boete

Het Hof heeft geen termen aanwezig gevonden die een verlaging van het boetebedrag zouden rechtvaardigen.

Het Hof heeft de beroepen mitsdien verworpen.

WETGEVING IN KORT BESTEK

Verzorgd door het Departement Rechten U.I.A.

Vakbondsstatuut van het overheidspersoneel

De wet van 19 december 1974 tot regeling van de betrekkingen tussen de overheid en de vakbonden van haar personeel is tot op heden onuitgevoerd gebleven. Officieel wordt aangevoerd dat zulks geschiedde bij gemis van uitvoeringsbesluiten en wegens de staatshervorming. Het gevolg is dat er tot nu toe een onbevredigende toestand bestaat wegens het naast elkaar evolueren van twee verschillende en onvolmaakte stelsels van contact tussen de overheid en de vakbonden. Enerzijds is nog het K.B. van 20 juni 1955 van kracht op grond waarvan door de vakbonden, door bemiddeling van syndicale raden van advies en van personeelsraden, aan de overheid een advies wordt verstrekt. De raden zijn echter nog steeds samengesteld op basis van de uitslag van de syndicale verkiezingen van juni 1959. Naast deze consultatieprocedure bestaat sinds 1960 een systeem van feitelijke onderhandelingen tussen Regering en vakbonden, dat geen voldoening schenkt omdat die onderhandelingen niet gestructureerd zijn.

De wet van 19 juli 1983 heeft de nog in werking te treden wet van 19 december 1974 gewijzigd (*B.S.*, 4 augustus 1983).

De wet van 19 juli 1983 moest drie problemen oplossen.

1. Ingevolge de hervorming van de instellingen en het statuut van het personeel van de diensten van de executieven moesten de teksten technisch aangepast worden, maar moesten ook enkele belangrijke beslissingen worden genomen.

a. Het «comité voor de nationale overheidsdiensten» verandert van naam en wordt «Het comité voor de nationale, de gemeenschaps- en de gewestelijke overheidsdiensten».

b. De samenstelling van de onderhandelingscomités moest gewijzigd worden omdat de executieven vertegenwoordigd moeten zijn in de diverse comités waar hun aanwezigheid wenselijk of noodzakelijk is. Aldus zal het hun mogelijk zijn de belangen van hun personeelsleden te behartigen en zal tevens een harmonisatie kunnen worden bereikt met de andere diensten die in dezelfde comités zijn vertegenwoordigd.

De onderhandelingscomités zien er voortaan als volgt uit (zie schema in bijlage bij *Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 371/2, p. 12):

A. Gemeenschappelijk comité voor alle overheidsdiensten.

B. Gemeenschappelijk comité voor de nationale, de gemeenschaps- en de gewestelijke overheidsdiensten.

C. Comité voor de provinciale en plaatselijke overheidsdiensten.

D. Sectorcomités voor diensten bedoeld in B.

E. Bijzondere comités voor diensten bedoeld in C.

Verder kunnen ook overlegcomités worden opgericht bij K.B. die overeenstemmen met de personeelsraden van het syndicaal statuut van 20 juni 1955.

2. In verband met de representativiteitscriteria voor de toegang tot de comités B en C, bepaalt de wet van 19 juli 1983 dat de toegangsvoorwaarden tot beide comités voortaan dezelfde zijn als die voor de toegang tot het gemeenschappelijk comité voor alle overheidsdiensten. Ingevolge de economische crisis achtte de Regering het onontbeerlijk dat wordt onderhandeld met de meest representatieve gesprekspartners ten einde ook hier te komen tot alomvattende en coherente beslissingen. C.C.O.D. en V.S.O.A. delen die visie; de A.C.O.D. gaat niet akkoord met een uitbreiding van de toelatingsvoorwaarden voor de comités A tot C.

3. De samenstelling van de tellingscommissie wordt eveneens gewijzigd. Vroeger bestond zij uit een magistraat en twee ambtenaren; voortaan zal zij samengesteld zijn uit drie magistraten die met eenparigheid van stemmen beslissen. Uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat aan de minister van Justitie zal worden gevraagd bij voorkeur magistraten te kiezen in de arbeidshoven en arbeidsrechtbanken gelet op hun ervaring op het stuk van sociale problemen. Een goed tellingsmechanisme wordt onontbeerlijk geacht omdat het Parlement de amendementen heeft afgevoerd die ertoe strekten sociale verkiezingen in te richten. Verkiezingen werden door de betrokken staatssecretaris afgewezen om drie redenen: ook niet georganiseerden zouden afgevaardigden helpen aanwijzen; ze leiden tot opbod; ze brengen aanzienlijke uitgaven mee. Daarom wordt meer

vertrouwen gesteld in de telling door een college van drie magistraten.

Zullen thans, na de wetswijziging van 19 juli 1983, de uitvoeringsbesluiten op de wet van 19 december 1974 die wet operationeel kunnen maken?

W.L.

Bevoegdheid inzake vervoer van radioactieve stoffen

De wet van 14 juli 1983 tot wijziging van de wet van 29 maart 1958 betreffende de bescherming van de bevolking tegen de uit ioniserende stralingen voortspruitende gevaren (*B.S.*, 6 augustus 1983) vindt haar oorsprong in de moeilijkheden die in augustus 1982 gerezen zijn naar aanleiding van het verbod van de burgemeester van Brugge om laag radioactief afval via Zeebrugge te vervoeren. Die beslissing werd bij K.B. vernietigd en tegen dit vernietigingsbesluit werd beroep aangetekend bij de Raad van State door het Vlaamse Gewest. Dit beroep werd niet gehandhaafd omdat inmiddels het Overlegcomité nationale regering/gewestsexecutieven besloten had dat de wet van 29 maart 1958 zou worden aangepast.

Aanvankelijk beoogde de regering een afzonderlijke wet te laten goedkeuren in verband met de bescherming van de bevolking tegen de gevaren voortspruitende uit het vervoer van radioactieve stoffen. De Raad van State heeft echter aangeraden enkel aanpassingen door te voeren in het raam van de algemene wet van 1958: overzichtelijkheid en innerlijke harmonie van de Belgische wetgeving konden daar slechts baat bij vinden.

Om voortaan betwistingen te vermijden wordt uitdrukkelijk in de wet van 14 juli 1983 vermeld dat de Koning «met uitsluiting van de gemeenteoverheid» bevoegd is om maatregelen te treffen in verband met het vervoer van radioactieve stoffen.

De parlementaire werkzaamheden hebben duidelijk gemaakt dat de gemeentelijke overheden geen reglementerende bevoegdheid hebben inzake de invoer, de produktie, de fabricage, het opslaan, de doorvoer, het vervoer, het te koop aanbieden, de verkoop, de overdracht onder bezwarende titel of om niet en het gebruik met het oog op commerciële, industriële, wetenschappelijke, medische of andere doeleinden van toestellen of stoffen.

Wanneer de gemeentelijke overheden ter zake optreden is het niet uit kracht van een eigen en autonome bevoegdheid, maar als gedecentraliseerde overheid onder het toezicht van de centrale overheid, ongeacht of die nationaal dan wel gewestelijk is.

Wat de kernwapens betreft is het besluit om dat soort wapens te bezitten, op te slaan en in voorraad te hebben een zaak van het defensiebeleid, dat een nationale aangelegenheid is (art. 4, 2e lid, van de wet van 29 maart 1958).

Een te vermelden bepaling uit de wet van 14 juli 1983 is dat de Koning *te allen tijde* de beslissingen van gedecentraliseerde besturen die direct of indirect invloed hebben op het vervoer van radioactieve stoffen of van apparaten die zulke stoffen bevatten, kan schorsen en vernietigen.

Dat het schorsings- en vernietigingstoezicht zonder enige beperking in de tijd uitgeoefend kan worden, is ten aanzien van gedecentraliseerde besturen volstrekt ongewoon: de

artikelen 86 en 87 van de Gemeentewet schrijven een korte termijn van veertig dagen voor in verband met schorsing en vernietiging. De Raad van State heeft erop gewezen dat, mede gelet op de ernst van de hier betrokken belangen, de ongewone rechtsfiguur van een schorsings- en vernietigingsbevoegdheid zonder beperking in de tijd, wel verantwoord voorkomt.

Ten slotte zij aangestipt dat door een parlementair initiatief in de Kamer aan de term «de bescherming van de bevolking» de woorden «en van het leefmilieu» zijn toegevoegd. Sedert 1958 zijn de inzichten inzake milieuhygiëne, d.w.z. de gezondheid van de mens, uitgebreid tot het leefmilieu. De overheid zal dus voortaan maatregelen kunnen nemen ter bescherming niet alleen van de milieuhygiëne, dus van de bevolking zelf, maar ook water- en luchtvervuiling bestrijden en fauna en flora beschermen.

W.L.

Kredietverlening N.K.B.K.

De wet van 13 juli 1983 houdende aanpassing van de wettelijke opdracht van de Nationale Kas voor Beroepskrediet en van het bij de wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering in deze Kas opgerichte Participatiefonds, ten einde de toegang van de kleine en middelgrote ondernemingen en van de zelfstandigen tot het risicodragend kapitaal te bevorderen (*B.S.*, 9 augustus 1983), verruimt de mogelijkheden tot kredietverlening van de N.K.B.K. Het gaat daarbij om leningen aan natuurlijke of rechtspersonen die een beroepskrediet kunnen verkrijgen en aan volledige werklozen die zich als zelfstandigen willen vestigen of een onderneming willen oprichten.

R.V.D.B.

Gerechtelijke stage

Voor de periode van 1 augustus 1983 tot 31 juli 1984 werd het aantal gerechtelijke stagiairs vastgesteld op 41 (*M.B.* 27 juli 1983 ter uitvoering van de wet 8 april 1971 tot organisatie van een gerechtelijke stage, *B.S.*, 9 augustus 1983).

J.L.

Wijziging herstelwet

Door de wet van 1 juli 1983 tot wijziging van artikel 3, § 3, eerste lid, van de herstelwet van 10 februari 1981 inzake de Middenstand (*B.S.*, 11 augustus 1983) wordt een strijdigheid in de herstelwetgeving rechtgezet. De wetswijziging verduidelijkt dat alleen de eventuele overschotten van het stelsel van de gezinsbijslag ten voordele van de zelfstandigen bij voorrang worden aangewend om de interessen van de door de Staat overgenomen gecumuleerde schuld van het pensioenstelsel der zelfstandigen te dekken (*Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 485/1, 2). Voor de betaling van interesten van de leningen voor delging van de gecumuleerde

schuld in de ziekteverzekering zullen derhalve de overschotten uit deze sector prioritair aangewend worden.

R.V.D.B.

Notulen van de gemeenteraadsvergaderingen

De wet van 13 juli 1983 heeft art. 67 van de Gemeentewet door nieuwe bepalingen vervangen (*B.S.*, 12 augustus 1983).

Het oud artikel bepaalde dat bij het openen van elke vergadering voorlezing gedaan wordt van de notulen van de vorige vergadering en dat zij na goedkeuring worden getekend door de burgemeester en de secretaris.

Het wetsvoorstel tot wijziging van artikel 67 van de Gemeentewet, dat reeds in 1979 werd ingediend, ging uit van de gedachte dat het onzinnig was de secretaris te belasten met het voorlezen van ellenlange teksten, die bij de raadsleden slechts verveling opwekken. Het voorstel werd zowel in de Kamer als in de Senaat geamendeerd om voor de raadsleden de nodige waarborgen in te bouwen om te bekwaamere tijd kennis te nemen van de notulen. De gemeenteraden worden met de nieuwe tekst als het ware gedwongen een reglement van orde uit te vaardigen, zoniet blijft de verplichting gelden bij de aanvang van de raadzitting voorlezing te doen van de notulen van de vorige zitting. In elk geval worden de notulen ten minste één uur voor het openen van de vergadering ter tafel van de raad gelegd. Indien geen opmerkingen worden gemaakt voor het einde van de vergadering, worden de notulen beschouwd als goedgekeurd. Telkens als de raad het gewenst acht, worden de notulen geheel of gedeeltelijk staande de vergadering opge maakt en door de aanwezige leden ondertekend.

Twee interessante aanbevelingen werden tijdens de parlementaire voorbereiding in het kamerverslag opgenomen (*Parl. St.*, *Kamer*, 1982-83, nr. 695/2, 2):

1. De commissie heeft aanbevolen dat de goedkeuring van het verslag als laatste punt op de agenda van de volgende zitting wordt vermeld. Daar de burgemeester de orde van de werkzaamheden in de gemeenteraad leidt, dient deze regel niet uitdrukkelijk in de wet te worden ingeschreven.

2. De goedkeuring van de notulen vloeit voort uit de vaststelling van de voorzitter dat er geen opmerkingen zijn gemaakt. Indien de vergadering voortijdig wordt geschorst, geldt de termijn om opmerkingen te maken tot de afhandeling van de oorspronkelijke dagorde.

W.L.

Begroting en rekeningen van de gemeente

Artikel 70 van de Gemeentewet betreft de begroting en het jaarlijks verslag over het bestuur en de toestand van de gemeentezaken dat moet uitgebracht worden door het college van burgemeester en schepenen.

In antwoord op verschillende parlementaire vragen interpreterden de opeenvolgende ministers van Binnenlandse Zaken art. 70 restrictief in die mate dat het college van burgemeester en schepenen zich mocht beperken tot het

bestellen van een begrotingsdocument dat enkel de zuiver financieel-boekhoudkundige gegevens bevatte.

Een wetsvoorstel, ondertekend door leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers van alle partijen, beoogde het college wettelijk te verplichten het ontwerp van begroting en van begrotingswijziging volledig aan elk raadslid te bestellen. Dit houdt in dat het begrotingsontwerp tevens de volgende documenten dient te bevatten: het beheer van de fondsen, de verrichtingen voor rekening van derden, de thesaurieverrichtingen, het gemeentelijk patrimonium, de naamlijst van de huurders en de pachters, de lijst van de tijdens het dienstjaar uit te voeren buitengewone werken, de tabel van de leningen, de tabel van de in het vooruitzicht gestelde werken en leningen, de evolutie van de gemeenteschuld en de tabel van het gemeentepersoneel.

Door de Regering werd een amendement ingediend dat ertoe strekte dezelfde verplichtingen op te leggen voor de rekening als voor de begroting, en dit door wijziging van art. 139bis van de Gemeentewet.

Dit alles werd verwezenlijkt door de wet van 14 juli 1983 tot wijziging van de artikelen 70 en 139bis van de Gemeentewet (B.S., 12 augustus 1983).

W.L.

Concessie aan Distrigas

De wet van 29 juli 1983 tot wijziging van artikel 181 van de wet van 8 augustus 1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980, (B.S., 13 augustus 1983) geeft aan de vennootschap Distrigas de exclusieve concessie in België voor de ondergrondse opslag en het vervoer van aardgas. Als deze exclusieve concessie op termijn de concurrentie zou vervalsen, kan bij K.B. een afwijking worden toegestaan, na advies van het Controlecomité voor Gas en Electriciteit.

R.V.D.B.

Aftrek van giften

Giften in geld van 1.000 frank of meer aan non-profitorganisaties zijn binnen bepaalde grenzen aftrekbaar van het netto belastbaar inkomen. Art. 71, eerste lid, 4°, W.I.B. somt een reeks instellingen (zoals de universiteiten, het Rode Kruis enz.) op waaraan de fiscaal aftrekbare giften kunnen worden gedaan.

In het verleden werden bepaalde misbruiken vastgesteld met betrekking tot de aftrekbaarheid van giften aan de niet limitatief opgesomde culturele instellingen. Betalingen aan bijvoorbeeld sportorganisaties bleken als aftrekbare giften gekwalificeerd te kunnen worden, hoewel de «schenkers» de uiteindelijke genietters bleken te zijn.

Het koninklijk besluit van 3 augustus 1983 (B.S., 19 augustus 1983) tot wijziging van het K.B.W.I.B. definieert de precieze voorwaarden waaraan non-profitorganisaties moeten beantwoorden opdat de aan hen gestorte giften aftrekbaar zijn.

S.G.

Uitoefening van een hoger ambt in de rijksbesturen

Het *Belgisch Staatsblad* van 25 augustus 1983 publiceert het K.B. van 8 augustus 1983 betreffende de uitoefening van een hoger ambt in de rijksbesturen. Dit K.B. beoogt de depolitisering van de administratie in het domein van de uitoefening van hogere ambten in een tijdelijk vacante betrekking of in een definitief vacante betrekking. Het voorheen geldend K.B. van 22 juli 1964 heeft tal van misbruiken en wantoestanden aan het licht gebracht die beschreven worden in het verslag aan de Koning. Die misbruiken moeten voortaan vermeden worden door de drie volgende maatregelen.

1. De betrekkingen die definitief openstaan of tijdelijk niet door hun titularis kunnen worden waargenomen, moeten bekleed worden door ambtenaren die voldoen aan de statutaire vereisten. Bovendien moet in bepaalde omstandigheden het advies ingewonnen worden van de directieraad en van de inspectie van de Financiën.

2. In geval van een definitief vacante betrekking wordt de toekenning van een hoger ambt gekoppeld aan de verplichting om de procedure tot benoeming in die betrekking in te zetten.

3. Slechts de vastbenoemde ambtenaren kunnen in aanmerking komen voor een tijdelijke aanstelling in een openstaande betrekking, zowel op een vaste als op een tijdelijke personeelsformatie.

Het K.B. van 8 augustus 1983 bevat een statutair en een geldelijk gedeelte.

W.L.

Schalen personenbelasting voor het aanslagjaar 1983

Het koninklijk besluit van 3 augustus 1983 (B.S., 26 augustus 1983) wijzigt een aantal artikelen van het K.B.W.I.B. en stelt de schalen voor de personenbelasting voor het aanslagjaar 1983 (inkomsten 1982) vast (nieuwe Bijlage I van het K.B.W.I.B.).

S.G.

Het statuut van de leden van de griffies van de rechtbanken

Art. 25 van artikel 4 (Overgangsmaatregelen) van de wet 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek werd in verband met het statuut van de leden van de griffies van de rechtbanken gewijzigd bij wet 17 maart 1983 (B.S., 31 augustus 1983): wie op een griffie reeds een ambt uitoefende op het ogenblik van de inwerkingtreding van de artt. 260 tot 272 Ger. W. (in beginsel: 1 februari 1970), kan zich kandidaat stellen voor een plaats van hoofdgriffier, griffier, klerkgriffier, opsteller, al bezit hij geen getuigschrift van middelbaar onderwijs van de hogere graad of van door de Koning gelijkwaardig verklaard onderwijs en geen getuigschrift van kandidaat-griffier (zie art. 263, 264 en 265 Ger. W.). Evenmin is het maturiteitsexamen vereist. Dank zij voormelde wijziging genieten de leden van de griffies een zelfde regeling als de personeelsleden van de parketten. De voorgestelde wetswijziging stuitte nochtans op heel wat

verzet in de senaatscommissie voor de Justitie. Ook de minister van Justitie plaatste bij dit voorstel een aantal vraagtekens: «Is het anderzijds redelijk om in 1982 nog overgangsmaatregelen te treffen voor een wet die op 31 oktober 1967 is bekendgemaakt?» (*Parl. St., Senaat*, 1982-83, nr. 304/2). Met de minister van Justitie kan men hopen dat deze wetswijziging niet enkel tot doel heeft de leden van de griffies die nog niet geslaagd zijn voor het examen tot het verkrijgen van het getuigenschrift van kandidaat-griffier, «op te vissen». Dit zou immers neerkomen op een discriminatie van wie zich heeft ingespannen om voor dit examen te slagen.

J.L.

Kader van de griffiers-hoofden van dienst, griffiers en klerken-griffiers van de bestendige krijgsraden

Art. 7 K.B. 27 april 1960 werd bij K.B. 26 juli 1983 (*B.S.*, 31 augustus 1983) gewijzigd. Het kader van de griffiers-hoofden van dienst, griffiers en klerken-griffiers van de bestendige krijgsraden werd opnieuw vastgesteld.

J.L.

Leerlingwezen voor beroepen uitgeoefend door arbeiders in loondienst

De wet van 19 juli 1983 op het leerlingwezen voor beroepen uitgeoefend door arbeiders in loondienst (*B.S.*, 31 augustus 1983) beoogt een opleiding te verstrekken aan jongeren voor wie het aanleren van een beroep het beste middel is om de gewenste beroepsbekwaamheid te verkrijgen. Zij vervangt de oude artikelen 9 en 10 van het decreet van 22 germinal-2 florealjaar XI betreffende werkhuizen, fabrieken en werkplaatsen door een integrale wetgeving waarbij de ontwikkeling van het leerlingwezen onder bescherming van de representatieve organisaties der werkgevers en der werknemers bevorderd wordt, nl. de paritaire comités en de ondernemingsraden.

Bedoeld is het leerlingwezen dat gericht is op het verwerven van praktische bekwaamheid om een beroep als handarbeider in loondienst uit te oefenen en dat gewoonlijk als het industrieel leerlingwezen wordt aangeduid.

Er bestaat een aparte regeling voor:

- de middenstandsopleiding geregeld door het K.B. van 4 oktober 1976 betreffende de voortdurende vorming in de middenstand, een materie die sedert 1980 tot de bevoegdheid van de Gemeenschappen behoort;
- de opleiding in de koopvaardij beheerst door de wet van 5 juni 1928 houdende regeling van de arbeidsovereenkomst wegens scheepsdienst;
- de opleiding in de zeevisserij geregeld door de wet van 23 september 1931 op de aanwerving van het personeel der zeevisserij.

Het eerste deel van de wet bevat de burgerlijke bepalingen omtrent het sluiten, de vorm en de inhoud van de leerovereenkomst, de verplichtingen van de overeenkomstsluitende partijen, de schorsing en de opzegging van de overeenkomst. Dit gedeelte steunt grotendeels op de bepalingen

van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten (zie vergelijkende tabel in bijlage III, *Parl. St.*, 1982-83, nr. 644/5, p. 55).

Zo is de jongere die de leeftijd van achttien jaar bereikt heeft, rechtsbekwaam om alleen een leerovereenkomst te sluiten en te beëindigen en om zelf als eiser of verweerder in rechte op te treden voor de geschillen betreffende deze leerovereenkomst. De jongere die de leeftijd van achttien jaar niet heeft bereikt, is met uitdrukkelijke of stilzwijgende machtiging van zijn vader of van zijn moeder of van zijn voogd, rechtsbekwaam een leerovereenkomst te sluiten en te beëindigen: art. 11 van de wet van 19 juli 1983 vertoont veel gelijkenis met art. 43 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten.

Het tweede gedeelte van de wet bevat de kaderbepalingen inzake de organisatie van het leerlingwezen. Het verleent een wezenlijke rol aan de paritaire comités inzake organisatie, uitvoering en controle van het leerlingstelsel in de sectoren. De Nationale Arbeidsraad coördineert die regeling in de sectoren en bestudeert de problemen die op nationaal vlak kunnen rijzen.

De wet wil aan de jongeren de gelegenheid geven om enerzijds een theoretische opleiding te verwerven, die zij niet konden verkrijgen in een schoolinrichting, en anderzijds om arbeidservaring op te doen die de arbeidsmarkten onthoudt, omdat zij niet geschoold zijn. Daarom bepaalt de wet dat de duur, de aard en de progressiviteit van de theoretische opleiding worden bepaald bij koninklijk besluit op gezamenlijk voorstel van de ministers tot wier bevoegdheid de nationale opvoeding, het onderwijs en de tewerkstelling en de arbeid behoren.

De wet stelt de jongeren in staat hun verplichtingen inzake deeltijdse leerplicht na te komen, welke verplichtingen zijn opgelegd door de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht (*B.S.*, 6 juli 1983). Beide wetten worden als complementair beschouwd omdat een verlenging van de leerplicht zonder een verlenging van de aangepaste vormingsmogelijkheid voor jongeren tussen zestien en achttien jaar ondenkbaar is.

Een overzichtelijke, grafische synthese van de leerovereenkomst zoals geregeld door deze wet is afgedrukt in bijlage II van het senaatsverslag 1982-83, nr. 523/2, p. 18.

W.L.

Nationale Dienst voor Leerlingenvervoer

De wet van 15 juli 1983 houdende oprichting van de Nationale Dienst voor Leerlingenvervoer (*B.S.*, 2 september 1983) heeft een lange voorbereiding geleverd. Uiteindelijk werd zij, zoals thans gebruikelijk in onderwijsaangelegenheden, met eenparigheid goedgekeurd. Lang voor de schoolpactwet van 29 mei 1959 werd het leerlingenvervoer geregeld op grond van de nationale wetgeving betreffende het transport, zonder echter de vrije keuze en de goede verstandhouding tussen de verschillende onderwijsnetten te waarborgen. De schoolstrijd was ook een strijd om het vervoer.

Om de betrekkingen tussen de verschillende netten en scholen te harmoniseren werd door de wet van 26 april 1962 een adviescommissie voor het leerlingenvervoer opge-

richt. Het betekende echter niet het einde van de wildgroei van de schoolbusdiensten.

Volgens artikel 4 van de wet van 29 mei 1959 moeten de ouders voor hun kinderen vrij een school kunnen kiezen op een redelijke afstand van hun woonplaats. Om die vrije keuze te waarborgen kon de Staat voor gratis vervoer naar de Rijksscholen zorgen, maar hij had die verplichting niet tegenover de gesubsidieerde scholen. Die toestand duurde tot de inwerkingtreding van de wet van 14 juli 1975 die het kosteloos vervoer naar alle confessionele, niet-confessionele en pluralistische gesubsidieerde scholen ten laste legde van de Staat en daardoor de oprichting van een Nationale Dienst voor Leerlingenvervoer in uitzicht stelde.

De wet van 15 juli 1983 heeft een drievoudig opzet.

1. Alle onderwijsnetten en scholen worden op gelijke voet behandeld. Het leerlingenvervoer wordt verricht op dezelfde voorwaarden van kosteloosheid, veiligheid en vrije schoolkeuze.

2. De wet maakt het mogelijk leerlingen van verschillende netten met hetzelfde voertuig te vervoeren. Die samenwerking is misschien geen bezuiniging op de begroting van Onderwijs, maar zal wel een einde maken aan de verspilling van energie en geld ten koste van de gemeenschap en betekent in ieder geval in het buitengewoon onderwijs een welkome verlichting van de vervoerkosten van de Staat.

3. De bedoeling is ook het leerlingenvervoer te rationaliseren onder meer door het vastleggen van de meest rationele en zuinigste ophaaltrajecten.

Er komt geen nieuwe grote administratie, ook geen parastatale, maar een dienst in de schoot van het departement, die gedeconcentreerd zal werken en die de inspraak van de ouderverenigingen in de raadgevende commissie institutionaliseert.

Met het oog op de geleidelijke toepassing volgens de budgettaire enveloppes, treedt deze wet in werking per zone, op een datum die door elke minister van onderwijs wordt bepaald.

Elk jaar zal verslag uitgebracht worden over de toepassing van de wet.

W.L.

Genummerde koninklijke besluiten

Inning van de bedrijfsvoorheffing van publieke rechtspersonen

Ter uitvoering van de wet van 6 juli 1983 tot toekenning van bepaalde bijzondere machten aan de Koning (B.S., 8 juli 1983 — zie vorige rubriek Wetgeving in kort bestek) werd het K.B. nr. 201 van 25 juli 1983 genomen houdende maatregelen om op correcte wijze de inning te verzekeren van de bedrijfsvoorheffing (B.S., 2 augustus 1983).

De achterstand in de betaling van de bedrijfsvoorheffing van publiekrechtelijke rechtspersonen bedroeg, met inbegrip van de voor de maand april 1983 verschuldigde voorheffing, meer dan 10 miljard voor de provincies, de gemeenten en de Brusselse agglomeratie en meer dan 3 miljard voor de O.C.M.W. Uit meerdere parlementaire vragen en de daarop verstrekte antwoorden blijkt dat de grootste achterstand bestaat in Wallonië en in Brussel. Op evasieve

wijze antwoordde de minister dat een oorzaak van de wanverhouding waarschijnlijk te vinden is in het feit dat de Waalse en Brusselse gemeenten grotere thesauriemoeilijkheden kennen (*Vr. Antw., Kamer*, 28 juni 1983, nr. 34, p.2902-2903). In ieder geval staat vast dat bepaalde publiekrechtelijke rechtspersonen nalaten deze voorheffing dadelijk aan de schatkist te storten en ze tot eigen geldvoorziening aanwenden.

Tot nu toe worden de beginselen van de immuniteit van tenuitvoerlegging tegen publieke rechtspersonen door de lagere overheden ook aan de Staat tegengeworpen. Daarom heeft het K.B. nr. 201 aan de ontvanger der directe belastingen, die met de inning van een door een publiekrechtelijke rechtspersoon (lees provincies, gemeenten en O.C.M.W.) verschuldigde bedrijfsvoorheffing is belast, toelating verleend, niettegenstaande de algemene regel van de immuniteit van gedwongen tenuitvoerlegging, te zijnen laste derden-beslag te leggen. Dit zal kunnen geschieden overeenkomstig de vereenvoudigde procedure, bepaald bij de artikelen 215 en 216 van het K.B. tot uitvoering van het W.I.B.

Dit genummerde besluit bevat verder nog een bijzondere regeling voor de Brusselse gemeenten en overgangsmaatregelen om de rechten van derden «o.m. het Gemeentekrediet» vast te leggen

W.L. en S.G.

2. Toelagen aan de gemeenten en aan de Brusselse agglomeratie

Gelet op de moeilijkheden waarmee de gemeenten te kampen hebben, werd besloten aan de gemeenten en aan de Brusselse agglomeratie een toelage van 21 miljard toe te kennen, betaalbaar over verscheidene dienstjaren. Aldus wordt aan deze overheden de opbrengst toegekend van het aandeel van de aanvullende belasting op de personenbelasting die is begrepen in de belasting welke als bedrijfsvoorheffing of als voorafbetaling geïnd wordt. Het K.B. nr. 202 van 25 juli 1983 (B.S., 2 augustus 1983) verdeelt dit bedrag over de jaren 1983 tot 1987. De verdeelsleutel is in art. 1 van dit genummerd K.B. opgenomen.

W.L. en S.G.

3. Het K.B. nr. 203 van 8 augustus 1983 (B.S., 19 augustus 1983) regelt, voor het sociale-zekerheidsstelsel der zeelieden de overbrenging van een deel der bijdragen voor het Fonds der Beroepsziekten naar de algemene regeling ZIV, zoals dit ook voor de andere werknemers gedaan werd bij K.B. nr. 134 van 30 december 1982 (B.S., 12 januari 1983).

J.v.S.

BOEKEN

Albert TIBERGHEN, *Fiscalianus*, Kluwer Rechtswetenschappen, Antwerpen, 1982, 184 blz., 1.000 fr.

Fiscalianus is een boek van alle eeuwen: een verhaal geschreven als een bonte mengeling van volksleesboek, volksalmanak en fan-

tastische vertellingen, alle literaire genres die veel opgang maakten in de Renaissance en Barokliteratuur. De taal en de spitse illustraties voeren ons terug naar het verleden ergens in de Spaanse of Oostenrijkse Nederlanden. Deze tijdssfeer wordt dan weer doorbroken door het optreden van enkele 20e-eeuwse figuren zoals Hitler, pater J. Arts, Bernard Shaw en Sofia Loren.

Het werk is een bespreking door Honoratus de Waersegghere van de wederwaardigheden van een zekere Frater Fiscaliaen (Albert Tiberghien voor de ingewijden) aan de hand van de geschriften die deze zeer eerbiedwaardige broeder heeft nagelaten.

Hieruit blijkt dat de mysterieuze Fiscalianus langs vele van 's Heren fiscale wegen heeft gezwoven en daarbij met de jaren het pelgrimsloot van wijsheid, bezinning en berusting heeft verworven.

Zo worden we ingeleid in een kleine encyclopedie van belastingstermen zoals Liechtenstein, deficit, en onredelijke uitgaven. Geleerde fiscalisten zoals Adam Smith en Johan Wolfgang von Goethe worden als exemplum gesteld. Wij maken kennis met de 10 fiscale geboden, de fiscale catechismus en zelfs met fiscale poëzie, maar verder ook met de kunst van het behandelen van ambtenaren, het onderscheid tussen goede en slechte belastingwetten, de kunst van het opstellen van brieven en verweerschriften aan de belastingadministratie en niet in het minst met wat men zou kunnen noemen de «adagia fiscaliana», de belasting spreken.

Het boek is een getuigenis van iemand van wie het hele leven doordrongen is geweest van taksen, imposten en belastingen, die belastingen heeft beoefend, bestudeerd, bemind, geschilderd en bezongen. Wie dit boek gelezen heeft, krijgt een andere kijk op het anders zo dorre en onherbergzame gebied van de fiscaliteit en moet bij het einde van zijn lectuur tot het besluit komen: «In fisco Veritas». Belasting is de weg naar de waarheid.

F. Vanistendael

BALIELEVEN

Conferentie van de Jonge Balie te Veurne Samenstelling van het bestuur

Voorzitter: mr. Dirk Bailleul; secretaris: mr. Hilde Vandamme; schatbewaarder: mr. Ivan Heughebaert en vertegenwoordiger der stagiairs: mr. Dirk Dawijndt.

MEDEDELINGEN

Invoering in Nederland van het Nieuw Burgerlijk Wetboek

Onlangs heeft de minister van Justitie mr. F. Korthals Altes een nota aan de Tweede Kamer aangeboden over de invoering van het nieuw Burgerlijk Wetboek.

De nota is een uitvoering van de toezegging aan de Vaste Commissie voor Justitie van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op 4 mei jl. gedaan tijdens een mondeling overleg over de invoering van de Boeken 3-6, alsmede enige titels van Boek 7, van het nieuw Burgerlijk Wetboek.

Daarbij is afgesproken dat deze invoering in fasen zal geschieden en dat ernaar zal worden gestreefd het eerste gedeelte in juli 1986 in werking te doen treden. In de nota worden de gevolgen van de voorstellen uitgewerkt en wordt aangegeven welke gedeelten niet aan de eerste fase zullen behoeven deel te nemen. Bij de nota zijn nota's van wijzigingen met toelichting gevoegd op reeds eerder ingediende invoeringsontwerpen (17 496, 17 725, 17 541 en 17 896).

Aan de voorstellen ligt een drietal overwegingen ten grondslag. — In de eerste plaats is ernaar gestreefd uit de bovengenoemde Boeken van het nieuw Burgerlijk Wetboek zoveel mogelijk bepa-

lingen te lichten waarvan een toeneming van rechtszaken of financiële lasten kan worden gevreesd.

— Vervolgens is bezien, welke gedeelten zonder overwegend bezwaar naar een volgende fase kunnen worden verschoven om een enigszins gespreide invoering mogelijk te maken.

— Ten slotte blijkt een zekere ontkoppeling wenselijk ter voorkoming van overbelasting van het Parlement, ten einde het halen van de streefdatum voor de eerste fase niet in gevaar te brengen.

Het belangrijkste voorstel tot verschuiving naar de tweede fase betreft de invoering van Boek 4 (Erfrecht) en de daarmee samenhangende titel 3 van Boek 7 (Schenking). Dit betekent dat het huidige erfrecht nog gedurende enige tijd na de invoering van de Boeken 3, 5 en 6 zal blijven gelden, hetgeen aanpassing van dit erfrecht aan die Boeken nodig maakt. Ook wetsontwerp 17 779, dat de invoering van een viertal titels van Boek 7 beoogt, te weten 7.7 (opdracht), 7.9 (bewaarneming), 7.14 (borgtocht), en 7.15 (vaststellingsovereenkomst), zal naar de volgende fase worden verschoven. De inhoud van de eerste drie titels — die van 7.7 beperkt tot lastgeving — zal voorshands in het oude B.W. worden ondergebracht.

Voorzals zal ook de invoering van titel 3.6 (Bewind) worden uitgesteld.

Ten slotte wordt in de Boeken 3, 5 en 6 een vrij groot aantal wijzigingen voorgesteld die de invoering van deze boeken zal vereenvoudigen. Deze wijzigingen strekken er veelal toe op een aantal punten de verschillen tussen oud en nieuw recht te verkleinen.

BERICHTEN

Vrije cursus te Gent over het computergebruik en de toepassingsproblemen in het recht

Onder leiding van prof. dr. M. Storme wordt aan de Rijksuniversiteit te Gent over dit onderwerp een vrije cursus georganiseerd, met het volgende programma:

Deel I. Algemene inleiding tot de informatica

8 november 1983 — De werking van een computer, door prof. dr. ir. D. Deschoolmeester, docent Interfacultair Centrum Management R.U.G.

16 november 1983 — De hardware en de randapparatuur, door prof. dr. ir. D. Deschoolmeester.

22 en 29 november en 6 december 1983 — De programmatuur. Praktische oefeningen, door dr. ir. L. Boullart, werkleider Faculteit Toegepaste Wetenschappen R.U.G.

13 december 1983 — Het tot stand komen van informatiesystemen, door prof. dr. ir. De Deschoolmeester.

20 december 1983 — De microcomputer. Een voorbeeld van standaardsoftware, door prof. dr. R. Paemeleire, docent Faculteit Economie R.U.G.

Deel II. Informatica en Recht

10 januari 1984 — Recht en computer. Algemene inleiding, door prof. dr. M. Storme en G. Vandenberghe, R.U.G. en Vrije Universiteit Amsterdam.

17 januari 1984 — Het gebruik van de computer in de gerechtelijke organisatie, door prof. dr. J. Van Houtte, gewoon hoogleraar Ufsia en U.I.A. en dhr. E. Langerwerf, eerstaanwezend assistent Ufsia.

24 januari 1984 — Het gebruik van de computer in de advocatenpraktijk, door mr. G. Bernard, advocaat te Brussel, ondervoorzitter van het Verbond der Belgische Advocaten.

31 januari 1984 — Geautomatiseerde juridische documentatiesystemen, door J. Hoorens, attaché Centre de recherches «Informatique et droit» des Facultés Universitaires de Namur.

7 februari 1984 — Computercontracten en aansprakelijkheid, door G. Vandenberghe.

14 februari 1984 — De computer en het bewijsrecht, door mr. I.R. Hidma, wetenschappelijk medewerker Rijksuniversiteit Groningen.

21 februari 1984 — Automatisering en bescherming van de privacy, door prof. dr. H. Vandenberghe, gewoon hoogleraar, K.U. Leuven.

28 februari 1984 — Computerfraude, door prof. dr. B. De Schutter, gewoon hoogleraar Vrije Universiteit Brussel.

Praktische inlichtingen

De lessen worden gegeven in de Faculteit Rechtsgeleerdheid, Universiteitsstraat 4 te Gent, met uitzondering van de praktische oefeningen die plaatsvinden in het Centraal Digitaal Rekencentrum, Krijgslaan 281 te Gent. Zij vangen aan te 18 u. en eindigen te 20 u.

De deelneming is gratis voor studenten, afgestudeerden betalen 2.000 fr. bij de inschrijving.

Nadere inlichtingen bij het Seminarie voor gerechtelijk recht (prof. M. Storme), Universiteitsstraat 4, Gent (091/25.76.51).

Recente evoluties in het boekhoudrecht

De Administratieve en Economische Hogeschool (Hoger Instituut voor Bestuurs- en Handelswetenschappen, Elsene) organiseert op 15 november 1983 een gastcollege over de «Recente evoluties in het boekhoudrecht». Dit gastcollege heeft plaats in de Aarlen-Trierbuilding, Trierstraat 84 te 1040 Brussel van 17u30 tot 20u45.

Gastspreeker is prof. dr. R. Paemeleire, gewoon hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent, bedrijfsrevisor en auteur van talrijke publikaties.

Tijdens het college zal ruime aandacht geschonken worden aan de uitvoeringsbesluiten op de — gewijzigde — kaderwet over de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen (cf. Belgisch Staatsblad van 28 en 29 september 1983).

De deelnameprijs (300 fr.) kan gestort worden op prk. 000-0461353-21 van de Administratieve en Economische Hogeschool, Trierstraat, bus 6, 1040 Brussel (tel. 02/230.45.02).

Inlichtingen op hetzelfde adres bij Siebrecht Plateau, assistent.

Vereniging voor de Studie van het Mededingingsrecht v.z.w.

De Belgische groep van de Ligue Internationale contre la Concurrence Déloyale organiseert op vrijdag 18 november 1983 een studiedag met als thema: De overheidssteun aan ondernemingen. Een juridische studie van de weerslag van de overheidssteun op de voorwaarden van de mededinging.

Programma:

- 10 u. 30 Onthaal en inschrijving van de deelnemers
- 11 u. Inleidend verslag, door dhr. P. De Vroede, gewoon hoogleraar aan de Vrije Universiteit Brussel en voorzitter van de Vereniging voor de Studie van het Mededingingsrecht. — Grenzen van het onderwerp — Definitie van het begrip «steun»
- 12 u. Van steun aan expansie naar steun aan ondernemingen in moeilijkheden, door dhr. P. Derom, advocaat bij de Balie te Brussel — Inventaris van de steunmaatregelen; kritische beschouwingen; bescherming van de derden
- 13 u. Sandwich-lunch
- 14 u. De interventie van de openbare investeringsmaatschappijen, door dhr. J.P. du Bus de Warnaffe, juridische adviseur bij de N.I.M. — De wettelijke interventiemiddelen; De interventiepraktijken van deze maatschappijen; Positie van deze maatschappijen t.a.v. de concurrentie; Toepassingen van de diverse interventietechnieken.
- 15 u. Overheidssteun en Europees Recht, door dhr. H. Van Houtte, docent aan de K.U. Leuven — Toetsingscriteria; Administratieve procedure; Rechtstreekse werking; Rechtsbescherming.
- 16 u. Debat.
- 17 u. Synthese, door dhr. R. Joliet, gewoon hoogleraar aan de Université de Liège.

Plaats: Huis van de Automobiël, Woluwedal 46 te 1200 Brussel (ondergrondse parking).

Talen: Nederlands en Frans, met simultaanvertaling.

Deelnemingsprijs: voor leden 750 fr. en voor niet-leden 1.500 fr., waarin begrepen de documentatie en de deelneming aan de lunch, over te maken op rekening nr. 210-0077097-34 van de Vereniging voor de Studie van het Mededingingsrecht v.z.w.

Contacten tussen Rechtsfaculteiten en Verzekeringsondernemingen Programma van de zesde cyclus 1983-1984

Donderdag 17 november 1983:

De levensverzekering en de controlereglementering, door dhr. R. Van Gompel (directeur bij de B.V.V.O.).

woensdag 18 januari 1984:

La couverture des dommages immatériels dans les assurances R.C., door dhr. R. Houbiers (directeur bij de Luikse Verzekering)

Donderdag 8 maart 1984:

La transaction, door dhr. J. De Gavre (professor aan de Rechtsfaculteit U.L.B.)

Woensdag 4 april 1984:

Informatique et fichiers d'assurance. Les implications de la loi relative à la protection de la vie privée, door dhr. Y. Pouillet (lector aan de Rechtsfaculteit der Universitaire Faculteiten Notre Dame de la Paix, Namen).

Donderdag 24 mei 1984:

La Réglementation du régime des pensions, door dhr. Ch. Deleers (adviseur van de directeur-generaal van de Mij. Royale Belge).

Alle vergaderingen vinden plaats in het Huis der Verzekering (7e verdieping), De Meeûsplantsoen 29, te 1040 Brussel. De toegang is vrij voor alle belangstellenden.

Studiedag mediarecht — Leuven, vrijdag 18 november 1983

Deze studiedag wil een gespreksforum tot stand brengen tussen de praktijkmensen uit de communicatiewereld (omroep, uitgevers, journalisten, reclamebedrijven, enz.) en juristen (bedrijfsjuristen, magistraten, advocaten, academici enz.).

De werkzaamheden zijn verdeeld in secties. Sectie 1 over pers, omroep en kabel wordt voorgezeten door dr. J. Ceuleers (docent V.U.B.). Sectie 2 over reclame wordt voorgezeten door prof. G. Fauconnier (K.U.L.). Zij zullen de voorstelling en bespreking leiden van telkens drie rapporten.

Als rapporteurs zijn de aangewezen specialisten van verschillende Vlaamse rechtsfaculteiten bereid geweest zeer actuele thema's uit hun vakgebied te behandelen.

Programma

- 8 u. 30 Ontvangst der deelnemers.
- 9 u. 00 Verwelkoming
Objectieven van de studiedag.
- 9 u. 30 Sectie 1:
Prof. H. Vandenberghe (K.U.L.): «De aansprakelijkheid voor persartikelen of -bijdragen».
- Sectie 2:
Dr. J. Stuyck (K.U.L. en E.H.L.): «De gebondenheid van de adverteerder aan zijn reclame».
- 11 u. 00 Koffiepauze
- 11 u. 20 Sectie 1:
Prof. J. Van Isacker (R.U.G.): «Auteursrecht van journalisten».
- Sectie 2:
Dr. G.L. Ballon (K.U.L. en E.H.L.): «Aansprakelijkheid voor reclame».
- 13 u. 00 Lunch
- 14 u. 30 Sectie 1:
Prof. J. Corbet (V.U.B.): «Kabeldistributie en auteursrechten».
- Sectie 2:
Prof. F. Gotzen (UFSAL en K.U.L.): «Reclame en intellectuele rechten».
- 16 u. 30 Plenaire zitting
Verslag van de secties:
Dr. J. Ceuleers, voorzitter
- Sectie 1
Prof. G. Fauconnier, voorzitter
- Sectie 2
- Conclusies.

Plaats: College De Valk, Tiensestraat 41, 3000 Leuven, tel. 016/23.09.71.

Prijs: Studenten, advocaat-stagiaires en journalist-stagiairs: 450 fr.; overigen: 2.000 fr.; lunch: 400 fr.

Verslagboek: de uitgeverij Kluwer Rechtswetenschappen publiceert de referaten in een verslagboek dat in de volledige deelnemingsprijs van 2.000 fr. is begrepen en aan de deelnemers wordt nagezonden.

Organisatie: dr. Léo Neels (K.U.L.); administratie: mevr. L. Stroobants (016/23.09.71, toestel 104).

Stichting Fernand Lazard

De Stichting Fernand Lazard heeft ten doel aan jongelieden van Belgische nationaliteit die hun universitaire studiën hebben beëindigd, bij de aanvang van hun beroepsleven een financiële steun toe te kennen in de vorm van leningen, vrij van interesten.

De interventies van de Stichting Fernand Lazard beogen:

1° het vergemakkelijken van de aankoop van de door het beroep vereiste nieuwe werkbenodigdheden, welke die ook moge zijn (bijvoorbeeld: instrumentaria, onmisbare boeken, enz.);

2° het ten laste nemen van de installatiekosten van een kantoor, met uitzondering van huurkosten en die van wijzigingen aan onroerende goederen.

Een eerste terugbetaling van deze lening zal moeten worden gedaan vanaf het derde jaar, door een erkenningsakte die minstens het tiende vertegenwoordigt van de toegestane lening. De daaropvolgende terugbetalingen zullen jaarlijks moeten plaatsvinden opdat op het einde van het negende jaar alleen een tiende van de lening nog zal moeten worden terugbetaald; de schuld moet verevend zijn in tien jaar.

De kandidaten moeten, vóór 1 januari of 1 juni van elk jaar, hun aanvraag richten tot het secretariaat van de Stichting Fernand Lazard, Egmontstraat 11 te 1050 Brussel.

Françoisprijs 1984

Ter aanmoediging van de studie in het volkenrecht en het internationaal privaatrecht heeft de Nederlandse vereniging voor internationaal recht in 1974 de Françoisprijs ingesteld, groot f 2.000,-.

Deze prijs wordt jaarlijks uitgereikt voor een scriptie, tijdschrift-artikel of ander geschrift op het gebied van het volkenrecht of het internationaal privaatrecht.

Studenten in de faculteiten der rechtsgeleerdheid van de universiteiten en hogescholen in Nederland, die niet ouder zijn dan 30 jaar en hun inzending vóór hun doctoraal examen hebben geschreven kunnen mededingen naar deze prijs.

De jury, bestaande uit prof. mr. M. Bos, hoogleraar volkenrecht te Utrecht, voorzitter, prof. mr. J.E.J.Th. Deelen, hoogleraar internationaal privaatrecht te Tilburg en mr. J.H. Diephuis, oud hoofd van de juridische afdeling van Shell Internationale Petroleum Maatschappij B.V. te Den Haag, zal bij haar beoordeling onder meer letten op originaliteit, beheersing van de stof en taalgebruik: inzendingen dienen bij voorkeur in drievoud, vóór 1 januari 1984 te worden toegezonden aan het secretariaat, p/a Javastraat 2C, 2585 AM Den Haag.

Nieuwe wet op het Nederlandschap - Naar een nieuw Haags IPR-Verdrag over de koop

Deze onderwerpen staan op de agenda van de vergadering van de Nederlandse vereniging voor internationaal recht, die gehouden werd op 30 november 1983 te 20.00 uur in het Hotel Babylon, Koningin Julianaplein 35, Den Haag (naast Centraal Station).

In 1981 heeft de Regering bij de Tweede Kamer voorstellen ingediend tot herziening van de wet van 1982 op het Nederlandschap en ingezetenschap, alsmede tot goedkeuring van enkele, internationale verdragen tot beperking van meervoudige nationaliteit en staatloosheid. Deze voorstellen zullen, bij aanvaarding, het nationaliteitsrecht ingrijpend veranderen. Prof. d'Oliveira zal een en ander met zijn kritisch oog bezien.

De Haagse Conferentie werkt, in samenwerking met de Verenigde Naties (UNCITRAL) aan een herziening van het Haagse Verdrag van 15 juni 1955 over het toepasselijke recht op de koop van

roerende lichamelijke zaken. Deze herziening houdt mede verband met het nieuwe V.N. Verdrag van Wenen van 11 april 1980 dat materiële regels geeft over de koop. Mr. Dubbink is als een van de Nederlandse gedelegeerden bij de voorbereiding van het nieuwe verdrag betrokken.

Ook niet-leden zijn welkom.

ERRATA

Erfrecht van het natuurlijk kind

In de noot van W. Pintens bij Rb. Brussel, 29 maart 1983 is in kol. 456 onder nr. 3 een storende drukfout geslopen. De laatste zin moet luiden: «De rechter moet uitsluitend zijn toevlucht nemen tot de bestaande wetgevende normen waarvan de toepassing voor de hand ligt: het erfrecht van het *wettig* kind.» Er staat verkeerd: *onwettig*.

Bijzondere machten

In het opstel van A. Alen (deze jaargang, kol. 417) komen enkele kleine drukfouten voor, die als volgt dienen te worden verbeterd:

— kol. 423, noot 45: «17 december 1831» i.p.v. «17 décembre 1983»;

— kol. 424, tekst, 4°, 5e regel: na het citaat het nummer van voetnoot 53 invoegen;

— kol. 426, tekst, 2°, laatste regel, na het citaat («bepaalde bijzondere machten»): het nummer van voetnoot 67 vervangen door nummer 68.

TIJDSCHRIFTEN

Weekblad voor privaatrecht, notariaat en registratie, 1983

nr. 5652, 7 mei

P.A. Stein, Het recht op levering bij de koop van onroerend goed; H.C.F. Schoordijk, A-B-C contracten naar Nieuw BW; R.C. Gisolf, Boekbespreking «Echtscheiding en alimentatie bij rechterlijke uitspraak», door mr. W.C.E. Hammerstein-Schoonderwoerd; E.A.A. Luijten, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak. Huwelijksvermogensrecht (I).

nr. 5653, 14 mei

S.E. Eisma, Wijzigingen N.V.- en B.V.-recht, in het bijzonder m.b.t. levering van aandelen op naam; J.D.A. Den Tonkelaar, Reaktie op het artikel van mr. drs. J.E.M. Akveld en mr. A.C. Otten in WPNR 5644; J.E.M. Akveld en A.C. Otten, Onderschrift; W.L. Haardt, Boekbespreking «Over dagvaardingen, deurwaarders en wat verder ter sprake komt», door G.R. Rutgers. Een frontale aanval op de dagvaarding: E.A.A. Luijten, Overzicht der Nederlandse rechtspraak, Huwelijksvermogensrecht (II, slot 1e ged.).

nr. 5654, 21 mei

F.H.J. Mijnsen, De levering van een roerende zaak; A.J.H. Pleyzier, Over de betekenis van het woord «titel» in art. 3.7.1. 14a NBW; K. Boele-Woelki en E. Bouwes Bavinck-Vink, Overzicht der Nederlandse rechtspraak, IPR (Alimentatie 1972 tot medio 1980) (I).

nr. 5655, 28 mei

Gr. Van den Burgh, Enige opmerkingen bij het voorstel tot wijziging van het huwelijksvermogensrecht bij de Invoeringswet Boeken 3-6 NBW, zesde gedeelte (Kamerstuk 17725) (I); R.D. Vriesendorp, De onmiddellijk belanghebbenden in artikel 3.2.20, lid 1 NBW; A.G. Lubbers, Boekbespreking «Het bewind» door Margaretha B. de Boer; K. Boele-Woelki en E. Bouwes Bavinck-Vink, Rechtspraakoverzicht IPR. Alimentatie (1972 tot medio 1980) (II).